SÖZ

HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

Bu sayıda

tutuşa tutuşa geliyoruz

Arkadaşları Metin'i anlatıyor

Metinler hergün sokaktır, haberdir

■ SÖYLEŞİ 12 ve 13. SAYFALARDA

Brezilya KP Gn. Bşk.Yrd:

'Sol güçler kriz dönemini aşıyor'

■ SÖYLEŞİ 10 ve 11. SAYFALARDA

Bir 'solmohikan'ın ölümü..

Daha yeni tanışmıştık İdris Amca!

■ 16. SAYFADA

Ermeni bilimci kadın..

Olmuş Türk bilimadamı

■ 9. SAYFADA

● TARİH: 20 OCAK 1996 ● SAYI: 49 ● FİYATI: 75.000 TL (KDV DAHİLDİR) ● ALMANYA 4 DM ● İSVİÇRE 4 Sfr ● FRANSA 14 FF ● İNGİLTERE 1.7 £ ● HOLLANDA 5 Hfl ● AVUSTURYA 28 AS ● ABD 3 $

‘Gençliğim boşa gitti demeyeceğim!’

Ayla ÖNDER

Tülin, 20 yaşında. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümü dördüncü sınıfta okuyor. “Nev’i şahsına münhasır bir yer” diye tanımladığı okulunda, birçok arkadaşıyla, GBK ve BSP’nin birlikte oluşturduğu yeni partiyi; Özgürlük ve Dayanışma Partisi’ni tartışıyor.

Kendini, “solcu” tanımlıyor ve diyor ki; “Ama hiçbir zaman belli bir yapının içinde yer almamıştım.” Var olan örgütsel yapıları, “çok kendi içine kapalı ve konuşmayı reddeden yapılar” diye niteliyor Tülin ve ekliyor; “Kitleselliğe daima uzak, kitleselliği küçük gören bir bakış açısına sahip bence o siyasetler.”

Okulundaki sol yapıların içinde, “Biz sol içinde öncüyüz” diye kendini ifade eden bir siyasi yapıya getiriyor sözü. Eleştiriyor; “Aslında ortada da kimse yok. Ama biz öncüyüz diyorlar.”

Tülin, “Bağımsızları ve çok farklı kanallardan muhalefet üreten insanları kapsayabilecek bir hareketlilik” olduğu için Özgürlük ve Dayanışma Partisi içinde yer alıyor. Bu onun ilk siyasi faaliyeti olacak.

ÖDP onu niye çekiyor? “Çünkü” diyor “Ben bağımsız birisiyim. Beni çağıran yanı oydu. Çevrecilerin, bağımsız sosyalistlerin, feministlerin, yani hayata farklı biçimlerde de muhalefet eden insanların bu parti içinde yer alabileceğine dair bir çağrı gördüm ben. Böyle bir şey, şimdiye kadar hiçbir yerde yoktu. Böyle bir umut gördüm”

Peki bu partide her şey çok kolay mı olacak? “Hayır” diye yanıtlıyor genç kız; “Bu partide her şey çok kolay olacak diye düşünmüyorum. Bir çocuk yetiştirmeye benzetiyorum ben bunu. Çocuk yetiştirirken bir sürü sıkıntısı vardır. Örneğin gece ağladığında istemezsiniz belki kalkmayı ama kalkarsınız. Ama sonuçta bir sürü güzel yanı da vardır. Sonuçta biz cumartesi ÖDP’nin kuruluş şenliği için Ankara’ya gideceğiz ve iyi bir şey olacak. Coşku hissediyorum gerçekten. Orada da iyi bir şey yaşayacağıma inanıyorum.”

Genç kız, işi olumsuz yönlerinden de ele almış. “Sonuçta emekleriniz boşa da çıkabilir. Bunu da bilerek içinde yer alıyorum. Başta verdiğim çocuk yetiştirmek örneği gibi. O emek verip yetiştirdiğiniz çocuk hayırsız evlat olur mesela. Ama çok da iyi bir şey çıkabilir.”

‘80’den bu yana solun giderek güçsüzleştiğinden söz ediyor ve ancak ÖDP ile yeniden kitlesel olarak solun sesini yükseltebileceğinin umudunu gördüğünü anlatıyor.

Cihan da aynı okulda. Sosyoloji 3. sınıfta, 22 yaşında. O da üniversiteye girdiğinde kendini “solcu” olarak tanımlamış. Sonra bu bakışını daha da ilerletmiş; “Şu ana kadar sosyalizme ve devrimciliğe yüklenen anlamlar içinden konuşmadığını” vurguluyor Cihan. “Ama” diyor “yine de sosyalistim.”

Kendini böyle tanımlayışı doğrultusunda, emek sermaye perspektifinden yorumluyor dünyayı. “Bunun altyapısı da okuyarak oluştu” diyor Cihan. Okudukları arasında Andre Gorz’un “Elveda proletarya” adlı kitabı da var. Fakat okur okumaz bir kenara atmış o kitabı. Üniversitede hiçbir siyasi yapı içinde yer almamış. Ancak (adını vermediği) bir siyasi yapıya yaklaşmış. “O grup da dünyaya emek sermaye çelişkisinden bakan bir gruptu. Siyasetin içine ilk defa deney olarak onlarla girdim. Ve o siyasetin içinde teorik sarsıntı yaşadım. Emek-sermaye çelişkisi üzerine siyasetini oturtan gruplar bile somut hayatta bunun siyasetini üretmiyorlar.”

Bu arada sürekli okuyor Cihan. Feminizmden, postyapısalcılığa, Frankfurt Okulu’na kadar eline ne geçerse okuyor. Sonuçta geldiği noktayı anlatıyor. “Şu anda Türkiye’de hiçbir siyasi yapının üretmediği bir ideolojik noktaya geldim. Şimdiki duruş noktamla ne düşünsel, ne de duygusal olarak var olan siyasi yapıların içinde devrimci politika yapamayacağımı anladım.”

▼ ‘Yani bu parti içinde bulunup da son noktada bu mücadeleyi boşa gitmiş saymamalıyız. Yani ilerde ‘mutlu bir son’ var ve ne olduğu belli değil. Bir ütopya olarak duruyor. Bu mücadele sonunda da bir yere gidilebilir veya gidilmeyebilir. Ama ben var olan iktidar yıkılamasa bile, boşuna direndim, gençliğim boşa gitti demeyeceğim!’

Ve şimdi ÖDP içinde niye yer alıyor? “ÖDP’nin net bir şey koymaması benim açımdan çok iyi oldu. Çünkü benim kafamda da şu an net bir şey yok. ÖDP’nin bu ‘ucunu açık bırakma’ tavrının doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü gerçekten eski gelenekler bir tıkanma noktasına geldi. Ve şu anda ÖDP’nin içinde neredeyse on tane falan gelenek olacak. Bu gelenekler, hepimiz yeni şeyler arayacaksak niye birleşmeyelim dediler. Ben ÖDP’ye dışarıdan bakınca böyle bir anlam yüklüyorum. Madem her şeyi yeniden gözden geçireceğiz. Niye bütün devrimciler beraber bir arada gözden geçirmeyelim ki.”

Sınama süreci

“Sınama süreci” diye ifade ediyor ÖDP içindeki duruşunu Cihan. ÖDP’ye öğrenci çevresinden hiç politikaya girmemiş arkadaşlarının büyük bir ilgi duyduğunu vurguluyor.

Tülin de aynı sınama sürecini yaşıyor.

Tülin kendini tanımlarken şöyle diyor: “Sosyalizm sözcüğünü kullanmaya yeterli görmüyorum kendimi. Bilmediğim bir kavram. Ama solcu diye ifade ediyorum çok net bir şekilde.”

Cihan çevresindeki insanların ÖDP’ye sıcak baktığını anlatıyor. Ancak bazı insanların kaygılarını aktarıyor. “Yani şimdi ben gireceğim ve gençliğimi vereceğim belki de bir şey olmayacak diye düşünenler var.”

Tülin ise “kendini solda tanımlayan” ve solcuları “boş iş yapmakla eleştiren” bir arkadaşından söz ediyor. Arkadaşı şöyle demiş; “Artık hiçbir şey yapmamaktan sıkıldım ve ÖDP içinde yer alacağım.”

Tülin, okul arkadaşını şöyle tanımlıyor: “Onun en önemli beklentisi kendisi gibi geleneksel sol kültürün, sol dilin dışında olan bir dilin ses bulabileceği ya da dili yaratabileceği ve kendisinin de o yapıda kişi olarak kaale alınabileceği bir şey bekliyordu.” O arkadaşıyla ÖDP’nin kuruluş öncesi toplantılarından birine gelmişler. Toplantı çıkışı, yolda ellerine bir cafe-bar açılış bildirisi tutuşturulmuş. “Arkadaşım da gitti o çocuğa partinin kuruluş davetiyesini sattı. Çocuk ‘ama ben anarşistim’ dedi. ‘Aç bak, içinde kendini bulacaksın’ diye yanıtladı onu arkadaşım.”

‘Bir mutlu son var ama....’

Hem Cihan, hem de Tülin, 85 kuşağının gençleri. Dolayısıyla sürekli “Sosyalizm öldü” bombardımanıyla yetişmişler. “Artık bu ülkede en zor şey solculuk olmalı” diyor genç kız bu nedenle. Yaşadığı bu ideolojik bombardımana karşılık verdiği yanıt şöyle; “Yani bu parti içinde bulunup da son noktada bu mücadeleyi boşa gitmiş saymamalıyız. Yani ileride mutlu bir son var ve ne olduğu belli değil. Bir ütopya olarak duruyor. Yani bu mücadele sonunda bir yere gidilebilir veya gidilmeyebilir. Mutlaka bir yere gitmeyi ummamak lazım. Bence direnmek bir hayat biçimi olmalı.”

Devletin ve medyanın, sosyalizm mücadelesi veren devrimcileri “öldükleriyle kaldılar” şeklinde tanımlayışı; “her şeyin boşa gittiği” imajını yayma gayretleri bu iki genci de pek etkilemişe benzemiyor. Cihan, “Ben var olan iktidar yıkılamasa bile, boşuna direndim demeyeceğim” diyor. Tülin ise yine o “çocuk yetiştirme” örneğini veriyor ve umutlu olduğunu söylüyor. “İnsanlar soru işaretleriyle, kararsızlıklarıyla partiye gelmeliler. Sonucu ne olursa olsun direnmiş olmaktır asıl önemli olan.”

‘Lümpen’ diye küçümsenen gençler...

Örgüt, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencisi. 1976 doğumlu. Adı ‘takma’ falan değil. Babası TSİP içinde mücadele vermiş. Oldukça politik bir ortamda doğunca babası adını “Örgüt” koymuş. Kardeşinin adı da Emek.

1984 yılına kadar İstanbul’da yaşamışlar. Öğretmen olan babası Adana’ya sürgün gidince orada yaşamaya başlamışlar. Amcasının oğlunun BSP’li olduğunu söyleyen Örgüt, BSP’ye “sempati” beslemiş. Ama içinde aktif olarak yer almamış. İlk anda Adana’daki BSP’lilerden bazıları onu yadırgamış. Nedenini şöyle anlatıyor. “Oradaki bazı gençler ilk başta saçlarımın uzunluğu ve küpe takmam nedeniyle yadırgadılar beni. ‘Düşüncelerinle görüntün çelişiyor’ dedi bir arkadaş.” Üniversiteyi kazanınca İstanbul’a geliyor Örgüt. Okulda kültür kulübünün faaliyetleri çerçevesinde politikayla ilgileniyor. Kendini “BSP sempatizanı” olarak ifade ediyor.

Şimdi artık ÖDP içinde “sempatizan” düzeyde değil, aktif olarak yer alacak. “ÖDP içinde yer alacağım. Böyle bir şey bekliyordum ben açıkçası. Daha büyük bir şey bekliyordum. Yani daha güçlü bir şey bekliyordum. Henüz BSP ve GBK’nın birlik görüşmeleri olmadığı zaman da okulda arkadaşlarla ‘birleşsek ne kadar güzel olur’ diyorduk. Düşüncelerimiz çok yakındı çünkü. Geçen yıl bunları konuşuyorduk. ÖDP ortaya çıkınca çok heyecanlandık. Büyük bir şey ortaya çıkartmanın heyecanı var.”

Örgüt , politikaya bakışını, “Yüzünü topluma dönmüş, Türkiye’yi kucaklayacak politikalardan yanayım” diye anlatıyor. ÖDP’nin “geniş kesimleri kucaklaması” fikri onu esas olarak çekiyor. Bunu da şöyle dillendiriyor. “Genel olarak çevremizde kendini sosyalist olarak tanımlamayan, ama etrafında gördüğü şeylerden rahatsız olan duyarlı insanlar var. Mesela üniversite kantinleri ülkücüler tarafından basılıp, öğrencilerin dövülmesinden ya da polisin katliam yapmasından rahatsız insanlar var. Bunlar tarafsız hatta işte bazı solcuların lümpen diye aşağıladığı insanlar. Bugüne kadar onlara sosyalizm kavramı öcü olarak gösterildiği için, sosyalist partiye gelmekten korkuyorlar. Eline bir bildirisini almaktan korkuyor, başımız belaya girer diye. Bunların içinde bazılarının ‘apolitik’ dediği rock’çı gençlik de var. İşte bu arkadaşların bir bölümü ÖDP’ye geliyor. Biz okulda GBK ve BSP’den toplam 10 kişiydik. Fakat şimdi Ankara’ya yeni partinin şölenine 25 kişiyle gidiyoruz.”

Örgüt kendini de aynı tanıma koyuyor ve “farklı” diye nitelenen uzun saçlı, küpeli gençlerin sokakta rahat olmadığını anlatıyor. Bu gençlerin yolda polis ya da ülkücüler tarafından rahatsız edildiğini anlatıyor. Bu gençler adına da konuşuyor ve “Böyle bir partinin ben onlar için de sahiplenici olacağına inanıyorum” diyor.

Ona göre ÖDP’ye “sıcak bakmayanlar” da henüz “duymamış” olanlardır. Ona göre, “Duydukları anda eninde sonunda gelecekler partiye.”

Peki o bu partinin politikasını nasıl algılıyor? O da Cihan ve Tülin’e yakın yanıtlar veriyor; “Şu an kesin bir şey söylemek zor. Bunun nasıl olacağını yaşayarak öğreneceğiz. Halka bizim ne olduğumuzu göstermek gerekiyor. Sürekli sol içi çatışmadan topluma karşı bir şey gösteremiyoruz. Birbirimizi yemekten topluma politikalarımızı anlatmaya vakit bulamıyoruz. Bu tür tartışmaların bu partide biraz daha az olacağını, bu partinin günlük politikaya biraz daha eğileceğini bekliyorum. Yani mesela üniversitede dayak yiyen öğrenciler için bu parti sahiplenici olmalı. Bunlar işte benim örgütüm var diyebilmeli. Ya da evi basılan travestiler de benim partim var diyebilmeli. Parti yaptığı politikalarla bunu gösterecek ve kesinlikle yayılacak bu. Bu partinin programı çok büyük kesimlere hitap ediyor. Sadece solculara değil, çok geniş kesimlere hitap eden şeyler. Ve bunun karşılığını bulacağına da ben inanıyorum. Olmazsa da o bizim suçumuz olamayacak herhalde!”

Üç gencin anlatımına da bakılırsa cumartesi ÖDP’nin şenliğine gençler akın edecek.. Sonuç olarak ÖDP’deki “ağabeylerini, ablalarını” oldukça terleteceğe benziyor bu gençler. Bize de “haydi hayırlısı” demekten başka söz düşmüyor şimdilik..

Ateşkes mi, ateşrest mi?

Son katliamdan sonra böyle kafiyeli ve ironili bir başlık cuk oturdu... Türkiye'de artık her şey alışkanlık yaptı...

Artık, ne zaman provokasyon olacağını bilmek için özel bir siyasal maharet gerekmiyor. Kirli savaşın ortaya çıkardığı biçimlerin, konumlanışların, diplomasilerin izini sürerek yol almak mümkün...

Bunun için verileri alt alta sıralamak yeterli.

PKK '15 Aralık'tan itibaren tek taraflı ateşkes ilan ediyor.

Devlet her zamanki gibi bu durumu, PKK'nin güçsüzlüğüne, köşeye sıkıştığına bağlıyor ve bilinen tutumunu sürdürüyor.

Türkiye'de erken genel seçimler yapılıyor ve "Emek Barış Özgürlük Bloku" önemli bir dalgalanma yaratıyor, beklenen düzeyde oy alınmasa da önemli bir kamuoyu meşruiyeti yaratılıyor...

Geçen mart ayında, PKK'ye karşı yürütülen harekat sırasında çekilen ve bir askerin "vicdani rahatsızlık" duyarak konuyu açıklaması üzerine ortaya çıkan, "Vahşet fotoğrafları" European'da yayımlanıyor...

Türkiye Cumhuriyeti Devleti derhal karşı pozisyon alıyor ve Genelkurmay bu fotoğrafların fotomontaj olduğunu ileri sürüyor...

PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan, ABD Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle birlikte televizyon programına katılıyor...

Tek taraflı ateşkes... Fotoğraflar... Televizyon programı... Tek taraflı ateşkes... Fotoğraflar... Televizyon programı...

Derken geldik o güne...

Şırnak'ın Güçlükonak ilçesine bağlı köylerden10 kişinin Taşkonak ve Koçyandı köyleri arasında kurşuna dizildikten sonra, bir minibüse konularak ateşe verildi...

Olay, şipşak görüntülerle, sorgusuz-sualsiz devlet ve medya tarafından PKK'ye mal ediliyor...

ERNK Avrupa Örgütü olayı "bir provokasyon çabası ve gündemi çarpıtma girişimi olarak" değerlendiriyor ve "Devletin, olayı kendi çelişkilerini örtbas etmek ve ateşkes ilanını gündemine almamak için gerçekleştirdiğini" öne sürerek, "ateşkes bozuldu" türünde spekülasyonlara karşı çıkıyor ve "ateşkesin sürdüğünü" açıklıyor...

Yani ERNK olayı üstlenmiyor... Dahası, açıkça "ateşkesin sürdüğünü" ilan ediyor...

Olayın hemen ardından, Genelkurmay Başkanlığı İç Güvenlik Dairesi Başkan Yardımcısı Kurmay Albay Oğuz Kaleli bir grup gazeteciyi olay yerine götürerek katliamı PKK'nin yaptığını söylüyor, Avrupalılara sesleniyor ve olayın "PKK'ye güvenilemeyeceğini ortaya çıkardığını" söylüyor...

Medyalar ağızbirliği etmişcesine, haberi çek etmeden "PKK katliamı" üzerine yayına başlıyor...

Ama belki de ilk kez, -her nedense- bu propagandalar çok sistemli hale getirilemiyor ve kamuoyunda çok yaygın kitlesel taşkınlıklar örgütlenemiyor... İş, bir iki gün içinde tavsıyor...

Belki, henüz sonuç alınamayan hükümet turları nedeniyle... Belki, iki dirhem propagandayla ayıp kapatılamayacağı için... Kimbilir?

MİT Sosyal İşler eski daire başkanlarından Mahir Kaynak, "Ateşkes sürecini baltalamak isteyenler tarafından yapılmıştır. PKK'ye atfetmiyorum" derken, Yazar Altan Tan, olayın PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan ile ABD'li yetkililerin katıldıkları televizyon programının hemen ardından gerçekleşmesinin altını çiziyor ve "Üstelik de PKK tek taraflı ateşkes ilan etmişken. Kim düzenlemişse çok acemice düzenlenmiş bir senaryo" diyor...

Bu, "çok acemice düzenlenmişlik" bütün bu gelişmelerin ışığında önem kazanıyor...

ERNK olayı üstlenmiyor... Dahası tek taraflı ateşkese devam diyor.

Devlet; ateş ve rest diyor...

Sonunda ne oluyor? Ne mi oluyor? Daha ne olacak, kötülük, sağ'lık...

Manili faks ve manidar arabuluculuk

Geçtiğimiz hafta Kuzey Kafkasya Abhaz ve Çerkez Birliği üyelerinin Avrasya Feribotu'nu kaçırmaları ile ilginç gelişmeler yaşandı...

Bu ilginçliklerin ilki, Hürriyet gazetesi ile direnişçiler arasında geçen yazışmanın bir mani ile son bulması...

Direnişçiler tarafından "Hürriyet Gazetesi Yazıişleri Müdürlüğü'ne çekilen faks, "Gardeşlerim bizler Çeçen halkının, Çeçenistan'ın bağımsızlığı için savaşıyoruz. Kanımızın son damlasına kadar da savaşacağız, çünkü bizler haklıyız. Hürriyet gazetemizin bugünkü manşetinde "Gemide Dehşet" manşetinin altında 'Çeçen Terörü' diye yazmanıza çok üzüldük. Bu kelimeyi birilerinin hatırına yazmayın. Asıl gardeşiniz bizleriz.....

Trabzon'dan çıktık yola, geliyoruz kolkola,
Var bir yaralı, yoktur asla ölüm ola.
Gelince İstanbul'a
Hürriyet'e de olacak ziyaretimiz."

Bu manili faks eylemcilerin oldukça esprili olduklarını gösteriyor. Metin bir bütün olarak neredeyse bir politik mizah örneği. Dikkat edilirse eylemciler, "kanımızın son damlası", "haklıyız", "bağımsızlık için savaş" gibi kamuoyu tarafından bilinen literatürü çok iyi kullanıyorlar. Ve...

"Çeçen Terörü" lafının eylemcilerde yarattığı kırgınlık istihzaya (siteme) dönüşüyor...

Eylemciler Hürriyet gazetesinin her zamanki hamasi başlıklarının ötesinde tavır alacağını, bağımsızlık savaşları ve onun bir mücadele biçimi olan kendi eylemleri ile Hürriyet gazetesi ve Türk kamuoyu arasında bir ilişki kurulabileceğini düşünüyorlar. Çünkü onlar, Türklerin ezeli ve ebedi düşmanı Ruslara karşı savaşıyorlar bu nedenle de "terörist" kavramının onlar için kullanılması abes!

Hürriyet ile sorun şimdilik bu kadar... Gemiden karaya manidar bir faks ilişkisi... Belki de Hürriyet de kendilerine bir faks çekerek, karadan gemiye "bilmukabele" yapmıştır... Olmaz olmaz demeyin...

Manili faksçılarla, arabuluculuk yapan MİT Müsteşarı Sönmez Köksal arasındaki manidar ilişki ise, devletin "teröristlerle" arabuluculuk yapması bakımından şayanı dikkattir.

Daha doğrusu manili, manidarlı bir muhabbet gırla gidiyor Karadeniz'de...

Buna çifte standart denilmez tabii! Zinhar denilmez... Öyle ya, devletin kendi literatürü içinde, terörist var, terörist var. Eylemciler Türk'ün yüce çıkarlarıyla son derecede alakalılar ve her türlü arabuluculuk serbest...

Zaten bizim devlet büyüklerimiz, Osmanlı'dan bu yana, kendini akıllı halkı sersem zanneden bir cinlik içindedir. Devletin daha önce sarfettiği, "teröristlerle konuşmayız", "teröristlerle masaya oturulmaz", "devlet teröristle pazarlık yapmaz" gibi cümleleri kim hatırlayacak canım...

Ne kadar ilginç değil mi? Özellikle de yakın zamanda, resmi tarihini ve politikasını anti-terörist bir baza oturtan devlet görevlileri bu olayla birlikte, zemherinin kışın ortasında tıpış tıpış arabuluculuğa gidiyor.

Önce Ankara, (Dikkat Ankara!) eylemcileri ikna etmek için (dikkat ikna!) Çeçen lideri Cahar Dudayev'i devreye sokuyor. (Dikkat legal arabuluculuk!) Dudayev telefonla irtibat kurduğu eylemcilere, "Dünyaya gerekli mesajı verdiniz. Kan dökülmesini istemiyorum" diyor...

6 eylemcinin lideri Muhammed Topcan ile MİT Müsteşarı Sönmez Köksal arasında yapılan telsiz konuşmasında şöyle diyaloglar geçiyor:

Köksal: "Şu anda toplantıdan çıktım. İstanbul'a geleceksiniz...... Sayın bakanla birlikte orada olacağım. Bir basın toplantısı yapın. Size harhangi bir müdahale yapılmayacak. Bu basın açıklamasını isterseniz televizyonlardan naklen de yapabilirsiniz. Bunu da sağlayacağız."

E... Ne denir, bu, "teröristleri" şaşırtmak için yapılan bir "Osmanlı hilesi" değilse, arabuluculuktan da öteye bir şey; "kökü dışarda" olan bir örgütü geçici olarak sevk ve idare etmek mahareti!...

Lider Muhammed Topcan ise, "Bu açıklama İstanbul'da mı olacak?" diye bilgi ve taktik alıyor vs. vs..

Aslında buna gerçekten arabuluculuk filan denmez...

Bu gelişmelerden sonra, kimin terörist olduğu kimin olmadığı iyice karıştı. Demek ki, lüzumu halinde "teröristlerle" de masaya oturmakta bir kötülük yok...

Sizce yetkililer böylece suları Karadeniz'den mi ılıştırmaya başladılar dersiniz?

Rastgele ha uşaklar...

Geminuzda "teröristler" rastgele ey devlet erkanı...

Darısı başka "teröristlerin" başına...

Manidar ilişkilerle, manili fakslarla kürekleri nereye çekeceksiniz, nereye kadar çekeceksiniz bakalım?

Bize öyle geliyor ki gün gelecek, devletin sözcük dağarcığı dünyevi ilişkileri kotarmaya yetmeyecek. Başka sözcüklere, başka ilişkilere gereksinilecek. Ve tam da o sırada küçük bir çocuk belki de devlet'e yaklaşacak ve iki dizecik ile devletin zihnini açacak:

"Sesinde ne var biliyor musun
Söyleyemediğin sözcükler var"

Bu sözcüklerden birisi de Barış'tır...

O halde, amin yerine Barış...

Çeçen eylemcilerine İstanbul'da bazı islamcı-ülkücü gruplar destek verdi.

1 Ocak sayımı

Evrensel muhabiri Metin Göktepe'nin Eyüp Kapalı Spor Salonu'nda 'sandalye -yoksa duvar mıydı, rivayet muhtelif- üzerinde 'akrobasi yaparken düşerek 'ölmesi' sonrası polis taifesinin gösterdiği performans, 'etüd çalışmaları'nı son zamanlarda bir hayli ihmal ettiklerini ortaya serdi. 'Taife'ler ya derslerini ekiyor ya da etütte dinler gibi yapıp, kitap, defter aralarında Tommiks, Teksas okuyor olmalılar. Öyle ya, 'öğretmenler', 'gözaltı' derslerinde, 'eğer gösterdiğiniz şefkat fazla gelir de, zanlı sandalyeden ya da duvardan düşer ise, onun naaşını kapının dışına bırakın' demiyorlardır herhalde. Nitekim, son 'sandalyeden düşme' olayına kadar böyle yapmıyorlardı. Elim kaza Gazi Karakolu'nda vukubulmuş ise, gidip Beykoz ormanlarına ya da Sapanca gölü kıyısına falan atıyorlardı cesetleri.

Son 'sandalye kazası', adı geçen taifenin, 'sandalyeden düşme vakalarında kamuoyunu aydınlatırken düzmece belge nasıl hazırlanır' konulu derslerini de sermeye başladıklarını gösterdi. Gazetelerden öğrendiğimize göre, Devlet Bakanı Mehmet Sevigen, adı geçen taifeden 'kaza'nın olduğu günkü gözaltı listelerini istemiş. Bakancağıza öyle bir liste vermişler ki, gözaltına aldıkları 421 kişiden 334'ü analarından 1 Ocak günü doğmuş. 1 Ocak doğumlulara ilanen duyurulur. Sayınız çoğaldı diye kabarmayın, her an siz de duvardan düşüp telef olabilirsiniz.

Sağın yapamadığını sol başarıyor ve birleşiyor

Solda tarihsel buluşma

1960'lı yıllardan bu yana bölünerek gelen, giderek akıldışı ölçülere ulaşan bir parçalanmaya uğrayan sol hareket nihayet birleşiyor. Birleşerek geliyor, her yerden geliyor... Sağ siyasal akımların beceremediğini sol beceriyor. Onlarca yıldır bölünmenin bir 'kader' gibi görülmesine karşın sol, sosyalistler, çeşitli alanlardan muhalifler kaderlerini değiştirmeye, kendi kaderlerine sahip çıkmaya kararlılar... Bu düzene, kapitalizme karşı olan çeşitli politik güçler ve akımlar birleşik ve çoğulcu bir partide bir araya gelirken solu, sosyalizmi bu ülkede yeniden sahici bir politik güç durumuna getirmeye ve son yıllarda sağın pekiştirdiği hegemonyayı kırmaya kararlılar...

21 Ocak Pazar günü Ankara'daki Yükseliş Koleji Salonu'nda binlerce kişinin katılımıyla düzenlenecek bir şenlikle kuruluşu ilan edilecek Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin resmi başvurusu da 22 Ocak Pazartesi günü yapılacak. Birleşik Sosyalist Parti, Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi ve çok sayıda sosyalist, devrimci aydın, sendikacı, Yeşiller ve çeşitli muhalif kişi ve çevrelerin katılımıyla oluşacak partinin sadece solun değil, ülkenin genel siyasal yaşamını da ciddi bir şekilde etkilemesi bekleniyor.

'Nezaket ziyareti' ile başlayan...

Solun çok geniş bir kesimini bir araya getiren Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ne giden yolun ilk adımı geçen yılın mart ayında bir nezaket ziyareti ile atıldı. GBK Parti Girişimi temsilcileri başka çevrelerin, grupların yanı sıra BSP'yi de ziyaret ederek görüş alışverişinde bulunmak istiyorlardı. Bir tür 'nezaket ziyareti' sınırları içindeki bu ilk görüşme orada kalmadı. Çünkü her iki parti projesinin birbirine benzeyen veya örtüşen yanları hemen ortaya çıktı ve dolayısıyla iki örgütlenme arasında görüşmelerin sürdürülmesi kararı alındı. Ondan sonra da her iki taraftan oluşturulan komisyonlar arasında düzenli görüşmeler başlatıldı.

Bu tanışma giderek birbirini anlamaya dönüşürken karşılıklı olarak var olan önyargılar veya yanlış değerlendirmeler de aşıldı. GBK temsilcileri BSP'yi oluşturanları 'eski'nin devamı, grup yapılarının, örgütlenmelerin kalıntıları ve tam da bunları yeniden üretmeye dönük olarak değerlendirirken gerçek durumun bu olmadığını gördüler. BSP temsilcileri ise, GBK girişimini sosyalizmden uzak, 'yeni sol' bir arayış olarak değerlendirirken, aynı şekilde gerçek durumun böyle olmadığını anladılar. Aslında her iki tarafın da tümünü kapsamayan bu tür değerlendirmelerin kısa sürede aşılması dostça ve güven verici bir ilişkinin hızla gelişmesine yol açtı.

Ülkedeki mevcut siyasal ve toplumsal koşulların değerlendirilmesi ve bunun üzerine de nasıl bir parti, partinin kimlik sorunu gibi farklılıklar ve tartışmalar da söz konusuydu. Ancak 'önyargılar' veya artık oldukça gerilerde kalan 'geçmiş'ten gelen bazı koşullanmalar aşıldıktan sonra bunlar üzerine rahatça tartışmak ve dolayısıyla sonuç almak mümkün hale geliyordu.

Ekim ayı toplantıları

Böylece bu 'tanışma' ve birbirini 'anlama'nın ardından projelerin birleştirilmesi geldi. Yapılan düzenli toplantıların ve tartışmaların ardından gerçekten de projelerin birleşebileceği ve birleşmesi gerektiği ortaya çıkmıştı.

Bu arada BSP'nin ilk büyük kongresi gündeme geldi. Geçen yıl haziran ayında yapılan kongrede sürdürülen bu görüşmeler ve ilişkiler onaylanırken solda büyük bir birliğe ve toparlanmaya olanak sağlayacak bir örgütlenmenin yaratılması doğrultusundaki adımlar hızlandı. Artık BSP ve GBK arasındaki görüşmeleri kapalı kapılar ardından çıkarmak ve dışa açılmak gerekiyordu. İki politik inisiyatif arasındaki bu ilişki ve görüşmeleri yakından ve umutla izleyen çevreler ve kişiler zaten daha geniş bir şekilde düzenlenecek toplantılara,

Aklın ve yüreğin yolu sosyalizmdir

Tektaş AĞAOĞLU

Yeni Partiye başarılar diliyorum.

Başarılı olacağına inanıyorum.

Birlik gündemimizi bugüne kadar taşıyarak sonuç almakla hep birlikte en devrimci adımı attık. Bundan sonrası yine bize düşüyor.

Attığımız adım iki gün sonra kamuoyuna "Sosyalistler Birleşiyor" diye yansıyacak. Doğrusu da budur. Sosyalistler -kendine devrimci diyeniyle, sosyalist diyeniyle- bir araya geldiler, bu partiyi oluşturuyorlar. Bu bir araya geliş ve bu parti ancak sosyalist hareketin birliği ve yeniden yapılandırılması kapsamında gerçekçi ve anlamlı bir yönelimi ifade eder.

Nesnel gerçeklik budur.

Bu partinin kuruluşuna katılan ve içinde yer alacak olan sosyalistler, sosyalist oldukları kadar devrimcidirler. Devrimciler de devrimci oldukları kadar sosyalisttirler. Kuruluşa katılıp ve partide yer alıp da kendilerine sosyalist ya da devrimci demeyenler de en az onlar kadar partinin aslî sahipleridir. Öyle olması hep birlikte yürümemize engel olmayacağı gibi, "devrimciler"le "sosyalistler"in ortak kimliğine, devrimci sosyalizme de halel getirmez. Taslak program ortada. Kurucuların geniş gövdesi -geçmişleriyle ve bugünkü duruşlarıyla- ortada. Ülkenin ve dünyanın koşulları, bütün insanlığın hali ortada. Bundan ne çıkar?

Devrimci sosyalizm çıkar!

Yeter ki kimse yalnız kendini akıllı ve yürekli sanmasın. Akıl paylaşılacaktır. Akıl, akıl olacaksa, hepimizin ortak aklı olduğu için ve olabildiği ölçüde akıl olacaktır. Akılsızlığın -kimden gelirse gelsin- cezasını hep birlikte çekeceğimizi bilerek aklın yolunda yürüyeceğiz.

Yüreğe gelince, kim kime yüreksiz demeyi içinden geçiriyorsa lafı ilk atan o olsun!

Aklın ve yüreğin yolu sosyalizmdir.

Kimse sosyalizmin de kendi inhisarında olduğunu sanmasın.

Devrimci sosyalistleri bir araya getiren ve kendilerine sosyalist demeyenleri de onlarla birlikte yürümeye sevkeden nedir? Yaşanan hayatı değiştirme ve yeni bir dünya kurma özlemi ve çabası değil mi? Bunun somutu kapitalizmin aşılması, ücret köleliğine son verilmesi, çalışanların doğrudan iktidarıdır. Partinin misyonu özlemin gerçekleşmesi yolunda çabayı cehde dönüştürmektir. Sanıyorum, biz hepimiz buna varız. Bunun için bu partide bir araya geliyoruz.

Yeni bir dünya kurmanın yolu yaşanan hayatın ayyuka çıkmış çelişkilerinin üzerine yürümekten, politikaya aktif ve direşken, sonuç alıcı müdahaleden geçer. Bunun da somutu, günün koşullarının belirlediği ve dayattığı yeni dinamikler zemininde sınıf mücadelesidir. Sınıf mücadelesinin her alanında, emperyalist ve kapitalist sömürünün, devlet eliyle sürdürülen tahakkümün, haksızlığın, adaletsizliğin ve insansızlığın çalışan kitlelerin ve tüm ezilenlerin günlük hayatlarına değdiği her noktada -altını çiziyorum, o noktalarda- somut politikalarımız ve çözüm önerilerimizle, örgütlülüğümüzle, iktidar hedefini kitlelerin inisiyatifinin serpilip parlamasına bağlayan çalışma tarzımızla var olacak mıyız, olmayacak mıyız? Sorun budur.

Taslak program ve tüzük bu bağlamda pratikle içiçe daha da geliştirilebilir temel hatları ve açılımları olabildiği kadarıyla içeriyor. Parti kuruluyor. Bundan sonra artık sosyalist hareketin emekçi kitleler ve ezilen her kesimle organik bağını kuracak yeni politika tarzının nasıl geliştirilip yetkinleştirileceği, eylem içerisinde kendimizi sürekli sınayarak çözmeye çalışacağımız esas sorunumuz olmalıdır. Bunu başarırsak kazanç yeniden sosyalizmin, insanlarımızın ve tüm insanlığın olacaktır.

Hepimize başarılar diliyorum.

Başaracağımıza inanıyorum.

tartışmalara hazır ve istekliydiler. Böylece geçen ekim ayında İstanbul'da düzenlenen toplantılara gelindi. BSP ve GBK'nin yanı sıra ortaya çıkması olası birleşik partide yer alacak diğer çevrelerin temsilcilerinin ve aydınların da katıldığı bu toplantıların ilki 'Dünyada ve Türkiye'de durum' başlığıyla 7-8 Ekim'de yapılırken, 21-22 Ekim'de yapılan ikincisinin gündemi ise 'Örgütlenme modeli ve çalışma tarzı' idi.

Yaklaşık 100'er çağrılı ile yine de 'kapalı tartışma toplantısı' biçiminde gerçekleşen bu tartışmalarda farklı fikir ve yaklaşımlar ortaya konmakla birlikte, bu süreçte tek bir birleşik ve çoğulcu partinin çatısı altında buluşmanın hem mümkün, hem de gerekli olduğu sonucu bütün katılımcıların ortaklaşa paylaştıkları bir görüş oldu.

Dolayısıyla artık bundan sonraki sorun yeni ve ortak partinin örgütlenme adımlarının planlanması ve gerçekleştirilmesi idi. Bu arada bir yandan BSP'nin Genel Yönetim Kurulu özel olarak toplanıp konuyla ilgili görüşmeler yaparken, GBK girişiminin de Türkiye Meclisi toplanarak bu görüşmeleri ve toplantılardan çıkan sonuçları değerlendiriyordu. Her iki tarafın yetkili organlarının da onayından geçen bu süreç böylece amaçlanan sona doğru ilerliyordu. 26 Kasım'da yine İstanbul'da Kazablanka Salonu'nda yapılan ve yaklaşık 1000 kişinin katıldığı ortak kitle toplantısında yeni partinin kuruluş ilan ediliyordu.

24 Aralık seçimleri ve tedirginlik

Bu arada 24 Aralık'ta erken seçim kararının alınması tarafları ve bu girişime umut bağlayanları tedirgin etti. Seçimlerde tarafların üzerinde anlaştıkları bir politik tutum geliştirilebilse bunun birleşmeyi hızlandıran bir etkisi olacağına kuşku yoktu. Ancak durum öyle değildi. Bırakalım BSP ile GBK'nın ve diğer katılımcıların ortak bir seçim politikasına sahip olmalarını, BSP kendi arasında ciddi iç gerilimlere ve çatışmalara sürüklendi.

Ancak süreci tahrip etmeyecek iki önemli tutumun sergilenmesi basireti gösterildi; birincisi, BSP kendi içindeki anlaşmazlıkları, seçime ilişkin farklı tavır önerilerini organlarında tartışarak karara bağladı. Azınlıkta kalanlar tabii ki fikirlerinden vazgeçmediler, ama çoğunluğun benimsediği ve parti kararı haline gelen tutuma karşı eyleme girişmediler. Böylece çok önemli ve yaşamsal bir noktada parti tüzüğünün bu maddesi sınavdan geçmiş oldu. İkincisi ise, BSP'nin seçim politikasına pek de sıcak bakmadığı bilinen GBK girişimi de kamuoyunda açıkça BSP'yi karşısına almadı, farklı yaklaşımını dikkatle ve dostça bir tutumla ifade etmeye özen gösterdi. Bu arada ülkenin çeşitli bölgelerinde GBK'nin bazı yerel örgütlenmeleri BSP yerel örgütleri ile birlikte kampanya yürüttü. Böylece 24 Aralık seçimleri birleşik partiye doğru giden süreci sakatlamadı ve 25 Aralık'tan itibaren yola devam edildi.

Tüzük ve program başta olmak üzere, yeni partinin kuruluşu ile ilgili çeşitli sorunlar hızla çözülürken partinin kuruluşu da ocak ayı içinde gerçekleşecekti. 13 Ocak'ta hem BSP'nin genel konferansı, hem de GBK'nın Türkiye Meclisi Ankara'da toplanırken yeni ortak partinin kuruluşunu onaylıyorlardı. Artık 21 Ocak'taki kuruluş şenliğine ve 22 Ocak'taki resmi başvuruya doğru geriye sayım başlamıştı.

Olağanüstü beklentiler tehlikesi...

Solun az-çok örgütlü kesimlerinden bir araya gelebilecek, birleşik ve çoğulcu bir parti çatısı altında buluşabilecek olanları yan yana getirmesiyle ve bunun yanı sıra örgütlü yapılardan uzaklaşmış çok sayıda sosyalisti, devrimciyi de kucaklamakla birlikte Özgürlük ve Dayanışma Partisi tarihsel bir iş başarmış olmaktadır. Onlarca yıldır bölünerek, bu bölünmeyi makul ve mantıklı bulunabilecek ölçütlerin, sınırların ötesine taşıyarak gelen sol hareket büyük bir birleşmeyi başarmaya kararlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bundan sonraki süreçte bir yandan solun içine doğru gelişme daha çok 'bağımsız' diye nitelendirilenlerle buluşmayı kapsayacakken, yüzünü topluma, geniş emekçi ve ezilen yığınlara dönük olarak yürütülecek politik mücadele ise kitleselleşmeyi hedefleyecektir.

Uzun zamandır uğruna mücadele edilen, istenen ve beklenen bu büyük birleşmeyle doğan Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin ülke çapında gözle görülür bir heyecan ve hareketlilik yarattığı görülmektedir. Özellikle 12 Eylül sonrası süreçte soldan, sosyalizmden kopmamakla birlikte 'eski örgütlerinden' uzaklaşan çok sayıda devrimci, sosyalistin olduğu bilinmektedir. Yeni parti bu güçlerle buluşmak, birlikte bir politik mücadele yürütmek açısından uygun ve işlevli olanaklar sunabildiği ölçüde hızla büyüyebilir, sahici bir politik güç durumuna gelebilir. Bunun için umutlu ve heyecanlı olmak için gerekli ve yeterli koşullar ve ortam vardır. Ancak bunun kolay olmayacağını da görmek ve şimdiden dikkat çekmeye çalışmak önemlidir. Çok uzun yılları kapsayan acılar, öfkeler, özlemler ve yitirilmeyen umutlardan sonra solda birliğe, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ne ulaşılmış olması sorunların birdenbire bitmesi anlamına gelmiyor kuşkusuz. En önemli ve zorunlu adımın atılmış olması çok şeydir tabii, ama her şey olmadığı da unutulmamalıdır.

Umut ve heyecan dalgası

Dolayısıyla Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ni, bu özlenen yeni oluşumu kısa sürede gerçekleşemeyecek olağanüstü beklentiler yükünün altına sokmamaya özen göstermek gerekmektedir. Çünkü olağanüstü beklentiler her zaman için hayal kırıklıklarına da gebedir. Bu birleşik partiyle yakalanmış olan umut ve heyecan dalgasının ise hayal kırıklığına tahammülü yoktur. Bu coşkulu hava, bu heyecan rüzgarı uzun vadeli bir mücadele azmine ve örgütlülüğüne dönüşebildiği ölçüde beklentiler, umutlar gerçekleşme şansına sahip olabileceklerdir...

Öyleyse haydi özgürlüğe, dayanışmaya, mücadeleye...

Haydi kendimize, tarihimize, kaderimize sahip çıkmaya...

Ne yapmalı?

Mustafa YAVUZ

Yerel ve uluslararası planda yaşananlardan sonra sosyalizm için tablonun bayağı umut kırıcı olduğu bir dönem artık yavaş yavaş aşılıyor. Sosyalizm yeni bir dönemecin başında. Sosyalist solun azımsanmayacak bir bölümü dün tabu olarak ele alınan birçok şeyi radikal eleştiri süzgecinden geçirmeye hazırlanıyor. Bilimsel kuşkuculukla dününe ait ne varsa tartışma platformuna getirmekten kaçınmıyor. Emekçi kitlelerin karşısına çıkıp sosyalizm yeniden diyebilmenin pratik temelde inşa edilecek bir süreçle mümkün olabileceğini; teorik yenilenmenin ancak böylesi pratik zeminde şekilleneceğini kavrıyor.

Bu doğrultuda atılan adımlar, doğruları ve yanlışlarıyla bir zincirin halkalarını oluşturmuş bulunuyor. BSP, GBK-PG ve birçok sosyalistin bir araya gelmesiyle oluşan yeni parti, zincirin esas olarak tamamlandığı anlamına geldiğine işaret ediyor.

Bilindiği gibi sözünü ettiğimiz mecrada biri realize olmuş fakat ciddi sınırlılıklarla malul bir proje (BSP), diğeri ise henüz realize olmamış, ancak iddiaları büyük oranda boşlukta kalan GBK-PG, sosyalizmin ve işçi, emekçi hareketinin sorunlarına yanıt üretme çabalarıydılar. BSP, sınırlılıklarının farkında olarak "realize" olmuş halini, bütün olumsuz girişimlere karşın büyük buluşmanın önüne çıkarmama basiretini göstermekle ön yargıların hareketin önüne dikilmesini engellemiş oldu. Gelişmeler aynı şekilde GBK-PG'nin olumlu bir tutum izlemesiyle hız kazandı. Bu olumlu yönelimi hızlandıran diğer önemli faktör iki projenin dışında kalan sosyalistlerin harekete geçerek duruma müdahale etmesiydi.

Böylece aynı mecrada (ekonomist, dogmatik, sekter sosyalizm anlayışına karşı) iki ayrı parti şekillenmesi gibi akıldışı bir sürecin işlemesinin önüne geçilmiş bulunuyor.

Tek başına bunun bile başarılmış olması insanı heyecanlandırıyor, geleceğe umutla bakmaya kışkırtıyor. Artık, sosyalizmin iki ana mecrası giderek istikrar kazanıyor. Yaşananlardan ders çıkarma çabasında olanlarla; hiçbir şey olmamış gibi yürümeye çalışanlar...

Öznesi olduğumuz yönelimin henüz başlangıcında oluşumuz, aşmaya çalıştığımız olumsuzluklardan azade olmadığımıza işaret ediyor. Bu, çelişkili ve sancılı bir süreç yaşayarak kendimize yol açmamızı zorunlu kılıyor. Çeşitlilik içinde birliğimiz, var olan sorunlar karşısındaki yaklaşımların eşitsizliğini gözardı etmemizi gerektiyor. Eşitsiz gelişmenin yarattığı/yaratacağı gerilimi yeniden şekillenmenin önünü hızla açacak devrimci bir enerjiye dönüştürmek... İşte önümüzdeki devrimci görev bu!

Bu iki mecra arasında sürecek mücadele sosyalizmin yeniden şekillenme sürecini belirleyecek. Kısır döngüden çıkış, toplumsal bir meşruiyet kazanmak, öznesi olduğumuz yönelimin göstereceği performansa bağlı olacak.

Öznesi olduğumuz yönelimin henüz başlangıcında oluşumuz, aşmaya çalıştığımız olumsuzluklardan azade olmadığımıza işaret ediyor. Bu, çelişkili ve sancılı bir süreç yaşayarak kendimize yol açmamızı zorunlu kılıyor. Çeşitlilik içinde birliğimiz, var olan sorunlar karşısındaki yaklaşımların eşitsizliğini gözardı etmemizi gerektiyor. Eşitsiz gelişmenin yarattığı/yaratacağı gerilimi yeniden şekillenmenin önünü hızla açacak devrimci bir enerjiye dönüştürmek... İşte önümüzdeki devrimci görev bu!

Nasıl ki temsil ettiğimiz mecra, karşımızda oluşan mecradan henüz gerçek bir kopuşu temsil etmiyorsa, aynı şekilde çeşitliliği oluşturan yapıların sorunlar karşısında tarihsel ve güncel kazanımların eşitsiz oluşu gerçeği, kendi içlerinde böyle bir çelişkiyi yaşamadıkları anlamına gelmiyor. Sosyalist solu bir bütün olarak kesen ayırımlar var olan yapıların içinde de farklı düzeylerde karşılıklar buluyor, bir gerilim oluşturuyor.

Yeniden şekillenme sürecinde ortaya çıkan iki ana ayırımdan öte, öznesi olduğumuz mecrada da ayrışma ve birleşmeden söz ediliyorsa, bunu yalnızca verili konumları (grup, çevreler, platformlar vb.) karşı karşıya getiren değil, her bir bileşeni de kesecek ayrışma ve birlik olarak algılamak, içine girilen süreci daha gerçekçi açıklamaya çalışmak olacaktır.

Yeni süreç artık kaçınılmaz bir şekilde bu doğrultuda işleyeceğinden, birleşik hareketin çıkarları ve talep ettiklerine yanıt üretmek için hazırlıklı olmak gerekiyor. Artık çok sevilen ve bu yüzden çok sık tekrarlanan "büyük düşünmek" deyişine uygun davranmak zamanı gelmiş bulunuyor.

Yeni partinin inşa sürecinin ivme kazandığı ve gerçekleşmek üzere olduğu şu anda ne yazık ki, "büyük düşünmek"ten uzak tutum alışlara sıkça rastlanıyor.

Sosyalist BSP'lilerin sosyalist olmayan, sosyalizmden kaçan GBK-PG ile karşı karşıya olduğu izlenimi verilerek sahici olmayan ayırım üzerinden bir tartışma yürütülmeye çalışılıyor. Sosyalizmin güvence altına alınmasının zemininin BSP olduğu imasında bulunuluyor.

Her şeyden önce BSP'nin bir bütün olarak böyle bir şeyin güvencesi olamayacağı biliniyor. İkincisi BSP kendi içerisinde bütünlüklü teorik-politik örgütsel bir zemini temsil etmemektedir. Yaşanan deneyimin ürettiği problemler ortadadır. Çoğulculuğun kuvveden fiile çıktığı bir zemin olarak BSP'nin en çok deneyim kazandığı bir alanda, seçimler vesilesiyle ortaya çıkan durumun gösterdiği üzere kazanımların sağlamlığının tartışılır olduğu da açıktır.

Sözün kısası, BSP ve GBK-PG gibi bir karşıtlıktan medet umarak politika yapmaya çalışmak geçmişin ilkelliklerini gündemde tutma çabasına hizmet etmekten başka bir şeye yaramamaktadır.

Böyle sahici olmayan ayırımlar üretenler ve güvence imasında bulunanlar kendilerinin de politik meşruiyetlerini sağlayan çoğulculuğu yıprattıklarının farkına varmalıdırlar.

Bu tür imalarda ısrar, sosyalist solda bilinen ve bir kısmı hala meşruiyetini koruyan ayırımların ifade edilmesini kışkırtacağından oldukça tehlikelidir. Kuruçeşme'de yaşanan zamansız "ayrışma" henüz hafızalarda!

Yeni partinin programı böyle bir tartışmayı basit bir okuma ile bile dıştalarken yapılmak isteneni anlamak iyice zorlaşmaktadır.

Program, sosyalizme ilişkin sorunu kuru bir sözcük, bir iman tazeleme olarak koymak yerine, yaşanan deneyimi dikkate alan eleştirel bir konuma, yeni bir anlayışa vurgu yapan ayırt edici bir belge niteliğindedir.

Bu belgenin ayırt edici özelliğine itiraz daha ilerletici ve sahici olurdu.

Programa ilişkin diğer problemli yaklaşım ise, bugüne değin referans noktalarını "karşı olmak" üzerinden kurmuş anlayışların programda bunu görememeleridir. Bu da programın kurgusunun amacına ulaştığını göstermesi bakımından olumludur.

Önyargısız birlikte yaptığımız işin mantığına uygun tartışma ve politik mücadelenin örgütlenmesi, sorumluluklarımızdan bazıları.

Yeniyi inşa etmeye kararlı mıyız?

Yoksa yeni bir şey yapıyormuşuz gibi görünüp, eskiyi tekrar ederek harekete bağlanan umutları söndürecek miyiz?

Her şeye karşın alınan yol, ilk soruya olumlu, ikinci soruya olumsuz yanıt vermemiz için bizi cesaretlendiriyor.

Şimdi, küçük dünyalarımızdan başımızı kaldırıp çevreye bakmanın, büyük düşünmenin tam zamanı!

Uluslararası hareketin gerçek bir parçası olurken...

Masis KÜRKÇÜGİL

▼ Birikimimizi sınıf mücadelesinin gerektirdiği mücadeleye uygun yeni bir projede biçimlendirirken, Türk solunun tarihinde ilk kez uluslararası çaptaki sorunları da önümüze almış bulunuyoruz.

Afişler, bildiriler geliyoruz diyorlar. Gelenler yalnızca Adana'dan, İzmir'den, Rize'den mi? Dünyanın dört bir bucağından gelseler de gelmeseler de bizle birlikte olan, yani aynı sorunları ve aynı amaçları paylaşan kimi dostlarımızla aslında hayali olmayan bir dizi görüşmelerden bize yönelik kimi göndermeleri öne çıkaran bir sohbet sunuyoruz. Meraklısına her satırının sahibi imzalı olarak sunulabilir.

***

Venezüella'da Causa R; toplumsal hareketlerin partisi olarak Türkiye'ye bakıyoruz ve Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin kuruluşunu ilgi ile izliyoruz. Hepimiz altmışlı yılların dalgalanmalarının ürünü olan bir dünyada büyük yenilgilerden geliyor ve yeniden aşağıdakilerin "emekçilerin, özgür ve devrimci" bir örgütünü oluşturmak için mücadele ediyoruz. Bizi geçmişimizden ayırdeden hususların başında devrimci ilkelerimizden vazgeçmeksizin "aşağıdakiler için değil, aşağıdakilerle birlikte siyaset yaparak" partimizi inşa etmemiz gelir.

Değerli yoldaşlar adımız size bir mahkeme duruşmasını hatırlatabilir, daha önce Venezüella 83'ü kullanmayı düşünmüştük ki, sanırız sizin için daha da anlaşılmaz olurdu. Sosyalist ve komünist adlarını kullanmamamız için kendi tarihsel ve konjonktürel nedenlerimiz vardı, biz adımızla demokrasinin sağın değil, emekçilerin bir değeri oluşundan hareket ettik. Radikal demokrasi, devletin, halkın ve emekçilerin lehine dönüşümü düşüncesini yaygınlaştırarak siyasal inisiyatif kazandık.

Bizi tanımak için kitle çalışmamıza bakmanızda yarar var. 1992 belediye seçimlerinde zafer kazandık. 1993 başkanlık seçiminde gösterdiğimiz aday oyların üçte birini aldı.

Deneylerimizi göz önüne alarak parti içi demokrasiye çok büyük bir önem veriyoruz. Örgüt içinde oylamaya gitmiyoruz (bir kez 1983'de oylamaya gittik ve bölündük). Oylamayı değil, tartışmayı demokrasinin temeli olarak görüyoruz. Bizi bir otonom örgütlerin birliği olarak görebilirsiniz. Programatik bir platforma da ancak birkaç yıl önce sahip olduk.

Parti anlayışımızı zinhar geleneksel ölçütlere vurmayın. O ölçütlerin ne olduğunu en az sizin kadar biz de biliyoruz, Komünist partisinden geliyoruz, silahlı mücadele sürecinden geçtik ve Çin kültür devrimi, Fransa'da '68 ve Çekoslovakya'nın işgali dönüşümümüzde belirleyici bir öneme sahipti.

***

Aslında benzer bir tarihten gelmemize rağmen bizim konumumuz Causa R'den hayli farklı. Bizi tanıyorsunuz: Tupamaro'lar. Bu ismin sizde de başka ülkelerin çoğunda olduğu gibi devrimci romantik çağrışımlar uyandırdığını biliyoruz. Hele Türkçe çıkan kimi kitapları da hatırlayınca! Ancak bu sohbetimizin sınırlılığı baştan belirtildi. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ne seslenmek ve onları dinlemek istiyoruz.

Bizim adımız aslında sözünü ettiğimiz dönemin ürünü; Ulusal Kurtuluş Hareketi neredeyse kıtanın her tarafında ve dünyanın birçok ülkesinde belirmişti. Bu isme takmayın, zaten isimlerle uğraşırsanız bizim işimiz zorlaşır. Biliyorsunuz biz birkaç devrimci örgütle MPP'yi oluşturuyoruz. MPP yani 'popüler katılımcı hareket'. Yok yok öyle sosyal demokrat falan değil, bizimkilerle birlikteyiz, Halkın Zaferi Partisi, Doğulu Devrimci Hareket ve IV. Enternasyonal'in Sosyalist İşçi Partisi. Birlikte bir dizi sosyalist, komünist başka örgütle Frente Amplio'nun, yani geniş cephenin içinde yer alıyoruz. Sizin anlayacağınız cepheler içinde cepheler var. Geçen yılki seçimlerde oyların üçte birini aldı bu cephe. Ama tam bir seçim cephesi değil bu; kimi temel konuları belirleyen kongrelerle yürüyoruz. Biz MPP olarak mahalle ve kitle örgütlenmeleri ile seçimci olmayan bir tarzda çalışıyoruz. Ama FA'yu sağa, düzen güçleri ile işbirliğine çekmeye çalışan güçler de var. FA'nın 1971'deki, demokratik, halkçı ve anti-emperyalist programı zedelenmedikçe birlikte yürüyoruz. Bir parti modeli olarak Brezilya PT'sinin bizim FA'dan daha organik olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ancak bizdeki KP'nin ve sosyalistlerin konumu farklı olduğu için PT'deki gibi bir yeniden yapılanma sözkonusu olamadı. Bizimki biraz Peru'daki Birleşik Sol'a benziyor.

***

Brezilya Emekçiler Partisi adına bizim diyebileceklerimiz yoldaşlarımızınkinden farklı değil. Yola çıkarken tam olarak ne yaptığımızı biz de bilmiyorduk ve hele geleneksel sol bizi hiçbir şeye benzetemiyordu. Ne de olsa Brezilya işçi sınıfının partisi komünist partisi hazır ve nazırdı.

Üzerinde hassasiyetle durduğumuz husus mücadele içindeki kesimleri birleştirmekti. Bir marksist olarak ateist olmamız tabii. Ancak bizim toplulumumuzda bir tür hıristiyanlığın yoksullar arasında derin tarihsel temelleri vardır. Partimizde papazlar, köylüler, feministler, sendikal muhalefet temsilcileri, örgütlerinden kopmuş eski komünist parti ya da "silahlı sol" militanları, değişik türden troçkistler, aydınlar derken biz tarihsel bir buluşmayı gerçekleştirdik. Başta bir sosyalist parti iddiasında bulunmadık, bu hedefi 1981'de, yani kuruluşumuzdan iki yıl sonra belirledik. Öncelikle bizim uğraş alanımız emekçiler için patronsuz, generalsiz, bürokratsız bir parti oluşturmaktı. Böylece yeni keynesci reformizm, parlamenter sersemlik, bürokratik merkezcilik, doktrinci sekterlik, aygıt ikameciliği bize bulaştıysa da egemen olmadı. Ne olup olmadığımız hakkında çok şey söylenebilir, ama burjuvazinin saldırısına karşı durabilecek kitlesel bir güç olduğumuz da eklenmeli. Tavsiye etmek gibi olmasın, ama parti içi demokrasinin derinleştirilmesinden ve kitle dinamiğini açığa çıkaran ve mücadelenin her düzeyinde örgütlenmeyi yükselten bir eylem programından kopmamak çok önemli.

***

Yeniden yapılanmanın bir Latin Amerika hastalığı olması zehabını uyandırmamak için belki Güney Kore'ye kadar uzanılabilir -henüz belirsizliğini korumakla birlikte Güney Afrika'dan geçip oradaki tartışmaları da izleyerek. Ama sınıf hareketinin daha kitlesel ve gelişkin olduğu bir iki Avrupa ülkesine uğramak referans noktalarımızı zenginleştirmek açısından önemli. Ne de olsa Latin sosyalizminin safkan marksist leninist ve hele hele stalinist olduğunu söylemek zordur. Bunun için Togliatti'nin İtalyan Komünist Partisi'ne uğramalı - sürçü lisan değil, çünkü son dönüşümlerden sonra Berlinguer'in pabucu dama atıldı, ya da Occetto'cularla kaldı ve yeniden hallolanlar kendilerine sınıfçı bir dayanak olarak 50'li yıllardaki Togliatti'yi yakın bulur oldular.

İtalya'da partimizin oluşumu yukarıdaki gelişmelerle sınırlı değil. 1991 Şubatı'nda KP'nin sağa kayışı karşısında yeni bir arayışa girenler ilkin MRC'yi oluşturdular. Tam bu sırada yıllar sonra birleşmeye karar veren Maocu kökenli (solcu hıristiyanların da yer aldığı) Demokratia Proletaria ile IV. Enternasyonal seksiyonunun birleşik partisi (ki 1990'da 6500 üyeye sahipti) bu yeni oluşumu anti-kapitalist, komünist ve reformist paltformda görmesine rağmen, birleşme kararı aldı ve böylece Rifondazione kuruldu. Parti 120 bin üyeyi temsil ediyordu. Sağın yükselişi karşısında sınıfçı duruşunu pekiştiren ve bir dizi eylemde ve sendikal etkinlikte öne çıkan yeni parti yaklaşık yüzde 8'lik bir oy potansiyeline, bir dizi milletvekili ve senatöre sahip. Partinin hükümete katılma konusunda farklı eğilimlere ayrıldığı bilinirken, örneğin doğru dürüst bir programa sahip olduğu söylenemez. Öte yandan, geçtiğimiz mayıs ayında partiden bir dizi milletvekilinin şuncu buncu oldukları için değil, daha federal bir yapılanmayı tercih ettiklerinden ayrıldığı da eklenmeli.

Biz de ülkenin üçüncü partisi olan İspanyol Birleşik Sol'u hakkında konuşmak isterdik, ama anlatılanların tümü de bize hem çok yakın, hem uzak geldiği için eklenecek pek bir şey yok.

***

Avrupa'nın hemen hemen bütününde seçim işbirliklerinden ittifaklara, oradan birleşik partilere, yirmi yıl önce tasarlanması dahi mümkün olmayan yeni gelişmelere tanık olunmakta.

ABD'de yeni bir partinin inşası için çok farklı kesimler, siyah hareketi, kadın hareketi ve işçi hareketi arayışlar içinde.

Biz de, farkında olsak da olmasak da kendi birikimimizi sınıf mücadelesinin gerektirdiği mücadeleye uygun yeni bir projede biçimlendirirken, Türk solunun tarihinde ilk kez uluslararası çaptaki sorunları da önümüze almış bulunuyoruz. Filipinler'i Venezüella'yı kavrayan bu dalganın içinde bulunuyoruz. Böylece hem çok yerel ve o kadar da enternasyonal bir proje geliştiriyoruz. Emekçiler için bir parti!

Evet, şimdi, bunu başarmak zorundayız!

Umut ve endişe

Filiz KOÇALİ

Birlik konuşulmaya başladığında, solcu olan, solculuktan vazgeçmeyen ama örgütlü bir yapı içinde de solculuk yapamayanlar için, "herkesin" içinde olacağı bir parti umut oldu. Fazla seçeneğimiz yok; ya bir şeylere canımız sıkıldığında imzalar toplayıp, bir yerlerde oturup öfkemizi boşaltmaya çalışacak, işçiler yürüdüğünde coşacak, ama yine de müzmin ve mutsuz bir muhalif olarak hayatımızı sürdüreceğiz, ya da enerjimizi, coşkumuzu, öfkemizi brleştirip hayatımızı değiştirmeye çalışacağız. Bu parti fikri, enerjimizi, coşkumuzu, öfkemizi birleştirmeye bir kapı açabileceği için umut oldu. Umut ediyorum ama bu, endişelerimin olmadığı anlamına gelmiyor.

Birincisi; bir feminist olarak, bir zamanlar feministlerle asla bir arada olmak istemeyenlerin, şimdi neredeyse "feministler olmazsa olmaz" noktasına nasıl geldiklerini çok merak ediyorum. Bu, bizim yaptıklarımızın bir sonucu olarak da değerlendirilebilir, ama mesela yarın işçiler akın akın partimize koştuğunda (umarım), partimiz biraz güçlendiğinde aynı "itibarı" görecek miyiz? Şimdi ağızlardan düşmeyen "kadın", "çevre" gibi duyarlılıklar acaba "öncekiler"in arkasında kalmayacak mı? Peki grupçuluk bitecek mi? Mesela, daha çok çalışacak birine oy vermek yerine ille de kendi grubundan birine oy vermekten ne zaman vazgeçilecek? Ya da aynı gruptan insanlar, kendi grupları dışından birilerine oy verdiklerinde topyekün aynı kişilere oy vermekten (ya da vermemekten) ne zaman vazgeçecekler? İdeolojik olmayan "biz", "onlar" yaklaşımı son bulacak mı? Herkes en çok kendini beğenmeye devam edecek mi?

Gevşeklik yerini disipline bırakacak mı? Artık, sorumlulukları parti üyesinden çok fazla, adeta MK düzeyinde olan, ama mesela hayatı boyunca oy kullanmayan örgüt üyeleri olmayacağımız kesin. Ama üzerine aldığı sorumlulukları yerine getirmeyen, koşturmayan, çalışmayanlara (oy vermemek dışında) nasıl bir denetim ve yaptırım uygulanacak?

Hiçbir şeyden ders çıkartmayacak mıyız? Bir zamanlar çok belirleyici olan, ama yaptığı her tahlil yanlış çıkan, ya da arkadaşlarını ele verenler hiçbir şey olmamış gibi hala belirleyici olmaya devam edecekler mi?

Bir yandan "özyönetim" filan deyip "ünlü" olanlara sonsuz prim vermekte ısrarlı olacak mıyız?

Refah'ın kaptığı yoksullarla, başka sol siyasetlerin buluştuğu varoştakilerle biz nasıl buluşacağız? Mis Sokak solculuğumuz ilelebet devam mı edecek?

Bütün bunları çok önemsiyorum. Çünkü, müzmin ve mutsuz bir muhalif olmak istemiyorum. Çünkü umut etmek istiyorum.

Yola koyulurken

Kenan KALYON

Kısa sayılmayacak bir kuluçka döneminin ardından Özgürlük ve Dayanışma Partisi nihayet doğuyor. Kolay olmadı. Süreçle daha dış halkalardan ilişkilenlerin tam olarak hissetmedikleri ölçüde zahmetli, çetin, inat ve sebat isteyen bir işin üstesinden geliniyor. Her etapta yeniden nükseden gerilimler, hiç eksik olmayan duraksama ve kuşkular, belirli bir noktaya kadar varlığı kaçınılmaz olan geriye çekici eğilimler, zaman zaman "olmayacak galiba" düşüncesini güçlendiren terslikler, anlamayı güçleştiren önyargılar, "yukarıda neler dönüyor" tepkileri, bir tarafta "sosyalist kimlik heba ediliyor", öbür tarafta ise, "proje sapıyor" kaygıları, sürecin doğasında var olan riskler ve belirsizlikler karşısında eldekine, belirli ve tanımlı olana rücu etme refleksleri, vb... Sürecin en iç halkasında tüm bunların neden olduğu yüksek gerilim ve sinir savaşı neredeyse hiç eksik olmadı.

Malum, kritik eşik gemilerin yakıldığı geri dönüşsüzlük evresidir. Bundan önce şu veya bu nedenle ortaya çıkacak bir tersinme her zaman mümkündür. Bu eşiğe kadar gözler arkaya bakmaya devam eder. İki kolaylaştırıcı etken zamanında devreye girerek bu eşiği, önünde fazla bocalamadan aşmamızı sağladı: Bir yandan yeni ve ortak bir parti fikri iki ana bileşeni aşan, onları da kuşatan, iradelerini tek belirleyici olmaktan çıkaran bir kıpırdanış ve dalgalanma yarattı. Öte yandan kendisini "yukarıda" erişilen düzeye bağımlı kılmadan daha cüretli hamleler yapan yerel örnekler çoğalmaya başladı. Tökezlemediysek, bu iki etkenin olumlu katkılarının payı büyüktür.

Üstesinden gelinen güçlükleri vurgulamaktan maksat; binbir sorunla yüksünmeden boğuşanlara, yıpranma korkusuna kapılmaksızın sürece önayak olanlara bir paye biçmek veya bir tür hak teslimi değildir. Önemli olan bu sürecin her zaman lazım olacak dersidir. Baskıları göğüslemez, kendi tarafınızın sözcüsü olmaktan öteye geçmez, tarafların temsiliyeti esasına göre oluşmuş organları bütünü gözeten yeni kolektiflere dönüştürmezseniz yarı yolda tökezlersiniz.

Evet başardık. Ama ağırlıklarımızdan kurtulup rahatlamamız için hiçbir neden yok. Şimdi önümüze yeni bir sayfa açılıyor ve sorun alanı değişiyor. Hızla bu yeni sorun alanına intibak etmeliyiz.

Bazı gerginlik, kaygı ve didişme konularını olduğu gibi ileriye taşımamakta sayısız yarar vardır. Bunlardan ilki süreç karşısında "marksizm muhafızlığı" denebilecek türden bir tavır alıştır. Kendisini sapma ve sulandırmaların denetlenme mercii saymak, gerçekliğimiz karşısında giderek abese kaçacak bir kuruntudur. Artık, politik–pratik uzantıları ve açılımları olmayan, sınıf mücadelesi içinde tekabüliyet bulmayan tüm iddiaların inandırıcılıkta bir aşınmaya uğradığını görmek zorundayız.

İkincisi; son yıllarda ve iyi irdelenirse patolojik bir vaka olarak başımıza musallat olan "kimlik" kaygısıdır. Patolojik, çünkü altında bir tür varoluşsal kaygı ve özgüven eksikliği yatıyor. Sosyalist olmayı, günümüzün tikellik ve kimlikler geçidi modasına uygun olarak "kimlik" gibi daraltıcı bir çerçeveye indirgiyor. "Sosyalist kulüpler"imizin pleplere açılarak kalitesinin düşmesinden ürküyor. Aksi halde ardında sosyalist akımların bulunduğu bir kitle partisi açılımı karşısında kimlik kaygısına kapılmak için ciddi bir neden yoktur. Ne denir, işte meydan, işte şeytan...

Bunların ötesinde, önümüzdeki dönemde bazı sahici gerilimlerle birlikte yaşamaya devam edeceğiz. Doğru yaklaşırsak, kendi tek yanlılıklarımızı abartmazsak bunları verimli, geliştirici olanaklara dönüştürebiliriz. Yani sentezleri zorlayabiliriz. Çalışma ve siyaset tarzı farklılıkları bunların başında geliyor.

Öte yandan, BSP'de kısmen var olan bir yarılma daha büyük ölçeklerde Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin de başına gelebilir. Özgürlük ve Dayanışma Partisi iki kanallı bir açılımla doğuyor. Bir yandan emekçilere, semtlere doğru bir açılım, öte yandan sosyalist nüfusun kendini gerçekleştirme, bireysel özgürleşme alanları yaratmış, ama bir dönemdir siyasal ve örgütsel angajmanlara girmemiş seçkinlerine doğru bir açılım. Bunun hiç yoksa başlangıçta sosyolojik ve kültürel bir farklılaşma olduğunu, bu iki dinamiğin ilişkileri dönüşüme uğramazsa ideolojik ve politik karşılıklarını yaratacağını gözden kaçırmamalıyız.

Yola çıkarken iki soruna daha parmak basılabilir. Birincisi; daha başlangıçta önemli bir emekçi tabanına sahip olsa bile Özgürlük ve Dayanışma Partisi sürmekte olan sınıf mücadelesiyle organik ilişki içinde inşa edilmiş değildir. Bu önümüzdeki dönemin sorunudur.

İkincisi, çok ciddi bir örgütlenme sorunuyla karşı karşıyayız. İşlevsel bir örgütlenmeyi gerçekleştiremezsek, enerjinin bloke edildiği bir yığışmanın altında eziliriz.

Kendimizi sınava sokuyoruz. İki güvencemiz var: Küçümsenmeyecek deney birikimi ve arkada bıraktığımız dönemde sergilenen irade...

Keşke...

Melih PEKDEMİR

Sol hareketteki farklı görüşleri ve grupları barındırma iddiasına sahip Özgürlük ve Dayanışma Partisi, "oldu bu iş" diyenlerin ve "keşke" diyenlerin farklı duygu dalganmaları arasında kuvveden fiile çıkıyor. Ben, "keşke" diyenler arasında yer alıyorum.

"Keşke"lerimi sıralamak durumundayım: Keşke bu parti devrimci hareketin yeniden oluşmasında bir "şantiye" misyonuna soyunmayacağı konusundaki vurgusunu daha kuvvetli yapabilseydi; yani sol muhalif dinamiklerin birleşmesinin zeminlerinden sadece birisi olacağı vurgusunu...

Keşke başlangıçtan itibaren öyle uygun bir biçim bulunsaydı ki, sadece halihazırdaki farklılaşmaları değil, bu partinin dışındaki farklılaşmaları dahi kapsayabilecek fiili ve başka zeminlerin oluşumu imkanı ön planda kalabilseydi; yani "biz partimizi kurduk, bizden bu kadar" rehavetine meydan vermeyecek bir iddia...

Görüldüğü kadarıyla bu partiyi oluşturanlar bakımından asgari ölçü, sol muhalif kimliktir ve parti bunların birlikte yaşayabilecekleri bir ortam olacak. Öyleyse ve keşke, toplumsal muhalefet hareketinin parçalı karakteri verili bir durum olarak kabul edilebilseydi ve bütün zinciri sürükleyici bir halkanın bulunamadığı günümüz koşullarında, öncelikle bütün halkaları birbirine bağlayan çözüm biçimleri üzerindeki gayretler devam edebilseydi.

Ama şimdi bu "keşke"leri bir takıntı haline getirmeyip, bütün kaygıları, "o halde"lere dönüştürmek gerekiyor, en azından bu "keşke"leri paylaşanlar bakımından.

İşte "parti" de kuruldu! O halde, bu imkan sayesinde, farklı muhalif kesimleri bir araya getirecek ortak masalardan biri oluşturulmuş sayılamaz mı? Ya da "muhalifler meclisi"nin ilk adımlarından birisi? O halde, bu partide, kuruluş çalışmalarında vaat edebildiği üzere, farklı muhalif kimliklerin her biri, kendi sandalyesinde, koltuklarının altında kendi dosyaları (programları) ile bu "parti masası" etrafında faaliyet sürdüremez mi?

İşte "parti" de kuruldu! O halde, bu imkan sayesinde, farklı muhalif kesimleri bir araya getirecek ortak masalardan biri oluşturulmuş sayılamaz mı? Ya da "muhalifler meclisi"nin ilk adımlarından birisi? O halde, bu partide, kuruluş çalışmalarında vaat edebildiği üzere, farklı muhalif kimliklerin her biri, kendi sandalyesinde, koltuklarının altında kendi dosyaları (programları) ile bu "parti masası" etrafında faaliyet sürdüremez mi?

Önümüzde duran türden bir parti (bana göre "meclis") çalışmasında, bu çalışmaların kendini örgütleme tarzı, fikir ayrılıklarından daha faza önem taşıyacak. Hatırlanacağı üzere, gelinen noktaya dek epey farklı tarzdaki parti anlayışları savunuluyordu. Çok önceleri kimi sol çevreler, bir "seçim partisi"ni çözüm aracı olarak gördüler. Başka sol çevreler, kendi tartışmalarında, "sosyalizmin ideolojik sorunlarını çözecek bir parti" fikrini işlediler, bundan da vazgeçildi. BSP deneyi de çözüm arayışlarından biri olarak yaşandı.

Bu parti çalışmasında insan hakları savunuculuğu, şeriat tehlikesi ve faşist gelişme karşısında direniş, sermayenin her düzeydeki saldırısı karşısında emek barikatının oluşması, Kürt sorununa çözüm gibi konularda ciddi fikir ayrılıklarının çıkmasını beklemek, aşırı kötümserlik sayılabilir. Yeter ki, merkezi örgüt-taban örgütü ikilemi yerine "cooptation" ilkesiyle her örgüt biriminin ihtiyacı olduğu konularda diğerinin yardımını istemesi, önplana çıkarılabilsin. Yeter ki azınlık çoğunluk ikilemi yerine, herkesin mutabakat sağlayabildiği konular öncelikle ele alınabilsin. Devlet yukarıdan aşağıya yeniden yapılıyorken, devletin aşağıdan yukarıya demokratikleşmesi savunulmasın; parti, toplumun her alanda ve her düzeyde demokratikleşmesi için mücadeleyi önüne koysun.

Böylece, ancak anti demokratik sisteme karşı toplumsal isyan demokrasisinin yarattığı zemin üzerindeki toplulukların özgürleşeceğinin mümkün olduğu gösterilsin. Demokratikleşmiş bir toplumun, kendini yöneten, kendi kaderini belirleyen, kendinden farklı topluluklarla bir arada yaşayabilen topluluklar tarafından kurulabileceği gerçeği, bu partinin varlık nedeni olabilsin. O halde bu türden bir parti, Anayasa Mahkemesi'nin açma–kapatma kararına endeksli olmayan bir muhalifler meclisi kimliği de edinerek kendini kalıcı hale getirecek fiili bir kurumlaşmanın imkânlarını araştırmayı sürdürebilsin. Yani partiyi örgütleyecek olan yerel meclisler, tüzüğünde belirtilen en üst yönetim birimlerinden daha yetkili ve kalıcı kurumlar olarak benimsensin.

İşte ancak böyle bir parti mevcutlarından farklı ve başka bir iddiaya sahip olabilir. Ve bu anlamda, örneğin HADEP'ten de farklıdır. Ve bu noktadaki farklılık, Kürtlerin partisi mi, Türklerin partisi mi çeşitlemesinin ötesindeki bir zihniyetin farklılığıdır. Biliniyor ki, şimdi HADEP de kendisini emekten yana bir parti olarak tanımlıyor, "bizim parti" de... Yani birisi sosyalist, diğeri sadece demokrat demek manasız. Ve HADEP'in Kürt meselesine yaklaşımı biliniyor. Bu yaklaşım ya benimsenir ya da benimsenmez. Söz gelimi, kendi payıma, seçimlerde kendi öz gücüyle barajı aşmasını istemiş olunca HADEP'in yaklaşımını benimsemiş olmuyorum. Dolayısıyla "bizim parti"den hareketle, HADEP'in yaklaşımı ile enternasyonalizm gereği koşulsuz işbirliğini savunmak abesle iştigaldir. Çünkü HADEP kapısını Türk kökenlilere de kapatmış değildir, sosyalistlere de. Enternasyonalizm gereği HADEP'in yaklaşımını "bizim parti" içinden desteklemek yerine HADEP' üye yazılmak daha tutarlı bir politik tercih olmaz mı?

Öte yandan, ben PKK'nin görüşlerini de eylemlerini de benimsemiyorum. Eğer tersi bir durum söz konusu olsaydı, kaydımı PKK'ye yaptırırdım; eleştirilerimi (enternasyonalizm gereği) saklı tutmak gibi gerekçelerin ardına da sığınmazdım! Tartışma yeri burası değil ama, PKK ideolojisi ile kemalist ideoloji arasında pek fark görmüyorum. (Kendi görüşlerimi SÖZ dergisinde yer alan "Kürt Sorununda Üçüncü Boyut" başlıklı yazımda bir yönüyle dile getirmiştim). İnsan hakları anlayışım ise, PKK'nin yaptıkları karşısında çifte standart uygulamama imkan vermiyor. Dolayısıyla, PKK genel başkanının ikide bir, benim gibi düşünenler için "Dev Yolcuların yeri MHP'dir, gidip oraya üye olsunlar" demesini yadırgamıyorum. Yadırgadığım hadise, PKK genel başkanının, Özgürlük ve Dayanışma Partisi üyelerini sosyalizmi öğrenmeleri için PKK okullarına davet etmesi ve bu davet karşısında MED TV'den "hiç merak etmeyin bu parti içinde sosyal şövenlere karşı mücadele verilecektir ve bu parti de HADEP ile işbirliğini sürdürecektir" denebilmesidir. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ni kurmaya girişenlerin, PKK okullarında öğretilen türden bir sosyalizmi akıllarından bile geçirmediğine inanmak istiyorum. Ve bunun da ötesinde, daha işin başlangıcında, "sosyal şöven"lerle (sanırım bunların başında Dev Yol kökenli üyeler geliyor!) aynı parti içinde yer alabilmeyi içine sindirmek yerine, "sosyal şövenlerin hiç olmadığı üstelik emekten yana olduğunu" da söyleyen HADEP'e neden üye olunmadığını merak ediyorum.

Ama asıl merak ettiğim şudur: Vakıflardan, partilerden, girişimlerden yapılan çağrıların ve ajitasyonun kerametinin kalmadığı koşullarda, söylemden eylem doğmadığının ayırımına artık varabilecek miyiz? Bu parti kendi eyleminin söylemini üretirken, özgürlük ve eşitlik davasının toplumsal eylemlerini yaratan devrimci dinamiklere yardımcı olabilme misyonunu yerine getirebilecek mi? Ve bu parti Türkiye'de devrimcilerin özgürlük eşitlik ve sosyalizm mücadelesinde sahiden de bir "mütemmim cüz" olabilecek mi?

Ve işte tek başına bu merak dahi kurulan partiye yandaş olmak için yeterlidir...

İHD Genel Başkanı ve Emek Barış Özgürlük Bloku İçel adayı Akın Birdal:

Adaylığım kişisel bir tercih değildi

24 Aralık seçimlerinde Emek, Barış, Özgürlük Bloku'ndan adaylığı dernek bünyesinde tartışmalara neden olan İHD Genel Başkanı Akın Birdal'la, Blok ve İHD üzerine görüştük.

Seçimlerde Birleşik Sosyalist Parti'nin Emek Barış Özgürlük Bloku adaylarından biri idiniz ve Mersin'den katıldınız. Gerek yaşanan süreç, gerekse sonuçları açısından seçimleri ve adaylığınızın kısa bir değerlendirmesini yapar mısınız?

Her şeyden önce Türk solunun ve sosyalistlerin, devrimci yurtsever Kürt halkı ile böyle bir blokta yan yana gelişi, bu seçimlerin bence en önemli boyutudur. Diğer düzen partileri üç aşağı-beş yukarı beklenen sonuçları aldı. Ama ezilen ve emekçi halkların ortak hareketi gelecek açısından bir güven ve umut yarattı. Bu da seçimlerin önemli bir sonucudur.

Emek Barış Özgürlük Bloku, sadece Kürt halkını değil, on yılda bir yapılan darbelerin bir yerlere savurduğu Türk devrimci ve demokratlarını ve sosyalistlerini de gelecek için cesaretlendirdi. Bununla kalmadı kuşkusuz. Türk solunun ve sosyalistlerinin, yanıbaşlarında ezilen Kürt halkına karşı olan sorumluluklarını da sözden çıkarıp somut bir desteğe dönüştürdü ki, bu Kürt halkı açısından moral bir değer kazandı.

Bu yalnız Kürt halkına karşı değil, aynı zamanda Türkiye halkının bütününe karşı da bir borcun yerine getirilmesi anlamını taşımaktadır.

Bu sürecin bize anımsattağı bir başka şey; örgütlü birleşik halk güçlerinin vaadettiği gelecektir. Yıllar sonra sosyalistlerin kitlelerle kucaklaşması, onlara yeniden sağlam bir özgüven kazandırmıştır.

Seçim sonuçları ise hiç küçümsenmemelidir. Bir baskın seçimin, anti-demokratik, dışlayıcı düzenlemelerin, bloku parlamentoya taşıması zaten olası görünmüyordu. Ama çıkılan yolun bizi götüreceği yerin asker-sivil bürokrasisinin taşındığı bir parlamentodan çıkacak sömürü, baskı ve şiddet politikalarına karşı duracak bir direnme hattının yakalanmasıydı ki, bu da gerçekleşti. Militan, kararlı 1 milyon 200 bin seçmenin etki alanının genişliği de göz önünde bulundurulursa, bundan böyle emekçiler ve ezilenlerin zararına neye geçit verilip verilmeyeceği şimdiden görülebilir. Buna hazır olunmalı ve başlatılan iş sonuna değin götürülmelidir. Bu, bloka oy veren seçmen kitlesinin de ortak istemidir. Zaten başka bir çıkışın olmadığı da anlaşılmaktadır. Bugün ekonomik, siyasal ve toplumsal krize neden olanların, bu krizi giderici olmayıp, tam tersine, daha da derinleştirecek olmaları, böyle bir birlikteliği kaçınılmaz kılmaktadır. Daha hükümet kurulmadan üstüste gelen zam ve vergiler, hükümet kurulur kurulmaz IMF vb. emperyalist mali kurumların dayatacağı ekonomik paketlerin açılacak olması, emekçi sınıf ve tabakaları neyin beklediğinin ilk habercisidir. İzlenen savaş ekonomisinin, 72 milyar dolar dış borcun, 1,2 katrilyon iç borcun-ilk üç ayda 500 trilyonunun ödenecek-olması da bize geleceğin fotoğrafını vermektedir. Bu durum, yeni saldırıların, cinayetlerin, işkencelerin ve yasakların da habercisidir. İşte bu nedenledir ki, yakalanan Emek Barış Özgürlük Bloku'nun gerisine düşülmeden, bloku daha geliştirici ve etkin kılıcı bir yapılanmaya taşımak gerekir.

Seçim öncesi ve sonrası genel başkanı olduğunuz İnsan Hakları Derneği'nde bazı sorunlar yaşandı. İstifalar oldu. Bu konuda ne diyorsunuz?

Evet, bu baskın seçim toplumu olduğu gibi, kimi kurumları da hazırlıksız yakaladı. Bunlardan biri de İHD oldu. Böyle bir süreçte nasıl bir tutum takınılması gerekip, gerekmediği tartışılmadı. Bu nedenle toplanan Genel Yönetim Kurulu'na (GYK) Genel Sekreter ve yardımcısı arkadaşların ortak sundukları yazılı bir öneri oldu. Bu öneride, oluşturulan Emek Barış Özgürlük Bloku'nun açık desteklenmesi, seçim sürecinin insan hakları platformuna dönüştürülmesi ve aday olacakların da, varsa sıfatlarından ayrılarak aday olmalarını ve seçilememe durumunda GYK'ya geri dönmeleri ve gereksinme duyulursa, eski görevlerine geri dönmeleri şeklinde, benim de yerinde bulduğum öneri tartışmaya açıldı.

Kaldı ki, GYK'dan çıkan karar, sadece Blok'un desteklenmesi şeklinde değil, genel olarak bağımsız, devrimci, demokrat, sosyalist adayların da desteklenmesi doğrultusunda olmuştur.

Emek Barış Özgürlük Bloku'nun, emekçilerden, ezilenlerden ve barıştan yana hedefinin, derneğimizin genel kurallarında belirlenen mücadele hattı ile çakışıyor olması, Blok'un ve diğer bağımsız sosyalistlerin açık desteklenmesini haklı kılmıştı.

Ayrıca dernekteki görevime dönmemden ötürü, bu seçimde tavır almamın, herhangi bir basit politik tercih olmayacağı, aynı zamanda insan hakları savunucusu olmamın bir gereği olduğu ve insan hakları mücadelesinin başka bir platformda sürdürülmesi anlamını taşıyacağından GYK'dan bu seçimde aday olacakların seçim kampanyası süresince izinli sayılmaları ve istifa etmelerine gerek olmadığı yolunda bir karar çıkmıştır. Buna karşın, bazı arkadaşlar "Blok'la özdeşleşmemeliyiz", "İHD'nin özgünlüğüne dikkat etmeliyiz", "Doğrudan adres göstermemeliyiz", "Şu bloka ya da şu kişiye oy verin diyemeyiz", "Faşist, emperyalist işgalde İHD elinde silahla çarpışır. Ama bugün böyle bir durumda değiliz", "İHD'de 2 yıl için görev almayı taahhüd edenlerin, buna uygun davranması gerekir", "Kişisel tercihler olursa, istifa edilmeli, geçici olmamalı ve yönetime geri dönülmemeli" şeklinde karşı görüş bildirdiler. Yapılan oylama sonucu sıfatlarından ayrılmadan aday olunabileceğine, bu süreçte İHD temsil edilmeyeceğine ve seçilmeme durumunda göreve geri dönülmesine ilişkin oy çokluğu ile karar alındı. Tartışmalardan sonra buna karşıt görüşü savunanlar azınlıkta kaldılar, sonradan da istifa ettiler.

Şimdi bu süreçte adım söz konusu olduğu için söylemek istiyorum. İnsan hakları savunucuları kendilerine siyaset yapma yasağı koymamalıdırlar. Bu hakkı herhangi bir kurum içindeyken de kullanabilmelidirler. Ayrıca, bugüne değin SBP ve BSP'nin kurucuları arasında ve yönetim organlarında yer almışken ve buna karşı çıkılmazken, üyesi olduğum bir partinin, diğer sosyalist ve Kürt halkının siyasi partileriyle oluşturulan bir bloktan aday olmam durumunda istifa etmek gerektiğini anlayabilmiş değilim. Ancak yönetim kurulumuz böyle bir karar almış olsaydı, elbette ki buna uymam gerekirdi. Adaylığım konusuna gelince, bu kişisel bir tercihin sonucu değildir. Bloku içinde yer alan bir partinin üyesi olarak aday gösterilişimi bir görevlendirme saydım, böyle görerek gereğini yerine getirdim. Bir sosyalist olarak ve de ezilen Kürt halkının yanında yer alışın insan hakları savunuculuğuna ters düşmemesi nedeniyle böyle bir karar verdik. Verdik diyorum, çünkü bu karar sürecinde ve yine İHD'deki çalışma arkadaşlarımla birlikte değerlendirdik.

Bu süreçte kimi çevrelerce İHD'ye yönelik bir saldırı kampanyası yürütüldü. Bu tartışmalar çoğu kez adım üzerine odaklaşmasına karşın, gerçekte İHD'nin bu süreçte ezilenlerden yana aldığı açık ve kararlı duruştur.

İnsan hakları her zaman bir çizgi izlemez. Her ülkenin kendi koşullarında, kendi iç dinamikleri üzerinde yükselen bir mücadeledir. Bizim de bu süreç içindeki tutumumuz, İHD'nin özgünlüğüne, bağımsızlığına gölge düşürücü bir durum değildir. Yeni olan durum, insan hakları ve siyaset ilişkisidir. O nedenle bu durumun algılanışı ve değerlendirilişinde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Önümüzdeki günlerde şube başkanları ve yöneticileri ile yapacağımız toplantıda bu duruma da açıklık kazandırılacaktır. Ancak, dün olduğu gibi bugün ve yarın da, İHD yakaladığı hattaki mücadelesini sürdürme yetkinliğini gösterecektir.

Sonuçta arkadaşların istifası bu süreçte işleme konulmadı. Seçim sonrası yapılan ilk yönetim kurulunda, bu süreç ve sonrası yeniden değerlendirildi. İstifa etmemeleri konusunda kendilerini ikna edemedik. Ayrıldılar, yedeklerini çağırdık ve çalışmalarımız sürüyor.

İHD'nin önümüzdeki günlerde ne gibi çalışmaları olacak?

Özellikle barış konusu var. 15 Aralık'ta başlayan tek yanlı ateşkes sürüyor. Daha önce 1993 yılında yapılan ilk ateşkes şansı kullanılmadı. Üç aylık ilk ateşkes döneminde 47 köy yakılmış, 105 gerilla öldürülmüştür. Tek yanlı ateşkesin uzun süreli ve kalıcı olması olası değildi. Ve sonunda bozuldu. O günden bugüne 5 bini aşkın Türk ve Kürt insanı öldü. Bini aşkın köy yakıldı, boşaltıldı. Göçler, ayrılıklar, acılar yaşandı. Günler gözyaşı ve kanla yıkandı.

Şimdi bir ateşkes süreci yaşanıyor. Bugüne değin bu sürece gerekli ilgi gösterilmedi. Buna seçim ve sonuçları da neden oldu.

Biz önümüzdeki günlerde Kürt sorununun çözümüne ve ateşkese dikkatleri yoğunlaştırabilmek için bir çalışma başlatıyoruz. İstanbul'da bir barış konferansının toplanmasına çaba göstereceğiz. Bu sürece herkesin, her çevrenin katkıda bulunması gerekir. Söz'ün de bunda önemli rolü olabilir. Barış konferansından çıkacak kararların yaşama geçirilmesi için, bir girişim kurulunun oluşturulması gerekliliğini düşünüyoruz. Emek Barış Özgürlük Bloku ile yakalanan birlikteliğin bunda da katkısı olabilir ki, zaten blokun oluşturulma gerekçelerinden biri de budur, yani barıştır.

Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe'nin polislerce vahşice öldürülmesi üzerine, muhalif basına ve düşünce özgürlüğüne yönelik baskı ve yasaklara karşı yeniden etkin girişimlerde bulunacağız. Metin'in katillerinin açığa çıkarılıp, cezalandırılmasına değin bunun izleyicisi olacağız.

Derneğimizin merkez ve şube ilişkilerini geliştirmek ve örgütsel diriliği kazandırmak için, bu ay içinde bölge toplantıları düzenleyeceğiz. Toplantılara merkez yöneticileri de katılacak.

Bu yıl derneğimizin kuruluşunun 10. yılı. Bu nedenle uluslararası boyutlu etkinlikler düzenlenecek. Her çevrenin insan haklarının korunmasına, savunulmasına ve geliştirilmesine yönelik ilgisinin çekilmesine çalışılacak. Gelecek yönetim kurulu toplantısında programı netleştireceğiz.

Sıradan günlük insan hakları ihlallerinin izlenmesi yine sürecek. Gelecek günler, insan haklarına, temel özgürlüklere yönelik ihlallerin daha çok olacağını gösteriyor. Bizim de işimiz buna koşut olarak artacak gibi görünüyor.

İnsan hakları mücadelesinin en geniş alanlara taşınması ve kitlesellik kazandırılması, diğer demokratik güçlerle dayanışmasına bağlıdır ki, bu da her zaman olduğu gibi, bugün de önümüzde duran ertelenemez bir durumdur.

İnsan haklarının, demokrasi ve barış ile bağlantısının gözden kaçırılmaması bizim önümüzdeki dönemde de ne yapmamız gerektiğini bize gösterecektir.

Türkiyeli Ermeni bilimci kadın, olmuş Türk bilimadamı

Yelda

Ailede Mari, Ermeniler arasında Sukiasyan'ların Mari. Veya Pişmişyan'ların Mari.

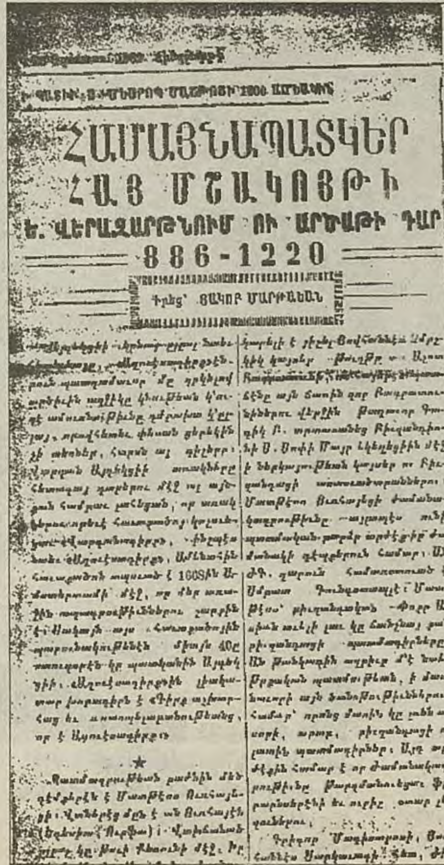
Erzincan'a bağlı, yeni adı Kemaliye olan Eğin'in Abuçeh (yeni adı Apçağa) köyünden İstanbul'a 1760-65 yıllarında göçmüş Pişmişyanlar... Mari'nin babası, dedesinin Sukias olan adını yaşatmak istediği için Sukiasyan soyadını almış. 1936 Soyadı Kanunu'ndan sonra resmî kayıtlara Pişmiş olarak geçmişler... Mari'nin okuduğu Üsküdar Amerikan Koleji'nin yeri de bu aileye aitmiş; onlardan satın alınmış.

Ermenilerin Mari Sukiasyan diye bildikleri bilimci, Türkçe okurlara resmî tanıtıldı: Yurdumuzda yetişmiş ilk kadın matematikçi, Paris Pişmiş... İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin Matematik ve Astronomi Bölümü'nden mezun ilk kadın (1933)... Harvard Üniversitesi'nde astronomi öğrenimi yapan Türk kızı... Türkiye'de ulusal bir rasathane kurulması fikrinin "baba"larından biri (bilimadamı ya!)... Ege Üniversitesi Astronomi Topluluğu'nun kurulmasına katkıda bulunan kişi... Türk astronom Paris Pişmiş...

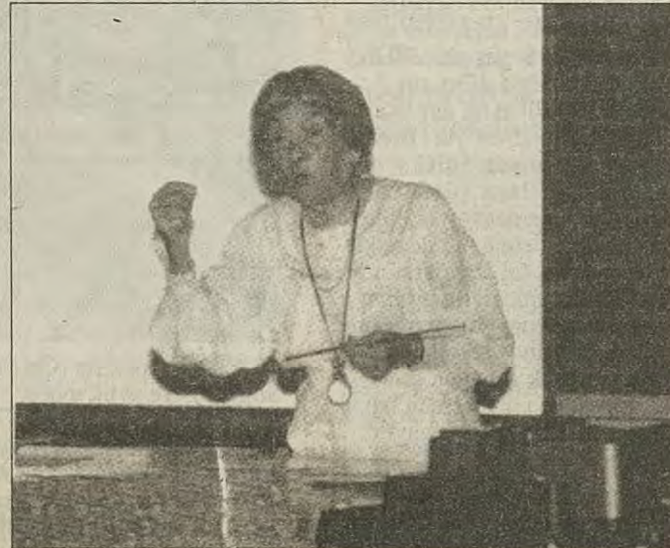
Bilim ve Teknik dergisi* Profesör Pişmiş'i böyle tanıttı. 1965'lerde yeni yıldız kümeleri bulan, kendi soyadının kısaltılmışı 'PIS" ile anılan 23 tane yıldız kümesi olan Paris Pişmiş -derginin anlatımına göre- kimdir:

Paris Pişmiş (Mari'den sözedilmiyor) 1911'de İstanbul'da doğduğunda ailesi Ortaköy'de oturuyormuş. Sonra Üsküdar'a geçmişler. İlkokula Üsküdar Yeni Mahalle'de başlamış (bütün okulların adı veriliyor, bu okulun Semerciyan Cemaran Ermeni Okulu olduğu belirtilmiyor). Sonra Üsküdar Amerikan Kız Lisesi, İstanbul Üniversitesi. 1934-37 yıllarında Galatasaray [Getronagan Ermeni Lisesi yerine, yanlışlıkla (?) Galatasaray Lisesi yazılmış**] ve İstanbul Amerikan Kız Lisesi'nde matematik ve astronomi hocalığı yapmış. 27 yaşındayken Harvard Rasathanesi'nden burs alıp ülkeden ayrılmış. Amerika'ya aslında bir yıllığına gitmiş, ama II. Dünya Savaşı çıkınca, ailesinin 'sen daha iyi bir yerdesin, orada kal' demesiyle orada kalmış. 1942'de Meksikalı matematikçi Felix Recillas ile evlenmiş. O zamandan bu yana Meksika'da yaşayan Paris Pişmiş, Meksika Üniversitesi'nde astronomi bölümünü kurmuş. Çifte pasaportlu (Meksika ve Türk) Pişmiş, her sene doğduğu topraklara, Türkiye'ye gelirmiş.

▼ Ünlü ve başarılı olunca, azınlık Türk yapılır, kadın da adam...

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
Ե. ՎԵՐԱԶԱՐԹՆՈՒՄ ՈՒ ԱՐԾԱԹԻ ԴԱՐ
886-1220
Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

Yukarıdaki yazı, Nor Marmara gazetesine 23 Ağustos 1962'de yazılmış. İmza: Hagop Martayan. (Sağda) Prof. Mari Paris Pişmiş

Bu yazı da, geçtiğimiz temmuz ayında kendisiyle yapılan söyleşi esas alınarak hazırlanmış. Bilim ve Teknik dergisi, Pişmiş'in kardeşi Arşavir'in değil de, onun Türk karısı Sabahat Pişmiş'in adını anmış teşekkür etmek için. Paris Pişmiş'i tanıtan on sayfalık yazıda Türkiyeli bir Ermeni olduğunu gösteren işaret yok. Oldukça ayrıntılı onca bilgi arasında, Ermeni aileden olduğunu belirtir bir cümle yok... "Liseye başladığımda Ermenice, İngilizce, Türkçe ve Fransızca biliyordum." İşte, ipucu veren tek cümle... Anlayana. Öküz altında buzağı arayana!

Çok mu önemli Paris Pişmiş'in soyu sopu?.. Hayır, elbette ki başarısının milliyetinden, cinsiyetinden ileri geldiğini öne sürmüyorum. Ancak, dikkat çekmek istediğim nokta şu: Biz'den sayılmayan onlar, azınlıklar ödüllendirildiyse, başarıları bizim. Vatandaştan sayılmazlar, ama sıra övünmeye gelince "azınlıklar" Türk... Bilimci kadın da bilimadamı oluverir...

Sadece bilim alanında değil; sanatta, edebiyatta da görülmüyor müslüman Türk olmayanlar. Hele de kadın iseler... Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedisi'nde (Nüzhet İslimyeli, Ankara Sanat Yayınları, 1971) birçok sanatçı tanıtılıyor. Ama nedense bazıları hakkında bilgi derlenememiş. Hem de yaşayan sanatçılar bunlar; yaşıyorlar, ama azınlıklar. 1945 istanbul doğumlu Yıldız Yavi; Devlet Resim ve Heykel sergilerine eserler veren 1942 İstanbul doğumlu Hilda Yosmayan; yine İstanbullu bir kadın sanatçı, Lilo Verdi ve daha başkaları... Diğer Türk sanatçıların aksine, biyografileri hakkında bilgi derlenmemiş. Mesela Lilo Verdi'nin1972'de Akbank'ın yarışmasında aldığı ödülü Türk Eğitim Vakfı'na hediye ettiği biliniyor, ama azınlık kadın olduğu için herhalde, hakkında bilgi alınmak için bulunamıyor...

"1913'te ilk kez kamu kuruluşuna giriyor kadınlar; telgraf şirketine." Feminist tarihçi Serpil Çakır, 'Kadının Silinen Geçmişi' konulu panelde (11 Kasım1995, TÜYAP Kitap Fuarı) böyle demişti. Fotoğraflarla İnsan Hakları Sergisi'nde de aynı şey yapılmıştı. Elbette ki, müslüman kadınlar kastedilmişti. Kasıt, azınlık kadınlarını yok saymak değildi. Ama okurun, izleyicinin, dinleyicinin bundan önce de kadınların var olduğu ayrıca belirtilmeyince tahmin etmesi oldukça güç. Nereden bilsin, Yahudi, Ermeni, Rum kadınların anılan tarihten önce de bu kurumlarda çalıştığını...

* Bilim ve Teknik, TÜBİTAK yayını Eylül 1995.
** 16 Kasım 1995 tarihli Marmara gazetesine Paris Pişmiş'in ailesinin gönderdiği düzeltme.
*** Eksik bilgileri toplamama yardımcı olan Arşavir Pişmiş'e, tarihçi Kevork Pamukciyan'a ve Nor Marmara gazetesine teşekkür ederim.

Hagop Martayan Dilâçar

Dilâçar kendi de adını "A. Dilâçar" olarak kullanıyordu da, bunu isteyerek tercih ediyordu da, geçen sayıdaki yazımla, buna rağmen teşhir mi etmiş oldum acaba? Hayır; o adını, Ermeniliğini gizlemiyordu, mesela isteseydi Hagop'u Yakup yapabilirdi. Yapmamış. Üstelik Ermenice gazete ve dergilere yazmayı her zaman sürdürmüş, hem de Hagop Martayan imzasıyla; Dilâçar'sız... Bundandır ki, ailesi ölümünden sonra Agop Martayan Dilâçar olarak ilan vermiş gazeteye.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Ermeni kimliğiyle, bu adla kariyer yapmanın zorlukları tahmin edilebilir. Nitekim Martayan olmanın zorluğunu yaşamış kendisi. Hatırlayalım, 1979'da ölen Hagop Martayan neden 1960'da ayrılmıştı Türk Ansiklopedisi'ndeki görevinden? 1984'te tamamlanan ansiklopedinin Ermeniler maddesine bakmak bir fikir verebilir belki:

"Irk ve dil bakımından E.le* Urartular arasında bir münasebet kurulamamıştır. ..Türklerin kendilerine tanıdıkları birçok haklarla yetinmeyen, Avrupa devletlerinden ve Roma kiliselerinden yardım görmek suretiyle bir Ermeni devleti kurma fikrini taşıyan E.ler, Batıdan hiçbir yardım sağlayamadılar. ..Bu sebeple E. Türk-Rus harplerinde daima Ruslara yardımcı olmuşlardır."

"Fesatçı, vatana, devlete ihanet" halindeki Ermenilerin dili ve edebiyatı ise Türk tesiri altındaymış, Türkleri taklit ediyorlarmış:

"Esasen kuvvetli ve yüksek bir kültüre malik olmayan E.ler Türk kültürünü benimsemiş. ..Nasıl bir Ermeni mutfağı yoksa, yerine Türk mutfağı geçmişse, musikide de aynı şey olmuş"...

Ansiklopedinin Ermeniler maddesine sıra geldiğinde çıkan tartışmalardan sonra Martayan bu görevinden ayrılmak durumunda kalmış. Ve yukarıda alıntı yaptığım, Ermenileri aşağılayan madde yazılmış...

* Ansiklopedide bu şekilde geçiyor. Ermeniler, "E." olmuş... (Türk Ansiklopedisi, cilt XV, fasikül 118, MEB Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1970.)

Pişmişoğlu Sokağı

İşbu aileden bilinen en eski şahıs Sarkis Pişmişentz'dir ki, Pişmişzade sarraf Karabet Amira'nın babasıdır. Üsküdar'daki Ermeni Mezarlığı'nda tarafımızdan bulunan kabrinin kitabesine göre, Karabet Amira * 1750'de doğup, 23 Mart 1802'de vefat etmiştir.

Karabet Amira'nın, erkek ve kız yedi evladı arasında en ünlüsü Mikayel Amira Pişmişyan'dır. Mezartaşının kitabesine göre, 1785'te doğup, 19 Mart 1849'da vefat etmiştir. Cemaat işlerinde, Patrikhane meclislerinde önemli görevler deruhte etmiş ve hayratı ile de tanınmıştır. Ezcümle, 1834'te açılan Yedikule Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi'nin, 1834-1840 yılları arasında mütevellisi olmuştur. 1 Ocak 1838'de ise, aynı zamanda Balat'taki Surp Hreşdagabed Kilisesi'nin mütevelliliğini de deruhte etmiştir. Üsküdar'daki Surp Haç Kilisesi'nin 1830'daki yeni inşaatından sonra, ertesi yıl, dedesinin ve babasının hatırasına avludaki sarnıcı yaptırmıştır. Kitabesi vardır.

22 Temmuz 1814'te, kadılık görevi ile İstanbul'dan Kudüs'e varan, Selim Mollazade Efendi'nin sarrafı olmuştur.

1848'de İstanbul'da yayınlanan, ünlü şair, yazar ve dilci Krikor Peşdimalcıyan'ın (1773-1837) Lusaşaviğ (Nurlu Yol) adlı kitabını, zevcesi Peruz Pişmişyan'ın (?-1848) hatırasına, Ortaköy'deki Arabyan matbaasında bastırmıştır.

Kardeşi Krikor Pişmişyan da, sarraflıkla iştigal etmiştir. 1797'de doğup, 21 Mayıs 1868'de vefat etmiştir.

İkinci kardeşi Haci Çelebi Hovhannes Pişmişyan ise, 1799'da doğup, 22 Ekim 1851'de ölmüştür. Ortaköy'de ikamet etmiştir.

Pişmişyan ailesinden iki devlet adamı da bilinmektedir. Birincisi Movses Pişmişyan, geçen yüzyılın sonlarında, Düyun-u Umumiye'nin Reji bölümünde müfettişlik görevinde bulunmuş ve 'Mütemayiz' rütbesi ile taltif edilmiştir. Kirkor Pişmişyan'ın oğlu olan, ikincisi Harutyun Pişmişyan ise, geçen yüzyılın sonlarında ve asrımızın başlarında, Şirket-i Hayriye'nin yönetiminde veznedarlık yapmıştır.

Bu aileden, Noyemi Pişmiş adında bir de tanınmış piyanist vardır ki, Budapeşte'deki Franz Lizst Musiki Akademisi'nde, Türkiye'den tahsil gören ilk kız öğrenci olmuş ve 17 Nisan 1937'de, mezkur şehirde, Lizst'in eserlerinden çok başarılı bir konser vermiştir.

1907'de, Ortaköy'de, Pişmişoğlu adında bir sokak mevcuttu.

Mari Sukiasyan'ın babası Sukias Pişmiş, 1951'de, Üsküdar'daki Surp Haç Kilisesi'nden, Patrikhane Genel Meclisi'ne üye seçilmiştir. Kendisi, Apraham veya Hagop Sukiasyan'ın oğlu ve sarraf Sukias Pişmişyan'ın torunudur.

Mari Pişmiş'in ablası Arşaluys Sukiasyan, askeriye tabibi miralay Doktor Sebuh Bey Ütüciyan'ın oğlu, dostumuz Berc Ütüciyan'la evlenmiştir ve 1987'de vefat etmiştir. Genç yaşta ölen bir oğulları olmuştur.

5 Ocak 1996,

KEVORK PAMUKCİYAN

* Amira, Osmanlı döneminde, devlet işlerinde görev alan Ermeni kişi.

BKP Genel Başkan Yardımcısı Siqueira:

‘Sol güçler kriz dönemini aşıyor’

Brezilya Komünist Partisi (PCdoB); 120 bin üyesi var, üye sayısı düzenli olarak artıyor. Haftalık yayın organı ‘Çalışan Sınıflar’ 150 bin, aylık teorik dergi ‘İlkeler’ ise 40 bin satıyor.

Ünal DOĞAN

Brezilya Komünist Partisi (BKP) MK üyesi ve Genel Başkan Yardımcısı Luciano Siqueira ve MK üyesi, partinin ideolojik komisyon sözcüsü Alanir Carduso ile Recife kentinde bulunan BKP'nin Pernambuco federasyonu binasında görüştük. Ayrıca Rio'dan izlenimler aktaracağız. Kusurumuz olursa affola!

Soru: Brezilya'nın güncel ekonomik ve politik sorunları nelerdir? BKP'nin sözkonusu sorunların çözümü için önerilerini aktarır mısınız?

L.S: Brezilya tarihinin en ağır ekonomik ve politik krizini yaşamaktadır. Altı sağ ve sosyal demokrat partiden oluşan koalisyon hükümeti ve onun ultra liberal başbakanı Fernando Henrique Cardoso (Brezilya'da kısaca FHC olarak adlandırılıyor), kendisine bağlanan umutları çok kısa bir sürede boşa çıkardı. Bu sosyal demokrat kimlikli ultra liberal lider ve onun IMF'ci politikası halkımıza yoksulluk ve açlıktan başka bir şey getiremedi. Gelirler arasında İguassu şelalesi kadar yüksek bir uçurum oluştu. Fakirlik en kör olanların bile farkedeceği denli arttı. Bugün büyük kentlerimizde oturanların yüzde 60'ı 20 yaşından gençtir. FHC Hükümeti bunlara işsizlik, uyuşturucu ve umutsuzluktan başka bir gelecek vaat etmiyor. Ekonomimiz bastan sanayileşme, bankacılık sektörü, turizm olmak üzere, ağır bir krizi yaşıyor. Neo-liberal politikaların etkisiyle emperyalizme bağımlılık ve özelleştirme, tekellere kamu sektörünün peşkeş çekilmesi iç içe yürüyor. Zaten pek az olan sosyal haklar iyice budanıyor. Tüm toplum yoksulluk ve topraksızlıkla umutsuzluğa terkediliyor. Endüstri kentimiz olan Sao Paolo'da sadece 1995 yılında yüz bin metal işçisi işini kaybetti. Randıman, karlılık ve özelleştirme adına, çalışanlar sokağa atılıyor. Brezilya IMF ve Dünya Bankası'nın dayattığı ağır bir yapısal değişimin krizini tüm ağırlığıyla yaşıyor. BKP, Parlamento'daki diğer sol partilerle birlikte bu duruma karşı mücadele veriyor. Brezilya Parlamentosu'nda, FHC hükümeti yaklaşık yüzde 60'lık bir çoğunluğa dayanıyor. Güçlü bir sol muhalefete rağmen, neo-liberal ve sosyal demokrat koalisyon, tutucularla birlikte ülkenin kaderini “modernleşme” programı altında tekellere kurban olarak sunuyor.

Yazılı ve görsel basın büyük ölçüde hükümeti destekliyor. Bunun etkisi hiç küçümsenmemelidir. Brezilya'yı neredeyse kitlesel iletişim araçlarının idare ettiğini söylemek olanaklıdır.

Peki BKP ne yapıyor?

L. S.: Partimize göre bu durum kalıcı değildir. Sürekli sosyal kriz ve patlamalara yol açan, orta sınıfları silerek yoksulluğa iten, toplumu açlık çizgisine çeken bu durum, uzun bir süre daha devam etmeyecektir. Partimiz şimdi önemli bir dönemeçten geçmektedir. Sosyalist bir toplum ve gelecek projemizi yayınladığımız programda somutlaştırdık, tartışarak kabul ettik. Ağustos 1995'te yaptığımız Ulusal Kongre'den güçlü ve bütünlüklü bir biçimde çıktık. Şimdi projeyi yaşatmaya girişiyoruz. Nispeten iyi bir durumdayız. Üye sayımız bir süredir düzenli olarak artıyor. Halen 120 bin üyemiz var. Haftalık yayın organımız olan “A Classe Operaria (Çalışan Sınıflar)” ve aylık teorik dergimiz olan “Principios/İlkeler” sırasıyla 150 bin ve 40 binlik tirajlara ulaştı. Etkimiz giderek artıyor. Bazıları, sosyalizmin bittiğinin ilan edildiği günlerde Brezilya Komünist Partisi'nin niçin ilerlediğini bir türlü anlayamıyor ve çok şaşırıyor. Oysa toplumun önemli bir çoğunluğu bu gidişin yanlış olduğunu hissetmeye başladı bile. Sol güçler ise kriz dönemini yavaş yavaş geçmeye, atlatmaya başladılar. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki değişimlerden sonra sosyalizmi savunmak oldukça güçleşmişti. Ne var ki süreçte insanlar kapitalizmin çözümsüzlüğünü farketmeye başladı. Bizler de hatalarımızdan dersler aldık. Tartışarak çok sesli ve özgürlükçü bir sosyalizmin projelerini çizmeye başladık. Bu arada eski sosyalist ülkelerde gündeme gelen uygulamaları hepimiz gördük. Vahşi bir liberalizm dalgası ile tüm sosyal kazanımlar geri alındı, halka, sendikalara, alabildiğine yükleniliyor. İnsanlar neredeyse geçmişi arar hale getirildi. Sosyalizmin dünya ölçeğinde yaşadığı krizden BKP de dersler çıkardı. Teorik ve politik atılımlarla bugün ülkemizin sosyalist hareketinin en güçlü akımlarından birini oluşturuyoruz. Yeni programımız olan “Brezilya için sosyalizm projesi”ni kamuoyuna sunduk. Söz konusu program; marksizmi Brezilya'nın güncel gerçekleriyle harmanlıyor ve böylece geçerli bir marksist modeli yakalamaya çalışıyoruz. Yeni fikirlere ve projelere açık, özgürlükçü ve çoğulcu bir sosyalizmi amaçlıyoruz. Teoriyi, yeni duruma uygularken, verili reçetelerden ve kopyacılıktan özellikle kaçındık. Brezilya toplumundaki hızlı değişim, yeni yeni iç sorunlara yol açtı. Bunlara güncel mücadele ve anlık politikalar içinde cevaplar getirirken, aynı zamanda militanca tutumu elden bırakmadan siyaset üretebilmeliyiz. Brezilya'daki diğer sol, sosyalist parti ve çevrelerle; Emekçiler Partisi (PT) ile Brezilya Sosyalist Partisi (PSB), Demokratik Emek Partisi (PDT) ile işbirliği koşullarını aramamıza karşın, henüz ortak bir “Brezilya için sosyalizm projesi” üretebilmiş değiliz. Var olan tüm sosyalist güçlerin birliği ise kısa dönemde olanaksız gibi. BKP olarak, en geniş kitlelere ulaşmaya ve sorunlara çözüm üretmeye sürekli aday olacağız. Yine de karşılıklı saygı, mutabakatlar ve işbirliği temelinde diğer sol, sosyalist çevrelerle; sendikalar ve öğrenci hareketleriyle geniş bir halk cephesi oluşturma fikrine her zaman yatkınız. Atılmış bazı adımlar da var, devamı geliyor ama zaman zaman zorluklarla karşılaştığımız inkar edilemez. Çelişkiler, farklı duruşlar ve tartışmalar sürüyor. Bütün bu sorunlara karşın solun birliği için duyarlılık sürekli artıyor.

Parlamento'da gücünüz nedir, diğer partilerin durumuna da değinir misiniz?

Alanir Carduso: Brezilya Federal Parlamentosu'nda 17 parti temsil ediliyor. Toplam milletvekili sayısı 513. Ayrıca 81 sandalyelik bir senato var. Ülkeyi 6 partiden oluşan bir koalisyon yönetiyor. Koalisyonun en büyük ortağı 105 milletvekili olan sağcı-tutucu PMDB (Brezilya Demokratik Hareket Partisi). Diğer koalisyon bileşenleri ise şunlar: 90 milletvekiline sahip, liberal-sağcı PFL (Hürriyet Cephesi Partisi), 64 milletvekili olan Başbakan Cardoso'nun partisi PSDB (Brezilya Sosyal Demokrat Partisi); muhafazakar PP'nin (Halkçı Parti) 37 milletvekili var. Liberal Parti 12, sosyal demokrat eğilimli PTB (Brezilya İşçi Partisi ise 31 sandalyeye sahipler. PTB'yi

‘Alo pesedobe’

Aralıksız çalan telefonlara cevap veren, esmer güzeli genç kız, “sekreter yoldaş” her seferinde bıkmadan aynı sözcüğü tekrarlıyor: “Alo pesedobe”. Pesedobe, Brezilya Komünist Partisi'nin kısaltılmışı olan, PCdoB'nin; nasıl telaffuz edileceğini böylelikle öğrenmiş oluyorum. BKP'nin Recife kentindeki federasyon binası; içinde birkaç ağaç ve bakımlı çiçeklikleri olan küçük bir bahçenin hemen arkasında yer alan tek katlı, villa biçiminde bir ev. Eyaletin bakanlıkları ve üniversitesinin bulunduğu bir merkezi yerleşim yerinde..

Bahçe duvarları ve tüm ev beyaz renkte boyanmış. İnce demir bahçe parmaklıkları ve kapının örgüleri ise vermiyon kırmızısı ile pırıl pırıl parlıyor. İki basamaklı merdivenleri geçiyor ve verandayı aşıp, geniş koltuklar, sekreterlik masası ile üzerinde meyve tabağı yerleştirilmiş bir sehpa bulunan bekleme odasına giriyoruz. Duvarda pek başarılı bulmadığım abstre stilde kocaman bir tablo var. Canlı ve hareketli esmer güzeli “sekreter yoldaş” beni hemen tanıyor; yer göstererek oturtuyor ve görüşme yapacağım Siqueira yoldaşın birazdan geleceğini belirtiyor. Yeşil ve bordo renkli Juka meyvesi ikram ediyor. Küçük dolma biberi görünüşlü, hafif ekşimsi, ama oldukça lezzetli olan jukaları silip süpürüyorum. Brezilyalılar randevularına sadakatsizlik yönünden bizlere pek benziyor. Yaklaşık 40 dakikalık bir bekleyişten sonra sarı kaplumbağa Volkswagen'iyle BKP Genel Başkan Yardımcı bahçeye giriyor. Kısa bir tanışmadan sonra: “Toplantıya giriyorum, biter bitmez seninleyim”, deyip odalardan birine giriyor. Toplantı odasının açık pencerelerinden içerisi gözlemleniyor. Bildiğimiz, bol konuşulan ve sigara içilen toplantılardan biri daha, diye düşünüyorum. Binanın tek eksik yönü, havalandırmasının olmayışı, ter içinde kalınca daha serin verandaya çıkıyor ve onbininci sigaramı yakıyorum.

Binanın hemen girişinde BKP tabelasındaki “orak-çekiç”e gözüm takılıyor, “İyi hala atmayanlar da var” diye düşünüyorum. Çeşitli renk ve tipte insanlar parti binasına girip çıkıyor, telefonlar sürekli çalıyor ve sekreter yoldaşın hafif erkeksi sesi kulağımda çınlıyor: “Pesedobe, alo, Pesedobe”.

Brezilyalı erkek ve kadın yoldaşlar, iklimin ve yüzyılların verdiği alışkanlıkla, bizde pek muzır bulunacak denli cömertçe öpüşüp selamlaşıyorlar. İki liseli kız, üniformaları ve koltuk altlarında yıpranmış ders kitaplarıyla ürkekçe bahçeyi aşıp verandaya giriyorlar. Görevliye muhtemelen yolda tanıştıkları bir arkadaşlarını tanıyıp tanımadığını soruyorlar. Belli ki ilk kez bir komünist partisi binasına giriyorlar. Tedirgince etrafa göz atıyor ve birbirini dirsekleyip gülüşüyorlar. Görevli, anlaşılan sordukları genci tanıyor, onlara bir telefon numarası veriyor. Kızlar numarayı avuç içlerine yazıyor ve fıkırdayarak ayrılıyorlar. İç salonda büyük boy Marks, Engels ve Lenin portreleri bu tropik ülkedeki rengarenk yoldaşlara sıcak tebessümler yolluyor.

Bir saat sonra toplantı bitiyor ve Siqueira yoldaş beni içeri davet ediyor. Uzunca masanın başında oturuyor, hemen yanında İngilizce tercümanlığımızı yapacak bir genç kız bulunuyor. Söyleşiye başlıyoruz. Ardından ilginç bir gelişme oluyor. Siqueira Portekizce konuşuyor, tercüman da bana Portekizce anlatıyor. Konu politik ve bilinen şeyler olunca hiç sesimi çıkarmıyor ve yazmaya başlıyorum. Bir süre sonra tercümanı işsizliğe mahkum ediyoruz.

Brezilya'da toplumsal muhalefet zaman zaman kabarıyor. Çelik işçilerinin bir gösterisine polis barikatı (yanda). '92'de yolsuzluk nedeniyle koltuğundan indirilen Başkan Collor de Melo'ya gençlerin protesto gösterisi (üstte).

▼ **"Sosyalizmin dünya ölçeğinde yaşadığı krizden BKP de dersler çıkardı. Teorik ve politik atılımlarla bugün ülkemizin sosyalist hareketinin en güçlü akımlarından birini oluşturuyoruz. Yeni programımız olan "Brezilya için sosyalizm projesi"ni kamuoyuna sunduk. Söz konusu program; marksizmi Brezilya'nın güncel gerçekleriyle harmanlıyor ve böylece geçerli bir marksist modeli yakalamaya çalışıyoruz. Yeni fikirlere ve projelere açık, özgürlükçü ve çoğulcu bir sosyalizmi amaçlıyoruz. Teoriyi, yeni duruma uygularken, verili reçetelerden ve kopyacılıktan özellikle kaçındık."**

▼ **"Tutucu sosyaldemokrat ve liberallerin ortak hükümeti Meclis'te yüzde 68'lik bir çoğunluğa dayanıyor. Ayrıca zaman zaman Meclis'teki diğer sağ güçleri de oylamalarda yanlarına çekebiliyorlar. Parlamento'daki sol ve sosyalist güçlerin oy oranı ise yüzde 22 civarında. BKP olarak 1994 seçimlerinde oylarımızı iki misli artırdık ve yüzde 2.4'e ulaştık. 10 milletvekilimiz bulunuyor. Bu oranı ileride artıracağımıza inanıyoruz."**

(Brezilya İşçi Partisi); marksist çoğulcu bir parti olan PT (Emekçiler Partisi) ile karıştırmamak gerekiyor.

Parlamento'da bunların karşısındaki sol kanat ise şunlardan oluşuyor:

PT (Emekçiler Partisi): 49 milletvekili,

PDT (Demokratik Emekçi/İşçi Partisi): 33 milletvekili,

PSB (Brezilya Sosyalist Partisi): 14 milletvekili,

PCDOB (B. Komünist Partisi): 10 milletvekili,

PPS (İlerici Parti): 2 milletvekili.

Tutucu sosyaldemokrat ve liberallerin ortak hükümeti Meclis'te yüzde 68'lik bir çoğunluğa dayanıyor. Ayrıca zaman zaman Meclis'teki diğer sağ güçleri de oylamalarda yanlarına çekebiliyorlar. Parlamento'daki sol ve sosyalist güçlerin oy oranı ise yüzde 22 civarında.

BKP olarak 1994 seçimlerinde oylarımızı iki misli artırdık ve yüzde 2,4'e ulaştık. Belirttiğim gibi 10 milletvekilimiz bulunuyor. Bu oranı ileride artıracağımıza inanıyoruz.

BKP ile PT arasındaki temel farklılık nedir? Ülkem Türkiye'de BSP ile solun, sosyalizmin diğer önemli akımları arasında birlik süreci ortak partiye doğru gidiyor. Brezilya'da böylesi bir birleşik parti olanaklı mıdır?

Luciano Siqueira: Komünist Partisi ile PT (B. Emekçiler Partisi) arasında bizce hala önemli olan farklılıklar bulunmaktadır. Bunların başında BKP'nin kendini marksist-leninist olarak tanımlaması bulunmaktadır. PT ise deyim yerindeyse İngiliz İşçi Partisi modelinde; marksistleri, sosyal demokratları, troçkistlerin bir bölümünü, sol katolik akımları ve kendine marksist demeyen, hatta ona karşı olan çevreleri de içinde barındıran bir partidir. Troçkistlerin önemli bir bölümü geçenlerde PT'den ayrılarak kendi partilerini, PDTB'yi kurdular. Halen PT ile bizi ayıran önemli noktaların sürdüğünü ve bunların ortak partide buluşmamızı engellediğini düşünüyoruz. Ama bu parti ile daha önce açıkladığım çerçevede geniş bir halk cephesinin içinde bulunabiliriz. Ortak işbirliği arayışlarını sürekli gündeme getirerek sürdürüyoruz.

Dünyada var olan komünist, sosyalist ve işçi partilerinin yeni bir temel üzerinde yakın işbirliği içinde, yeni türden bir enternasyonalizm diye adlandırılabilecek uluslararası ilişkiler oluşturulması istemlerini duymuşsunuzdur. Bu konuda BKP'nin düşünceleri nelerdir?

Luciano Siqueira: Dünya'da '70'den fazla marksist, komünist, sosyalist ve işçi partisi ile sıcak bir diyalog içindeyiz. Özellikle Hindistan Komünist Partisi, Hindistan Komünist Partisi/Marksist, Japonya Komünist Partisi, Şili Komünist Partisi, Rusya Emek Partisi, Çin, Vietnam, Küba komünist partileriyle ilişkilerde devamlılığa önem veriyoruz. Doğal olarak bu görüşmeleri, içişlerine karışmama, karşılıklı saygı, partilerin bağımsızlığını zedelememe ilkeleri temelinde sürdürüyoruz. Biz yeni bir Enternasyonal düşüncesini gerçekçi bulmuyoruz. Bunun yerine sorunlarımızı, uluslararası konferanslar, forum ve seminerler düzeyinde ele almakta fayda görüyoruz. Örneğin sizinle kişisel olarak tanıştığım "Sao Paolo Forumu" gibi, çok sayıda anti-emperyalist ve sol partilerin, akımların birlikteliğini sağlayan ortak uluslararası buluşmaları sıklaştırmayı ve sürekliliğini sağlamayı destekliyoruz. Bu arada bir noktayı daha eklemek istiyorum. Daha önceki konuşmamızda bana; BKP tüzüğündeki "Demokratik Santralizm"i sormuştun. Evet BKP hala bu ilkeyi tüzüğünde koruyor. Bizce demokratik merkeziyetçilik leninist partilerin en önemli ilkesi olma özelliğini koruyor. Partimiz federasyonlar biçiminde örgütlenmiştir. Henüz hiçbir organdan temel okul ve işyeri hücresinden, il bölge örgütünden bu ilke üzerine tartışma açılması istemi ve şikayeti gelmemiştir. Ama bu yönde bir istek gelirse hemen tartışma açabilecek bir yapımız olduğunu da bilmeni isterim. BKP yayın organları olan haftalık "Çalışan Sınıf" gazetesinde (150 bin tiraj) ve aylık "İlkeler" dergisinde (40 bin tiraj) demokratik merkeziyetçiliğe karşı bir görüş yer alabilir ve biz bunu geniş bir tartışma açmak için değerlendirebiliriz. Yine de şu an için böyle bir sorunumuz bulunmadığını söyleyibilirim.

Bu söyleşi için sizlere çok teşekkür ederiz.

Biz teşekkür ederiz. Türkiye'deki tüm yoldaşlara selamlarımızı iletiniz. Gelecek kongremizde sizleri de aramızda görmeyi arzuluyoruz. Ülkenizdeki tüm komünistlere, sosyalistlere, Brezilya'dan milyonlarca selam!

Rio Mektubu

'Ocak ayı ırmağı'ndan geriye kalan

Ocak ayı ırmağı* bir zamanlar nazlı nazlı akıyordu. Portekizli sömürgeciler dört yüz yıl önce buraları işgal ederken göz alabildiğine uzanan o güzelim nehir ve vadiden geriye kalana hüzünlü bakıyorum. Çürümüş organik çöp ve sidik kokusu saçan kara çamurdan bir pelte, "bir zamanlar ben neydim bir bilseniz" dercesine uzayıp gidiyor. Burnunuzu tıkayarak dünyanın sekizinci harikası olan Copacabana Plajı'na ulaşıyorsunuz. Muhtemelen tanrılar işlerinin pek sık olmadığı bir günü Brezilyalı hatunların popolarına şekil vermekle geçirmiş olmalılar. Bu iltimaslı yaratılışın farkında olan yanık tenli güzel kızlar iplik bikinilerle salınarak dolaşıyorlar. Cömertçe kendilerini sergiliyorlar, güneşlenir gibi yapıp, göz süzüyorlar. Tüm bir haftayı beraber geçirdiği Alman turisti ülkesine dönerken, sahici gözyaşı döken güzel Mara, aynı içtenlikle yeni tanıştığı göbekli İsviçrelinin kollarında teselli arıyor. Sahtelik ve dürüstlük öylesine iç içe ki ayırımına varmak olası değil.

Rio alımlı kokanalar gibi süslenmiş vaziyette. Önce insanı çekip sarıyor, kütürdetiyor, silkeleyip cebini boşaltıyor ve ülkesine postalayıp yenisini bekliyor. İnce kumlu, altın renkli kumsalda kullanılmış plastik bardaklar ve pet şişeler, atılmış koko meyve kabukları arasında yüzlerce vücut yağlanıp parlatılıyor. Bir köşede hepsi bir Bebeto veya Romario olma hayalindeki çevik gençler kum futbolunda tüm hünerlerini sergiliyor. Keşfedilmeyi bekliyorlar. Hiç kimse bu sabah sahile vuran delik deşik edilmiş insan cesedini düşünmüyor artık. "Mafya işidir", "kimbilir ne halt etmiştir", "köpek balıklarına atılmıştır" lafları ediliyor ve sonra herkes karnını doyurma derdine dalıyor. Buralarda cinayet ve şiddet artık üç öğün yenilen aş gibi sıradan sayılıyor.

Ertesi sabah sicim gibi bir yağmur Rio'yu pırıl pırıl yapıyor. Beyazlar giyinmiş yüz bin insan ıslanmaya metelik vermeden caddeleri dolduruyor. Hayır bunlar Rio karnavalı için burada değiller. Rio çılgın gibi eğlenmiyor. Ocak ayı nehri insanları kentlerini yaşanmaz kılan şiddete ve cinayetlere hayır demek için sokaktalar. Barış ve güvenlikli bir yaşam istiyorlar. Kentin şık mahallerinden gelen alımlı burjuvalar ve favelaların yoksul insanları belki de yaşamlarında ilk kez uzun bir yolu birlikte yürüyorlar. Poliste ciddi bir reform yapılmasını ve gecekondu mahalleleri olan favelaların kentin diğer mahalleleri ile uyumunu sağlayacak projeler talep ediyorlar. Zengin, yoksul, siyah, beyaz, melez, tüm bu insanlar şiddetin yaşamdan dışlanması için "bir şeyler" yapmayı arzuluyorlar. Çünkü terör hem yoksulları, hem sokak çocuklarını, hem de zenginleri acımasızca vuruyor. Zengin çocukları kaçırılıp, fidye almak için kesilen kulakları ailelerine yollanıyor. Burjuvaların kolejli kız çocukları kaçırılıp tecavüz ediliyor, bu sahneler videoya alınarak ailelere gönderiliyor. Fidye ödenmezse neler yapılacağı gösteriliyor. Öte yandan da kimsesiz sokak çocukları karanlık sokaklarda "ölüm eskadronları" adı takılan aşırı sağcı polislerce kedi yavruları gibi boğazlanıyor, kurşunlanıyor. Sokaklar "pislikten" temizleniyor. Yürüyüş anlamlı bir yerden, Candeleria kilisesinin önünden başlatılıyor. Bu kilisenin kapsının dibinde uyuyan 8 sokak çocuğu, 1993 yılında acımasızca öldürülmüş. Rio ölümle karnavalı yaşıyor. Kentte cinayet oranı yüz binde 45 ve bu sayıyı sadece ikinci bir Brezilya kenti olan Sao Paolo geçiyor. Dünyanın en tehlikeli iki kenti sambacılar ülkesinde bulunuyor.

Aşırı şiddetten para kazananlar da, iş çevirenler de pek bol. Her yıl milyonlarca dolar güvenlik için harcanıyor. Adım başı özel güvenlik ekipleri, koruyucular, vijiller çeşitli biçimlerdeki üniformalarıyla binaları koruyorlar. Tüm bunların temelinde toplumdaki aşırı kutuplaşma yatıyor. Halkın yüzde 95'i açlık sınırında lambada yaparken, yüzde 5'i Brezilya dizilerindeki ihtişamlı zenginlikleri yaşıyor. Rio'yu kuşatan 570 favela mahallesi, kentin birkaç zengin bölgesine aç bir kurt gibi bakıyor.

Ünal DOĞAN

*** Ocak ayı ırmağı: Rio de Janeiro'nun Türkçe karşılığı**

Sahi sizce gelecek ölmüş olur mu

Sezai SARIOĞLU

"Her soluk verişte biraz daha eksiliyoruz." R. M. Rilke

Bu kez de Rilke'nin dediği gibi oldu, olup bitenin adını "çoğalmak" olarak koyanlar olsa bile, "eksilmeye" devam ediyoruz. O halde, "eksilme" sözcüğünü unutmamak, gerçek anlamda "eksilme"den söz edip şu yaşamsal soruyu sormak gerekiyor:

"Eksilme nedir ve eksilenler kimlerdir?"

Cevap aramaya başlayınca karşımıza "muhabir" denilen bir grup çıkıyor... Muhabir, muhbir'den geliyor ve sözcük anlamı "haber veren, haber ulaştıran kimse..." "Haberi veren haberin kendisidir" sözünün göndermesi bir yana, haberi veren muhabirdir. Muhabir ise,"haber ihbar eden"dir... Muhabirin haberle temas noktası gazetecilik serüveninin en önemli işidir. "Haberden erken uyanmak" bunun bir parçası. Ancak, habere ulaşmak için çeşitli zorluklar var: Su uyuyor devlet ve 'gerçek'ten korkanlar uyumuyor. Haberin başında devlet nöbeti tutuyorlar. Haberi devlet gözüyle görmeyenler/fotoğraflamayanlar/yazmayanlar için "atlatmak" ya da" atlamak" sözcüğü bu nedenle önemlidir...

Haberi devlet adına ihbar edene, "devlet muhbiri, muhabiri" demek gerekiyor. Devletin medyaya, medyanın devlete dönüştüğü, her iki iktidar odağının birbirinin içinde temsil edildikleri çağda, olguları "öteki gözle" görmek, yazmak, ihbar etmek önem kazanıyor.

Basının geleneksel işbölümü içinde muhabirler, sermaye sahibinden başlayan, editör iktidarlarıyla devam eden yukarıdan aşağıya dikey ilişkilerin en alt basamağında iş yapıyor. Makro ve mikro iktidar odakları arasında, sendikasız, sosyal güvencesiz, asgari ücretle çalışan, konformizmden, karizmatik elit'lerden uzak bir hayat yaşayan muhabirler, gazete ve televizyonların esas yükünü çekenler kategorisini oluşturuyor. En üst olanlar yokuş iniyor, muhabirler ise devamlı yokuş çıkıyor.

Bu genellemelerin ötesinde, muhalif yayınlarda çalışıyorsanız, can güvenliği başta olmak üzere ek bir risk içindesinizdir. Görünen ve görünmeyen devletin gözü önünde, bir bakıma gazetenizin/derginizin gözaltı ekisinizdir.... Tıpkı Metin'den öncekiler ve Metin gibi...

O halde basın tarihini, ve özellikle de muhalif basın tarihinin özünde muhabirler tarihi olarak tanımlamak yanlış olmasa gerek.

İşte bu nedenle basın tarihi bir eksilmeler tarihi olarak da yaşanıyor. Burada, "eksilme" sözcüğü, fiziki olarak ortadan kalkmanın ötesinde, bir ilişkiler sistemi içinde muhabirin kendini yeniden üretememesi, dahası tüketmesi, özünün zedelenmesi ve giderek yabancılaşması olarak ele alınmalıdır.

Bir ucundankonuşmak...

Metin ile ilgili gösterilerde en çok dikkatimi çeken onun akranı olan arkadaşları olmuştu. Onlar bir başka hayatı, tepkiyi gösteriyorlardı. Gözüm nedense hep onları görüyordu, fotoğraflarda hep onlar çıkıyordu...

İçimden geçenleri, onlarla paylaşmak istediğimde, benzer duyguları yakaladığımızı gördüm. Ve bir ucundan konuşmaya başladık...

Konuşmamız gerekiyordu. Çünkü Metin'in öldürülmesi bir durumdu ve bir öldürülmenin "anıtomisi" içinde yanılsamalar üretiliyordu. Olguları iyi görmek, görünmeyenleri açığa çıkarmak ve sorun haline getirmek gerekiyordu. Basının tarihini aşağıdan yazanlarla ilgili bir öyküyü bir ucundan kamuoyuna açmak ve genelleştirip sorun yapmak gerekiyordu.

Aynı kuşaktan beş altı arkadaşla ilk bağlantıları kurarak başladık...

Cemile Çakır, edebiyat dergileri dışında Gerçek, Ö. Gündem, Ö. Ülke, Yeni Politika, Hürses gazetelerinden sonra şimdi de Demokrasi gazetesinde muhabir olarak çalışan bir basın emekçisi...

Asıl gazetecilik muhabirliktir

"Bana göre asıl gazetecilik muhabirliktir", diye başlıyor Cemile... Bunun altını öyle bir çiziyor ki; bu bir manifesto gibi. İçinde bir tavır gizli...

Ve Cemile Çakır devam ediyor:

Gazetecilik, haber yapmaktır, fotoğraf çekmektir, yaptığını kağıda dökmektir. Muhabirin yaptığı üzerinden iş yapan işi geliştirenler ise... Gazetecilik dışarıda olmak, haber kovalamak anlamına geliyor. Böyle olunca da bütün yük muhabirlerin üzerine kalıyor. Ama bütün gazetelerin hiyerarşik yapısında muhabirler en altta oluyor. Böyle olunca da ücretleri, ilişkileri kendilerine rağmen yukarıdan belirleniyor. Hatta, muhabirin çektiği fotoğraf, haber kendine rağmen değerlendiriliyor. Onun işi var ama sözü yok. Yöneticilere göre muhabir gider fotoğrafı/haberi, malzemeyi getirir. Onun çabaları, koşulları ise pek bilinmez. Yöneticiler bunu yaşamaz ve bilmez. Muhalif olmayan basının muhabirleri de aynı durumları yaşıyor. Farkı bir parça sosyal güvenceleri oluşunda ve polisin gözündeki muşruiyetlerinde. Sol basın polis ve devlet tarafından basın olarak kabul edilmediği için işin tehlikesi doğal olarak artıyor.

Amatör ruhlu profesyonel

Hacer Yıldırım, şu anda Mavi Radyo'da çalışıyor. Daha önce Yeni Ülke, Gerçek, Özgür Gündem, Aydınlık, SÖZ, Evrensel'de çalışmış. Metin'in öldürülmesi onun acıları yanında, sorularını tekrar ve derinden gündeme getirmiş...

O da, "ben de kendimce muhabirliğin tanımını yapacağım" diye başlıyor... Hacer'in dalgınlığının ardında bir derinlik var:

Bana göre muhabirlik amatör bir ruhla profesyonel olarak çalışmak. Ama mevcut durum başka; basın profesyoneller ve amatörler diye ikiye ayrılıyor. Profesyoneller genelde binadan dışarıya çıkmayan, birtakım konularda ve sabah toplantılarında gündem belirleyen, sokağın havasını bilmeyen insanlar. Hatta dışarı çıkmadan "haber müdürü", "genel yayın yönetmeni" olanlar var. Bir yolunu bulup şef olmuşlar, hiyerarşide yer almışlar ve işi yönetir olmuşlar. Muhabirler ise sokağın havasını en iyi bilen, olayları en iyi takip edenler. Ama dışarıdan haberi toplayıp yazdıktan sonra haberlerimizde birtakım değişiklikler oluyor, bu bizi haberimize yabancılaştırır. Çünkü, profesyoneller haberi ya kendi bakışlarına ya da gazetenin genel politikasına göre değiştirirler. Muhabirler haberlerin değiştirilmesi sürecine, karar alma sürecine hiçbir zaman katılmaz. Kural bu, işleyiş böyle. Ertesi gün kendi haberinizi başkasının haberi gibi okuyorsunuz... Aslında muhabir çok farklı şeyler yaşamış ve yaşamıştır, olayların farkındadır ama... Ayrıca profesyonellerin sosyal güvenceleri, sigortaları, sarı basın kartları, 212'den sözleşmeleri öncelikle olur. Ya muhabirler? Çok az muhabir bu koşullara sahip olabiliyor.

Buna karşın muhabirler koşulları düzeltmek için bir örgütlenmeye gitmiyorlar. Türkiye Gazeteciler Sendikası, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti bana çok yabancı. Gazete patronları ile aynı şeyi düşündükleri, aynı şeyleri söyledikleri için için bize yabancılar. ÇGD'nin örgütlenmesi de yeterli değil. Sendikalaşma çabaları olumdu ama, işten atılma korkusuyla vazgeçildi. Gazetecilik havası olan bir iş, bir kart sahibi olmak önemli, Hürriyet ya da Cumhuriyet kartının olması yeterli olabiliyor. Asgari ücretten daha düşük maaş bile alsa, kart onun için bir nimet. Çünkü gazetecilik hayranlık uyandıran, her yere girip çıkılan bir iş. Bu psikoloji örgütlenmeyi engelliyor.

Profesyoneller, amatörler

Uzunca anlatmaya gerek yok, makinası kırılan da , dayak yiyen de, yazısında değişiklik yapılan da, tehdit edilen de, adliye koridorlarında bekleyen de, ölen de genel olarak muhabirler. Aslında gazetenin omurgasını oluşturan insanlardır bunlar.

Muhalif basın profesyonelleşmeyi eleştiren insanlarla dolu. İlk başta diğer medyalar eleştirilerek, nitelik farkının altı çizilerek işe başlanır. Ama bir süre sonra, tam da eleştirdikleri kurumlara yavaş yavaş benzeşirler. Örneğin ben sigortalı olmak istediğim zaman, "burası muhalif basın, Hürriyet değil, özveri gereklidir" denip, çok az ücretle çalışılması gerektiği özellikle belirtilir. Zaten gönüllü ya da zorunlu olan muhabirler orada çalışıyor ya da çalıştırılıyor. Temelden eleştirdikleri basından insanlar geldiği zaman, ücret ve kariyer bakımından farklı muamele ile işe alınıyor. Yani çifte standart var ve bu aynı zamanda ahlaki bir sorun. Kaç tane sol gazete, dergi çıktıysa örnekleri yaşandı.

Sonuçta Metin profesyonellerden değildi. Bizler gazete ve televizyonda özel yer tutanlar profesyonellerden değiliz. İnsanca yaşamak diye bir sorunumuz var, lükslerimiz yok. Muhalif olduğumuz için muhalif basındayız. Ama böyle düşündüğünüz için baştan kaybediyorsunuz. Böyle düşündüğüm için "takdir" edilmem gerekirken, bunun tersi yaşanıyor. Sigortam yapılmıyor, doktora gidemiyorum, duygularım istismar ediliyor. Sonuçta cebimizde iki tane abonman bileti ile dolaşıyoruz sokaklarda. Sırası gelince dayak yiyoruz, sırası gelince bize neden sarı basın kartın yok deniyor. Daha dün DGM'ye sarı basın kartı olmayanları almadılar. İşte tam o noktada ilginç bir şey oluyor. Muhabir makinası alınsa da, teybi kırılsa da haberi yapmaya çalışıyor. Aslında onların düşündüğü gibi patron/muhabir ilişkisini düşündüğünde, polis engelleyince "ne yapayım" deyip haberi bırakabilirsin. Ama biz haberi öne çıkardığımız için bunun tam tersini yapıyoruz.

Metin'in farkında olmak, Metinler'in farkında olmamak

Bugüne kadar sonuçta Metin'in de kimse farkında değildi. Metin gibilerin yine farkında değil. Farkına varmanın da geçici olduğunu düşünüyorum. Televizyonda yeni çıkacak bir medyanın reklamlarını izlediğinizde köşe yazarları, yayın yönetmenleri, editörler gösterilir. Ama asla, gece nöbette kalan kadın–erkek muhabir görüntüde yoktur.

Metin, çok açık şekilde polis tarafından öldürüldüğü için sahip çıkılmak zorunda kalındı. Ama yarın bu yine unutulacak ve yine Metin gibiler aynı çarkın içinde yeni bir örneğe kadar çabalayacak. Yeni bir örnek olunca bu kez o örnek üzerinde roller gündeme gelecek.

Yıllar anlamsız, onbeş dakika anlamlıdır

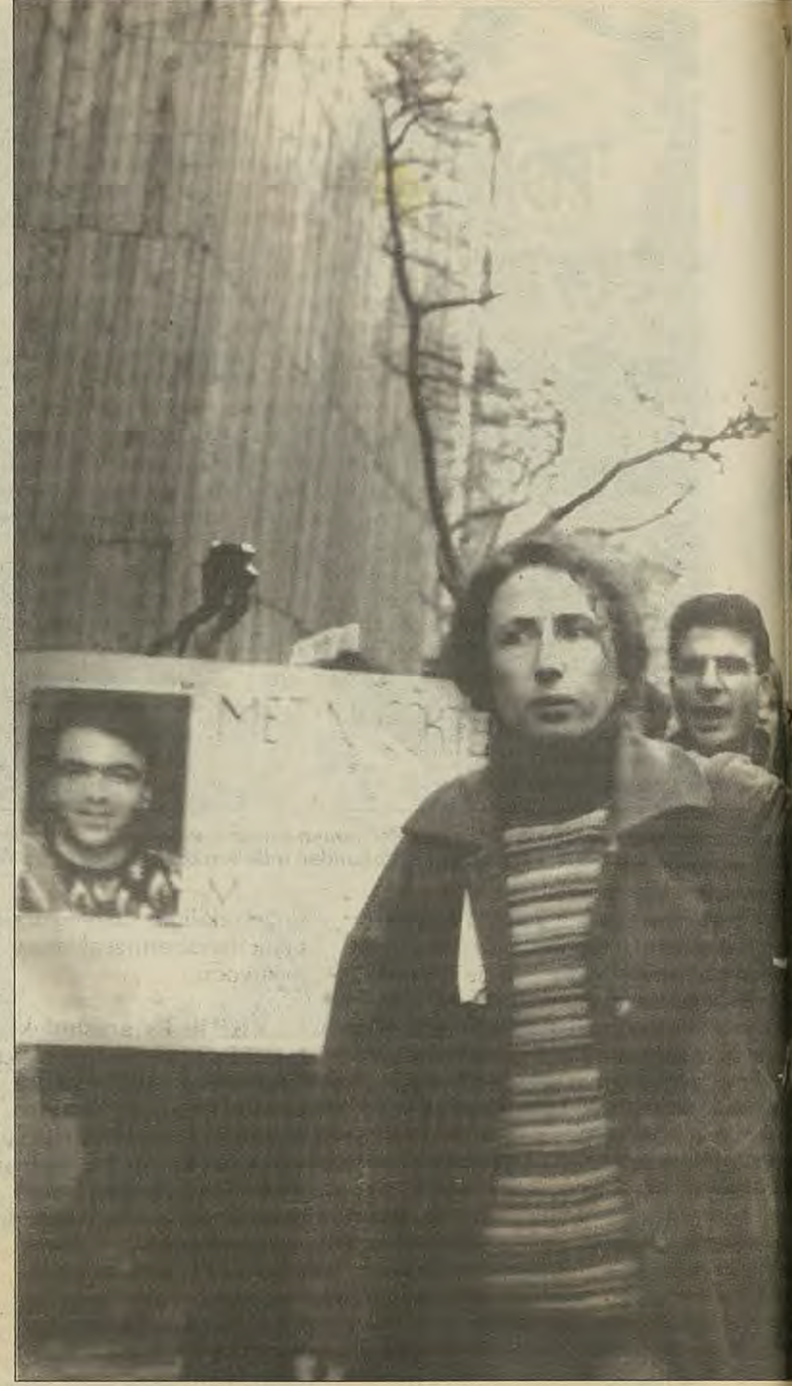
Cemile habere gidecek. Tüm muhabirler gibi zamana karşı yarış ediyor. Bu gerilim ona bir başka yarayı dillendiriyor:

Muhabir sokaktadır ve mesaisi asla belli değildir. Saatlerce yağmur çamur demeden çalışır, zamana karşı yarışır. Bunlar göz önünde bulundurulmaz, ama onbeş dakika geç kalınca kıyamet kopar. Bu, Hacer'in dediği gibi bir bakışın göstergesi. Profesyonel belli bir saatte gelip gidiyor, muhabirler için ise aslında 24 saat mesai var. Fotoğraf çantalarını taşımanın, koşturmanın ne demek olduğunu herkes bilmiyor ki.. Bir sürü arkadaşın omuzları ağrıyor... Meslek hastalığı var, işin gerilimi var. Fiziki ve ruhsal olarak inanılmaz derecede yoruluyoruz.

Hissedilmemek

Hacer'in "Metin'in kazağı" üzerine anlattıkları dramatik olmanın ötesinde... Hacer bu bölümü zor anlatıyor, duygulanıyor, gözleri denizleniyor. En sıradan sözcükler bilgeleşiyor. Çünkü söz, insanın özüne değiyor. Galiba işin burası önemli. Bu nedenle, "Metin'in kazağı"nın, "delik ayakkabısı"nın "bir özveri" gibi olağanlaştırılması, "teori"sinin yapılması bir kültür olarak sürüyor. Hacer, işin özünü göstererek devam ediyor:

Ama şöyle de bir durum var, benim bir tek pantolonum ve kazağım var da diyemeyiz. Çünkü biz öyle bir yerde çalışıyoruz ki bunun hissedilmesini istiyoruz. Hissedilmesinin gerektiğini düşündüğümüz yerlerde çalışıyoruz, ama bu hiç bir zaman hissedilmedi. Ne Metin, ne ben, ne de başkaları bunu hissetmedik. Şöyle düşünülüyor, o insan her şeye mecbur, o insan burada çalışıyor, gerekirse ölecek ve o haberi çıkaracak. Bu aslında masum baktığın zaman güzel bir şey.. Tabii ki ben ne yapıp edip o haberi kotarıp ulaştıracağım diye düşünürüm. Muhabiri muhabir yapan bu amatör ruhtur. Hep söylüyorum; bir haberde polis benim fotoğraf makinamı kıracağına kafamı kırsın. Çünkü o fotoğrafın ne kadar önemli olduğunu muhabirlerin böyle hareket ettiğini biliyorum, görüyorum. Ama maalesef polis de bunun bilincinde, gerektiği zaman hem kafanı, hem makinanı kırabiliyor. Ve gerektiğinde öldürebiliyor...

haftaya yuz?

Yarın bizim için haber demek

Gündelik yaşamın akışını anlatıyor Hacer... Gerektiğinde her şeyin olabileceği durumlar bunlar; yani muhabirin hayatı denilen serüven... Ama muhabir insani koşullara, kendini maddi/manevi yeniden üretecek olanaklara sahip değil... Her şey "gerektiğinde" sözcüğü etrafında dönüyor gibi. Hacer, gerekenleri hatırlatıyor:

Kazağından yola çıkarak şunları hatırlatmak ve söylemek istiyorum. Metin gibilere gazetedeki haberlerin dışında başka hiçbir şey sorulmuyor. Arkadaşlarımız ve "yöneticilerimiz"le ilişkilerimizde başka hiçbir şey konuşmadık, konuşur hale gelmedik biz. Konuştuklarımız, yarınki işçi, öğrenci eylemleri, DGM duruşmaları, Tansu Çiller'i kim takip edecek... Onun dışında çok fazla bir şey paylaşmadık, o duyguyu yaşamadık, yaşayamadık ya da yaşatılmadı bize... Yani bizim "yarın" ile ilişkimiz bu. Yarın haber demek bizim için.

Metin ile hep "yarın"ı bu anlamda konuştuk. Yarın ne var, işte bugün şöyle bir olay oldu bunu sen kaçırdın, muhabbetleri oldu. Aslında bunlar çok önemli. Çünkü yaşamımız tekdüze gidiyor... Belki başka şeyler de konuştum Metin'le ama çok az. Orada, gazetede onunla gerçekten konuşması gereken insanlardan çok başka şeyleri konuştum ve paylaştım. Belki bunları okuyunca o insanlar sinirlenecek, ama bunları konuşmak gerekiyor. Bu bizim hayatımız.

Şu da benim için çok önemli; Metin'in kız arkadaşı yoktu. Ama Metin hep bir kız arkadaşının olmasını istiyordu. Neden yoktu? Bu soruyu kaç kişi düşündü acaba. Bunu insanın hallerini anlatmak için söylüyorum. Belki 1980 öncesinin "bacı" sözcüğü etrafındaki ilişkiler yıkıldı, ama bir sürü şey de yıkılmadan duruyor... Hatta...

Fotoğraftaki gülümseme

Aslında, görünen ve görünmeyen tartışmasına, "özde ve biçimde değişen/değişmeyen"leri de eklemek gerekiyor... Bir bütün olarak muhaliflerin hayatları içinde "biçimde" değişmiş gibi görünen, ama özde değişmeyen çok şey var... Hacer, bir bakıma "Kısa Muhabir Tarihi"ne girişini anlatıyor gibi:

Kız arkadaş konusunu sadece Metin için söylemiyorum. Metin'le kız arkadaşlarıyla ilgili sohbet ettiğimizde bile, bir espri olarak, "olamayacak şeyler üzerine bir konuşma" olarak paylaşırdı. Utanılacak ya da şakaya vurulacak şeyler olarak... Çünkü insanlar o kadar çok, başka hayata koşullanıp, başka özele ve kendi hayatına yabancılaşıyor ki bu tür şeyleri düşünemez oluyorsun. Ama, sırası gelince ilk atlayıp giden, ilk başta fedakarlık gösteren ve gerekirse ölen de onlar. O fotoğrafta da gördüm, o fotoğrafta Metin gülümsüyordu, gerçekten gülümsüyordu, bunu ben biliyorum, hissediyorum. Öleceğini biliyordu, ama gülümsüyordu.

Başka insanlarla çıkmış habere, onlara "neden giremiyorsunuz içeriye" diyor. Çünkü ne yapıp edilip içeriye girilecek ve haber yapılacak. Sonuçta Cumhuriyet ve YeniYüzyıl muhabirini bırakıyorlar. onu bırakmıyorlar. Ama öyle olmasa da o bir şekilde gidecekti oraya, başına ne gelirse gelsin. Bu tümümüz için geçerli, benim için de...

Madem böyle düşünüyoruz, madem böyle düşünüyordu Metin, o zaman bu insanlara başka şekilde sahip çıkılmalı diye düşünüyorum. Yani insanlar öldürülmemeli... Ölmesine izin verilmemeli.

Öldürülmeler politik olarak kullanılıyor...

Acı gelecek, ama söylemek gerekiyor. İşte Ö. Ülke'de de, Yeni Politika'da da arkadaşlarımız öldürüldü. Bunlara ne kadar sahip çıkıldı, çalıştıkları işyerlerindeki işverenler ne kadar sahip çıktılar? Gerektiği kadar sahip çıkmadılar. Bir de şu, ben muhalif bir basında çalışıyorum, ama muhalif bir politik düşüncem olduğu için de çalışıyorum. Ama ben, ne bir gerillayım, ne de bir militanım, ben önce bir gazeteciyim. Bana gazetenin "neferi", o kuruluşun "askeri" gibi bakılmasını istemiyorum, sadece gazetecilik yapmak istiyorum. Polislerden dayak yediğim ve öldürüldüğüm zaman bunun ticaretinin yapılmasını istemiyorum. Ölümlerin üzerinden tirajlar olsun istemiyorum. Öyle bir zaman geliyor ki, Mesut Yılmaz, Metin için saygı duruşunda bulunuyor. Bunu hepimiz tartışıyoruz, "olamaz" diyoruz. Bunların geçici olduğunu düşünüyorum. Bu tür ölümleri politik olarak kullandıklarını düşünüyorum. Bütün bunlar bir yalan... Asıl gerçeğin muhabirlerin tepkileri ya da tepkisizlikleri olduğunu düşünüyor, bu hengameye kapılmalarını istemiyorum...

Özlediğimiz basına uzağız

Yabancılaşma ve dikey iktidar hiyerarşisine karşın muhabirler kendi aralarında bir hayat kurmuşlar bile. Onları kahvede, haberde çoğu kez kümeler halinde görürsünüz. Cemile giriyor söze:

Gerek Hürriyet, Cumhuriyet, gerekse de muhalif medya muhabirleri habere gittiğinde bir arada oluyor. Bu tekrarlanınca bir dostluk, paylaşmışlık doğuyor. Üsttekilere ve gazetelere rağmen, altta bir birlik oluşuyor. Metin'in cenazesindeki muhabirler bunun göstergesi. Zamanla, Hürriyet muhabiriyle de, Anadolu ajansının muhabiriyle de aynı iş üzerinde temas ediyorsun. Elele tutman gerekiyor, polis tarafından dövülürken dayanışma oluyor...

Hacer hemen devreye giriyor...

Evrensel'de ilk başladığım dönemde, Ö. Ülke'de de tabi, bir bakıyorsun yemekhanede şoför şoförle, yayın yönetmeni, gazetenin sahibiyle, yazıişleri müdürü, yazıişlerinden biriyle oturmuş, ben de Metin'le, muhabirlerle oturmuşum. Bu bir rastlantı değil ki... Şöyle bir söz hala kulaklarımda: "Burası öyle bir gazete ki, hiçbir yerde böyle çalışamazsınız. Yayın yönetmeninin odasına bile kapıyı vurmadan girebiliyorsunuz." Bu bana çok ilginç gelmişti. Bunu söylemek bile aslında oraya ne kadar yabancılaştırıldığımızın, özlediğimiz basına ne kadar uzak olduğumuzun bir göstergesi.

Cemile'nin zamanı daralıyor belli ki, araya giriyor:

Muhabirler aslında çok düşük ücret alırlar, koşulları da ağırdır. İlginçtir fotoğraf makinaları ve ses alıcıları genellikle kendilerinindir. Bir makina yirmibeş milyondan başlıyor. Hem en az parayı alıyorsun, hem de en çok şeyi almak zorundasın, çünkü, en çok şeyi yapıyorsun. Binbir türlü dil dökerek gazetelere bunları aldırıyor ve taksitleri biz gazeteye ödüyoruz.

Hem devlete, hem de ...

Konuşma, muhalif basının yapısal problemlerine gelip dayanıyor. SÖZ de içinde, Evrensel, Demokrasi gibi gazete ve dergiler geleneksel basını nitelik olarak aşabilmiş değiller gibi. Hacer saptamalar yapıyor:

Bir tartışma açmak gerekiyor, ben şu anda özgür basının olmadığını düşünüyorum. Muhalif basın, sol içerikli gazete ve dergiler buna çok uzak... Biz özgür basında çalışıyoruz diyoruz. Ama hiyerarşiye, yöneticiminden muhabirine kadar ilişkilere yakından baktığınızda, abartılı gelecek ama Hürriyet gazetesine benzediğinizi görüyorsunuz. Tabii ki içerikte, "teori"de çok farklılık var. Öte yandan sosyalist basına bakıyorsunuz, A sosyalist gazetesine daha çok muhalif olduğunu görüyorsunuz. Bir devlete muhalif, bir de yanındaki A sosyalist gazeteye muhalif. Böyle bir "özgür basın" bu.

Haberimi tanıyamıyorum

Cemile haberlerinin değiştirilmesinden özellikle rahatsız. Bu bir yabancılaşma elbette, ama onun da ötesinde bir ahlak sorunu yaratıyor:

Özgür basın olabilmesi için benim haberimde özgür olmam gerekiyor. Ben aşağı yukarı muhalif basının bütün süreçlerinde var oldum. Ve ben, gazete haberlerini arşiv için kesmeye başlayınca kendi haberlerimden utanır hale geldiğimi gördüm. Çünkü benim haberim öyle değiştiriliyor ki, tanınmayacak hale geliyor. Başkalarına göstermeye utanıyorum. Ben özgür değilsem, benim çalıştığım gazete nasıl özgür olabilir?

Bazen haberin başlığı ve kurgusu öyle oluyor ki utanıyorum. Hala sokakta gördüğümde haber yüzünden utandığım ve yüzene bakamadığım, özür dilediğim insanlar var. Bir geleneğin oluşması lazım, Varlık dergisinin yönetmeni Enver Ercan'ın söylediği bir cümle bana hep ilginç gelmiştir; "Benim önerim gazetecilerin, editörlerin hepsinin edebiyat dergilerinde çalışıp, yazıya saygıyı öğrenmeleri."

Muhabire gazeteci gözüyle bakabilmek

Beş ay önce Yeni Politika Batman muhabiri Safyettin Tepe Batman'da karakolda öldürülüyor ve "iç çamaşırı ile kendisini astı" deniliyor. Ben bu insan için doğru dürüst bir şey yapılmadığını düşünüyorum. O zaman Oktay Ekşi'nin bana cevabı şu olmuştu, "Şu anda araştırıyoruz, militan mı, gazeteci mi?" Metin'in öldürülmesinden sonra Nail Güreli güzel şeyler yazdı, söyledi, çabaladı. Ben kendisine, Metin ile birlikte Safyettin Tepe'yi sorduğumda, hemen "Faili meçhul cinayetler, Uğur Mumcular, Turan Dursunlar" diye geçiştirdi. Bu Safyettin'in ya da diğerlerinin Kürt olması ve gazetelerinin duruşuyla ilgili.

Cemile, atılıyor:

Dahası var. TYS'nin kongresinin olduğu gün, bizim Yeni Politika kapatıldı ve ben elimdeki basın açıklamasını okutmak için yönetime gittim, ama basın açıklamasını okutamadım. Üstelik divan başkanında Nail Güreli'ydi... Doğru tavır, gerçek tavır bizim gibilerin tavrı; gerçekten duygulanan, ağlayan ve çare arayan insanların tavrı. Onları her yerde görebilirsiniz. Öldürülmelerden sonra tavırlarda belirleyici etkenin ne yazık ki siyasi olduğunu görüyorsunuz. Evrensel'in kendi siyasi tavrı var. Diğerlerinin Metin'e sahip çıkmasının nasıl olsa bir tehlikesi yok. Onun dışında bir de bizim gibilerin gerçek, samimi tavırları var. Sahip çıkmada da çıkmamada da politik neden var. Bu çok kötü, ama böyle...

Hacer devam ediyor:

Tüm bunlar göstermelik şeyler... Şu anda birbirleriyle yarış içindeler. İki gün önce Yıldırım Çavlı, Evrensel gazetesinin ne kadar kötü olduğunu yazdı, iki gün sonra da gerektiğinde "Orhan Taşanlar'ın kellesi koparılmalıdır" dedi. Bir başka köşe yazarı da "kendimi kınıyorum" diye yazdı, çünkü geç kaldı arkadaşlarına tavırda, yetişemedi...

Başta; "muhabirlik amatör bir ruhla profesyonel olarak çalışmaktır" diye tanım yaptım. Duruma bir bakın, bir profesyonellerin, bir de amatörlerin tavrını göreceksiniz...

Bence kim ne derse desin bu, iki ayrı hayat ve iki ayrı tavırdır...

Ayrılırken, gerçek ilerleme ne zaman olacak sorusu geliyor aklıma. Siyasetin kirlenmesi. İnsanın özünden sakatlanması. Birbirinin aleyhine hayatlar ve bunu hergün yeniden üreten mekanizmalar... Ve Metin'in öldürülmesinin açığa çıkardığı bazı küçük ayrıntılar...

Vasconcelos'un, "Şeker Portakalı" kitabında çocuk kahraman Zeze, "Sahi sizce gelecek haftaya büyümüş olur muyum?" tümcesi geliyor aklıma. Büyüklerin ve toplumun yaptığı haksızlıklara karşı "tez elden büyüme duası..."

Muhalif gazeteciler, en çok da muhabirler bir başka soruyu sorarak şu anda haber peşinde koşturuyorlar:

"Sahi sizce gelecek haftaya ölmüş olur muyuz?"

Bütün mesele Metin'in kazağını görebilmekte..

Hacer tekrar söze giriyor... İmajlardan, yanılsamalardan, görüntülerin aldatıcılığından söz ediyor aslında... Ama o kavramdan çok duygu sözcükleri kullanıyor:

"Sezai, senin "görünmeyen şeyleri konuşalım" sözün önemli. O zaman benim aklıma başka şeyler de geldi. Metin öldürüldüğünde gazeteciler cemiyeti önüne toplandığımızda resmini getirdiler. Resmini görür görmez irkildim; ilk gördüğüm Metin'in kazağıydı. O kazağı kaç kişi gördü acaba? O çocuğu Evrensel'de gördüğüm, tanıdığım ilk günden itibaren üzerinde o kazak vardı. Kahverengi pantolon ve kahverengi mont değişmez giysileriydi. Belki de sorunun temelinde yatan şeyler bunlar. O kazağın kimse farkında değil. Kazak ile kimse ilgilenmiyordu... Orada çalışanların çoğu da dahil bu kazağın kimse farkında değildi..."

Siyaset aslında bir görme ve bakma biçimi... Ancak zaman zaman siyaset görmeyi engelleyebiliyor. Öte yandan Türkiye'de gündelik hayat o kadar dramatik ki, üşüyen birini fark etmek zorlaşıyor...

Tıpkı Metin'in kazağını fark etmemek gibi...

Türkiye'de herhangi bir şey ancak ölümle duyulabiliyor, ancak ölümün şiddeti hissedilebiliyor. O kadar çok gürültü var ki, ses ancak çığlığa dönüşünce duyulabiliyor.

Ölümü fark edip Metin'in kazağını fark etmemek de böyle bir şey olsa gerek...

Oysa insanları tarihsel hareketi içinde, gündelik yaşamda, severken, sevilirken, politika yaparken, şiir okurken, ıslık çalarken, sevgilisini beklerken, ağlarken, üşürken, korkarken, sıkılırken, iç çekerken fark etmek gerekiyor...

Metin'in kazağını fark etmek gibi...

Türkiye'de işkencede adam öldürmeyi gizlemenin de yöntemleri kurumlaşmıştır. Her ihlalden sonra otomatik olarak işlemeye başlayan bu insanlıkdışı mekanizma dağıtılmadan Metin'in gerçek katilleri bulunamaz, Metinler'in öldürülmesi de önlenemez.

Metin'in katilleri bulunabilir mi?

Vehbi ERSAN

Türkiye'de işkence, işkenceyle adam öldürme, gözaltında kaybetme rejimin bir politikası olduğu için bunun gizlenmesinin yöntemleri de oluşturulmuş, kurumlaşmıştır. Bu mekanizma her olaydan sonra otomatik olarak işler. Bu mekanizmanın esası şudur: Gözaltına alınan ve işkenceyle öldürülen bir insanın, gözaltı kaydı varsa, yok edilir; gerekirse sahte kayıtlar, tutanaklar hazırlanır; ailesinin, yakınlarının iddiaları, suç duyuruları devlet yetkililerinin "pişkinlik" duvarına çarpar; "Böyle biri gözaltına alınmadı", "o zaten teröristti", "terör örgütleri işkence iddialarıyla polisi yıpratmak istiyorlar, polis teşkilatını koruyalım" denir. Gözaltında öldürüldüyse "sandalyeden düştü", "başını duvara vurdu" vb. açıklamaları yapılır; çok sıkışılırsa da göstermelik bir soruşturma açılır. Bu mekanizma yalan üzerine kurulu olduğu için çelişkiler içindedir ve pek çok açık verir; bunun hiçbir önemi yoktur.

Arkadaşımız Metin Göktepe'nin işkenceyle öldürülmesinin ardından da bu mekanizma aynı şekilde işlemiştir. Bu kez fark, olayın geniş bir kamuoyu oluşturması nedeniyle mekanizmanın tüm ayrıntılarının kamuoyunun gözleri önüne serilmesidir.

Bu mekanizmaya uygun olarak tüm devlet yetkilileri kendilerine düşen görevi yerine getirmişlerdir. Öldüren polisler, hemen onu spor salonunun dışına bırakıp gitmişlerdir. Eyüp Cumhuriyet Savcısı Metin'in salıverildikten sonra gittiği çay bahçesinde fenalaşarak sandalyeden düşüp öldüğünü açıklamıştır. İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar "Göktepe gözaltına alınmamış" demiştir. Başbakan Tansu Çiller de medyanın Metin için yaptığı yayınları kastederek "Polisimizi koruyalım" açıklaması yapmıştır. Metin onları çok güç duruma düşürdüğü için de soruşturma komisyonları kurulmuştur.

Resmi açıklamaların saçmalıkları, çelişkileri, uluslararası çaptaki tepkiler; ortaya çıkan tanıklar, kanıtlar hiçbir şey bu insanlıkdışı mekanizmayı etkilememektedir.

Bu mekanizma dağıtılmadan Türkiye'de hiçbir işkence, işkencede ölüm olayı aydınlatılamaz ve asla işkence son bulamaz.

Metin'in gözaltına alındığı olayda bine yakın kişinin hiçbirinin gözaltına alındığına veya salıverildiğine dair tutanaklar hazırlanmamıştır. Bine yakın insan açık faşist rejimlerin hüküm sürdüğü ülkelerdeki gibi bir spor salonuna doldurulmuş, dayaktan geçirilmiş, "En büyük Türk polisi" diye slogan attırılmış, sonra bırakılmıştır; hiçbir resmi işleme tabi tutulmamışlardır. Oysa Nazi kamplarında bile insanların kayıtları vardır. Hiçbir yetkili, ne İstanbul Emniyet Müdürü, ne İçişleri Bakanlığı, ne de Başbakan yasalara dahi aykırı olan bu duruma ilişkin hiçbir açıklama yapma gereği duymamaktadır. Muhalifler, işte böyle bir terör mekanizmasıyla karşı karşıyadır; bu mekanizma her gün, her saat kamuoyunun duyduğu veya duymadığı işkence suçları üretmektedir.

Kuşkusuz Metin'i siyasi polis merkezlerinden birinde katletselerdi, bu denli açık vermeyeceklerdi; ancak Metin'in öldürülmesi, Türkiye'de muhaliflere karşı işletilen baskı mekanizmasının, işkenceyle adam öldürmeyi her kademedeki polise kadar yaygınlaştıran sıradan bir araç haline getirdiğini gösteriyor. Burjuva demokratlarını bile çileden çıkaran şey budur.

Metinler'i sahiplenmenin önemi

Metin'in öldürülmesi, toplumun değişik kesimlerinde geniş ve yaygın bir tepki uyandırdı. Örneğin Metin'in öldürülmesine neden olan Ümraniye Cezaevi'nde katledilenlerin cenazesine katılanların oranı bin civarındayken, Metin'in cenazesine on binin üzerinde insan katılmıştır. Benzer insan hakları ihlallerinde ortaya çıkmayan bu tepkinin nedenleri üzerine pek çok şey söylenebilir. Kuşkusuz sosyalistler, muhalifler ve insan hakları savunucuları, bu kitlesel tepkinin nedenlerini analiz edecek, üzerinde değerlendirmeler yapacaklardır. Doğru sonuçların çıkarılması ise herkese yarayacaktır.

Elbette bu tepkiyi ortaya çıkaran kendine özgü birçok etmen bulunmaktadır. Biz burada yalnızca iki noktaya değinmek istiyoruz: Birincisi, sahiplenmenin önemi; ikincisi sahiplenmenin toplumsallaştırılması.

Burjuva medyadan burjuva partilere kadar Metin'i sahiplenmeye götüren en temel etmen, en yakınlarının Metin'e sahiplenmiş olmasıdır. Medya, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti önünde yapılan basın toplantısıyla başlayan ve 5 bine yakın insanın önce vilayete, sonra adliyeye yaptığı kararlı yürüyüşten sonra harekete geçmiştir. Eğer bu binlerce kararlı insanın "Taşanlar istifa", "Katil polis", "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek" sloganlarıyla yaptığı yürüyüş olmasaydı; burjuva medya ve partiler, bu olayı da diğer insan hakları ihlallerinde olduğu gibi geçiştirecek, üzerinde durmayacaklardı.

İkincisi, Metin'i yalnızca en yakınları değil, örneğin çok daha şiddetli bir katliamda yaşamını yitiren tutukluların cenazelerine katılmayan binlerce sosyalist, muhalif ve insan hakları savunucusu sahiplenmiştir. Onlar, Metin'i bir ortak değer olarak kabul etmişlerdir. Bu dalga dalga toplumun diğer kesimlerine de yayılmış, insan haklarından söz eden herkes Metin'i sahiplenme gereği duymuştur. Sosyalistlerin Metin olayından çıkarabilecekleri en ciddi ders, kendilerine ait bir sorunu topluma mal etmelerinin ne kadar önemli olduğunu kavramalarıdır. Metin'in yaptığı iş o denli meşru ve muhaliflere ait bir şeydir ki, Metin'e yönelik saldırı da o denli gayrimeşru ve muhaliflerin tümüne yönelik bir saldırıdır. Sosyalistler, kendilerinin tayin ettikleri meşrulukları değil de, toplumun ikna olacağı meşruluğu yarattıkları ve o bilinen siyasal yöntemlerini, pragmatizmi aşabildikleri oranda tüm muhalifleri etraflarında görebilecekler; o yaşadıkları kitleselleşme problemlerini aşabileceklerdir.

Alkışların önü ve arkası

Barış OZA

Çifte standart devam ediyor ve değişik bir bağlamda, alkışların, protestoların ardında kendini yeniden üretiyor. Nazik bir konu olsa da ifade etmek gerekir, daha önce yirmi beş Özgür Ülke/ Özgür Gündem muhabirinin öldürülmesine duyulan asgari tepki ile sevgili Metin'in öldürülmesine duyulan azami tepkiyi çözümlemek gerekiyor. Bu, kurum ve kişi bazında bir kişilik bölünmesidir ve çifte standarttır demek yeterli değil.

Görüneni değil görünmeyeni, alttan alta gelişen yeni durumları, ayrıntılardaki bütünlüğü bunca gözbağı arasında ayıklamak ve göstermek gerekiyor. Buna, "şimdi sırası mı, koşullar değişti, tepkisizlik tepkiye dönüştü, daha çok kişi/kurum devletin uygulamalarına tavır alıyor" şeklinde itiraz gelebilir. Bu itirazın içerdiği yanılsamayı açığa çıkarmak gerekiyor.

Koşulların ve medyanın genel tutumunun özde/biçimde değişmediği bilinmelidir. Sistemdışı muhaliflerin yanı sıra geliştirilen, mesleki, insani, demokrat duyarlılıklara değer vermek önemlidir. Tepkilerin içinden açığa çıkarılması gereken, "Kürt gazetelerine ve gazetecileri"ne yapılan devletli/devletsiz saldırıların görmezlikten gelinmesine dair medya kültürünün bu pratiklerin içinden yeniden üretilmesidir. Kürt gazetecilerin öldürülmesi, gazetelerinin bombalanması karşısında "demeçlerin ötesine geçmeyen" bu medya kültürünün temelinde, "öteki"nin tarihini/varlığını görmemek, yani "Kürt gazeteleri/gazetecileri" atlamak tutumu yatıyor. Bu nedenle, sevgili Metin'in öldürülmesine bunca tepkiye rağmen, Kürt olan "öteki" karşısında suskunluk geleneği sürüyor. Bu elbette, kurumlara, kişilere de "rağmen" böyledir, alttan alta bir ilişkiler ağı yürürlüktedir.

Türkiyeli muhalif medyaya açılan alanın, belki de Kürt medyanın alanını daraltma ihtimali ve riski akılda tutulmalıdır. Bazı kötü insanların bir masaya oturup bu işleri planlaması gerekmiyor. Nesnel ve öznel pek çok etmenin ortaya çıkardığı karmaşık bir durumdur bu. Bu nedenle, Metin'in öldürülmesiyle gelişen kendiliğinden veya örgütlenmiş çıkışlar, eski kültürün yerine yeni bir kültürün oluşmasına hizmet edecek şekilde kalıcılaştırılmazsa, "Türk muhalif medya"lara daha makul bir alanın açılması sağlanırken, Kürt medyaların alanı daha da daralabilir. O halde, "bizim" lehimize olan her şeyin, Kürtlerin, "öteki"nin aleyhine işletilmemesi için özel bir duyarlılık gösterilmelidir.

Bu, Evrensel'e, tümümüze rağmen bir risktir. Bunu farkedecek ve daha büyük bir "biz"e hareket alanı açacak müdahalelerin yapılması için ise, "rağmen"in dışından özel, birleşik bilinçli bir müdahale gereklidir. Bunun için ise ilk elden, muhalif basın tarihini, tekçi bir tarih teziyle "benden önce, benden sonra" diye kategorize etmemek gerekir.

Değinmek istediğim, muhalif medyaların içine girdiği riskin, bize hatırlatılmasıdır. Bu noktada Evrensel gazetesi, Metin'in öldürülmesini "diğer öldürülen gazeteciler"in tarihi ile birleştir(e)memesi ve genel bir kampanya haline dönüştür(e)memesi noktasında eksik davranmıştır. Bunun en somut göstergesi Cağaloğlu'nda, Gazeteciler Cemiyeti'nin önünde ve Evrensel gazetesi önünde gerçekleştirilen toplantılarda, Özgür Gündem, Özgür Ülke'nin mirası olan, öldürülen onlarca arkadaşlarının külleriyle yeniden doğan Demokrasi ve Özgür Yaşam yöneticilerine "nezaketen" de olsa konuşma yaptırılmasının "hatırlanmaması"dır. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nail Güreli'nin, ÇGD Genel Başkanı Mustafa Ekmekçi'nin ve TYS Genel Başkanı Ataol Behramoğ'lunun yanısırar otuza yakın çalışanı öldürülen "öteki"ne söz verilmesi gerekmez miydi?

Metin'in öldürülmesiyle herkes "öldürülen gazetecilerin" dökümünü kendince yazdı. 13 Ocak tarihli Aydınlık dergisinin, "Çağdaş Gazeteciler Derneği Öldürülen Gazeteciler Listesi" başlığıyla verdiği listede öldürülen Kürt gazetecilerden sadece 9 tanesinin ismi vardır. Ayrıca kaçırılan Aysel Malkaç (kaçırıldığı için olsa gerek) bu listede yoktur, kaçırılan Nazım Babaoğlu ise listededir. Bunu bir "haber hatası", "özensizlik" olarak mı ele alacağız. Bu nedenle, kamunun bilgi edinme hakkı üzerine kurulu olması gereken gazete ve dergilerin eksik ve yanlış bilgileri –siyasal ve ideolojik bir gerekçeyle– yeniden üretmesi vahim bir hatadır. Bunun "Çağdaş Gazeteciler Listesi"nin arkasına sığınılarak yapılması ise daha bir tuhaftır. Bu bir "medya hilesi"dir.

12 Ocak tarihli YENİYÜZYIL ise, "Son 6 yılda 42 gazeteci öldürüldü" başlığıyla Aydınlık'a göre daha objektif bir liste verdi ve 23 Kürt gazetecinin ismini de yazdı.

İki örnekten yola çıkarak söylemek gerekirse temel bir sorunla karşı karşıyayız; "kim gazetecidir ve bunu kim saptayacaktır?" Öldürülenlerin listesinin yayınlanmasının bile "siyasi taktik" alanına girdiği bir ülkede işimizin çok zor olduğu açık.

"Kimin gazeteci olduğu, öldürülenlerden hangisinin gazeteci olduğu" gibi sorulara, sahip olduğumuz siyasal görüşlere yanıt verilirse kısa zamanda devletin tarafına düşmek yazgı olur. Çünkü devlet ve onun gölgesinde gazetecilik yapan devletli medyaların tümü –Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi de içinde– özellikle Kürt medyaları ve gazetecileri gazeteci saymıyor.

Devletin kriterlerinin ötesinde, "gazeteci" kriterlerini yürürlüğe sokmak ise, öncelikle kendimizi ve yanıbaşımızdaki "ötekini" gazete, gazeteci görüp görmemeye bağlıdır.

Meşruiyete kendimizden başlayamaya ne dersiniz?

DİSK sorunlarını aşabilecek mi?

Serhat SALİHOĞLU

DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu), 26-28 Ocak 1996 tarihleri arasında genel kurulunu olağanüstü olarak topluyor. Genel Kurul'un olağanüstü toplanmasının nedeni, parasal zorluklar ve DİSK yönetiminin temsili bakımdan güçsüz olması. 1994 Ağustos ayı içinde toplanan 9. Genel Kurul'da parasal olarak ve üye sayısı olarak güçlü bazı sendikalar, DİSK yönetiminin dışında kalmışlardı. Oluşan yeni yönetim de bu sendikaların desteğinden yoksun olarak çalışmalarını yürütmek zorunda kalmıştı. Şimdi, geçen süre içinde, bu durumun DİSK'i güçten düşürdüğü ve etkisizleştirdiği görülerek, DİSK yönetiminin, 9. Genel Kurul sonucundaki kötü tabloyu ortadan kaldıracak bir biçimde, yeniden oluşturulması gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan, 10. Genel Kurul, öncelikle DİSK'i temsil edebilecek kapasite ve nitelikte bir yönetim oluşturmak durumunda kalacaktır. Yeni DİSK yönetiminin, parasal destek, sendikal destek ve moral destek bakımından herhangi bir soruna yol açmayacak bir bileşimde oluşturulması gerekecektir. DİSK içinde kendisine yer bulan her grup, her fikri akım, her sendikal anlayış ve her delege Genel Kurul öncesinde ve Genel Kurul sırasında böyle bir arayışın peşinde koşmalıdır. 10. Genel Kurul delegasyonu, bu biçimde bir yönetim bileşimini ortaya çıkaramazsa, yeni DİSK yönetiminden fazla bir başarı da beklenmemelidir.

Asıl zorluk...

Yeni DİSK yönetiminin oluşturulması konusunda, şu anda, kimi anlaşmazlıklar bulunduğu gözlenmektedir. Bu anlaşmazlıklar giderilemez, tersine büyütülürse, DİSK birkaç sendikacının kişisel anlaşmazlıkları ile zaman yitirecektir. Oysa DİSK bakımından asıl zorluklar, Genel Kurul sonrası başlayacaktır. Bu zorlukları uzun uzadıya anlatmaya gerek yok, sadece ana başlıklar halinde ifade etmek, sanıyorum yeterli olacaktır; işsizlik, Gümrük Birliği'nin etkileri, yüksek enflasyon, emekçiler aleyhine sonuçlar yaratan iktisadi ve sosyal politikalar ile sendikalaşmayı güçleştiren, sendikaları güçsüzleştiren üretim teknikleri-işveren baskıları ve çok sayıda örgütlenme engeli bu başlıklardan birkaçıdır. Emekçilerin ekonomik ve sosyal konumlarını gerileten, onları, maddi ve moral olarak çöküntüye uğratan bu sorunlarla mücadele etmek ve uygulanan politikaları değiştirmek için "canla başla" çalışacak bir konfederasyon yönetimine gereksinim vardır. Elbette, yeni yönetimden, Türkiye'nin sorunlarını çözmesi beklenmeyecektir, ama bu sorunların emekçiler lehine çözüme kavuşturulması için kendi görüşlerini oluşturması, emekçileri yanına alabilecek politikalar geliştirmesi, emekçileri örgütlemesi ve onların gözünde güvenilir bir işçi örgütü olması beklenecektir. DİSK'ten bunların yanı sıra, kendi görüşleri doğrultusunda kamuoyunu etkilemesi, bu görüşlerini, hükümetlere, işverenlere ve siyasal partilere karşı kararlı ve tutarlı bir biçimde savunması da beklenecektir.

Danışma komiteleri

Yeni DİSK yönetiminin, ilk adımda bu tip beklentilerin karşılanmasına dönük bir iç yapılanmayı gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu konuda, ilk olarak, çeşitli konularda danışma komiteleri oluşturulabilir.

Gümrük Birliği sürecinin izlenmesi, Gümrük Birliği'nin istihdam ve ekonomi yapısı üzerindeki etkilerinin gözlenmesi, olumsuz sonuçların ortaya çıkarılarak alınacak önlemlerin saptanması, başlı başına önemli bir çalışma alanıdır. Vergi, sağlık hizmetleri, sosyal sigortaların finansmanı, sosyal güvenlik, istihdam, işçi sağlığı ve iş güvenliği, ekonomi politikaları gibi konularda teknik çalışmalar yapacak danışma komitelerinin oluşturulması da, ilk etapta yapılması gerekli çalışmalar arasındadır. Son dönemde kadrosu boşalan ve çalışmaları giderek azalan DİSK Araştırma Enstitüsü, yeniden canlanarak, danışma komitelerinin koordinasyonu ile görevlendirilebilir. Konfederasyon yönetiminin bir başka görevi de bağlı sendikaların yürüttükleri çeşitli çalışmaları bir araya getirecek mekanizmalar oluşturmak, sendikaları kendi alanlarında bu tip çalışmalar yapmaya yönlendirmek olmalıdır. Tüm bu etkinlikler yan yana geldiğinde, konfederasyon, kamuoyunun önüne, gerçekçi, kazanılabilir, tutarlı ve inandırıcı istemlerle çıkma olanağını bulacaktır.

Konfederasyon yönetiminin üzerinde önemle durması gereken bir başka konu eğitimdir. DİSK'in faaliyetlerinin serbest bırakıldığı 1992 sonrasında, bir dönem, eğitim konusunda birtakım çalışmalar başlatılmasına rağmen, bunların sonu getirilmemişti. DİSK'in bu faaliyetlerine daha zengin bir içerik ve kadro ile yeniden başlaması ve bağlı sendikaları da yönlendirmesi gerekmektedir.

Gümrük Birliği'ne yanlış yaklaşım

9. Genel Kurul'da seçilen DİSK yönetimi, birçok konuda yetersiz kaldı, kimi zaman da yanlışlıklar yaptı. 9. Genel Kurul'un olumsuz bir biçimde sonuçlanması, geçtiğimiz dönem, DİSK ve sendikalar ile sendikalararası ilişkilerin ve dayanışmanın da zayıflamasına neden oldu. DİSK'in etkinliği, birkaç DİSK yöneticisinin etkinliği olarak kaldı. Geç emeklilik, sigortasız çalıştırma konularındaki etkinlikler ile Emekliler Sendikası'nın kurulması, bu dönemin akılda kalan olumlu çalışmaları oldu. Ancak, Gümrük Birliği konusunda gösterilen etkinlik doğru değildi. DİSK'in Gümrük Birliği'nde hükümete angaje olan politik çizgisi, Gümrük Birliği'nin içeride emekçiler bakımından yaratacağı sorunların gündeme getirilmesine engel oldu, bu sorunları ikinci plana itti. DİSK yönetiminin, bu süreçte, sınıf çizgisini kaybettiğini söylemek, sanırım yanlış olmaz.

10. Genel Kurul, geçmiş dönemin kritiğini yapmak ve DİSK için yeni bir dönemi açmak görevi ile karşı karşıyadır. DİSK bu genel kurulda, kendi iç sorunlarını hızla aşıp yüzünü emekçilerin sorunlarına çevirmek zorundadır.

* Serhat SALİHOĞLU (Genel-İş Araştırma Dairesi Müdürü)

DİSK Genel Kurulu sendikal krize çözüm üretmelidir

Tonguç ÇOBAN

Türkiye sendikal hareketinin en önemli bileşenlerinden biri olan DİSK yeni bir genel kurula gidiyor. 9. Genel Kurul'dan bu yana geçen bir buçuk yıl sonunda DİSK'in olağanüstü bir genel kurula gitmesi kamuoyunda geniş bir yankı uyandırmış durumda. Şimdi DİSK'in yeni genel başkanının kim olacağı, yönetim kurulunun kimlerden oluşacağı soruları sendikal kulislerde yoğun olarak tartışılıyor.

Kuşkusuz bu sorular gerek gazetecilik, gerekse sendikacılık açısından en çok merak uyandıran soruların başında geliyor; özellikle, bir buçuk yılın sonunda bir olağanüstü genel kurula gidilmesi bu merakı daha da artırıyor.

Ancak, bu genel kurulu anlamlı kılan tek unsur bu sorular değildir. Bu genel kurulun asıl önemi, sendikal hareketin tarihsel bir yol ayırımına gelmiş olmasından kaynaklanıyor ve esas olarak da bunun üzerinde durulması gerekiyor. Özellikle Türk–İş ve Hak–İş genel kurullarının, bu konuda hiçbir somut çözüm üretememiş olması ve bu konfederasyonların "geleneksel anlayışlarından" vazgeçme niyetinde olmadıklarının bir kez daha anlaşılması, DİSK genel kurulunu bu tarihsel dönemeçte daha da anlamlı kılıyor.

Gerçekten de, Türkiye sendikal hareketi sıkıntılı bir süreçten geçiyor. "Sendikal hareketin krizi" olarak tanımlanabilecek bir süreç, bugün genel olarak sendikal hareketi bir yol ayırımına getirmiş bulunuyor. Bu yol ayırımında sendikal hareket iki seçenekle karşı karşıyadır: Ya krizden çıkılmasına yardımcı olacak radikal önlemler alınacak ve bu anlamda, döneme uygun politikalar, örgütlenme ve mücadele programları oluşturulacaktır ya da geleneksel gücünden bile uzak, güçsüz, etkisiz ve giderek yok olan sendikal hareket gerçeğiyle yüzyüze kalınacaktır.

Bu genel kurulun asıl önemi, sendikal hareketin tarihsel bir yol ayırımına gelmiş olmasından kaynaklanıyor ve esas olarak da bunun üzerinde durulması gerekiyor. Özellikle Türk–İş ve Hak–İş genel kurullarının, bu konuda hiçbir somut çözüm üretememiş olması ve bu konfederasyonların "geleneksel anlayışlarından" vazgeçme niyetinde olmadıklarının bir kez daha anlaşılması, DİSK genel kurulunu bu tarihsel dönemeçte daha da anlamlı kılıyor.

Bu olgu, sınıf hareketinin ve sendikal hareketin yeni bir yükseliş evresine girmesine katkı sunmayı amaçlayan bir teorik-politik tartışmayı zorunlu kılıyor. Böyle bir tartışma ise, bugüne kadar edindiğimiz deneyimlerin ve bilgilerin de ötesine geçmeyi ve bugün dünyanın çeşitli ülkelerine yaşanmakta olan sınıf mücadelelerini ve sendikal hareketleri izlemeyi, onlardan öğrenmeyi gerektiriyor.

Ancak Türkiye'deki tartışmaların içeriği, ne yazık ki, bu zenginlikte değil. Bizdeki tartışmalar daha çok, "sendikal demokrasi-bürokratizm" ya da "işçi sınıfını satmak-satmamak" ikilemlerine sıkıştırılarak sürdürülüyor. Güncel gelişmelere ilişkin tartışmalar, örneğin bir toplusözleşme süreci, bir grev ya da direniş vb. ise belli bir süre gündemi işgal ediyor, fakat bir süre sonra unutuluyor ve geriye kalıcı dersler bırakmıyor.

Sendikal hareketin bugününü ve geleceğini asıl ilgilendiren konular; örneğin, kapitalist ilişkilerin, üretim sürecinin ve emek sürecinin yeni biçimleri, sermayenin yeni stratejileri, değişen işletme yapıları, siyasal egemenlik ilişkileri ve devletin yeni işlevi, bütün bunların işçi sınıfının yapısı ve mücadelesi üzerindeki etkileri, geleneksel sendikal örgütlenme ve mücadele biçimlerinin yeni koşullar karşısındaki etki gücü, yeni sendikal programlar gibi sorunlar ise daha çok akademik tartışmaların ilgi alanında kalıyor; etki gücü zayıf bazı panellerin ya da sempozyumların dışına çıkarılıp sendikal kadroların gündemine getirilemiyor.

Oysa, Türkiye işçi sınıfı, dünyanın diğer ülkelerindeki emekçiler gibi, bu sorunları sıcağı sıcağına yaşıyor. İstihdam biçimleri hızla değişiyor. İşletmelerde yeni ücret sistemleri ve "esneklik" politikaları yaşama geçirilmeye çalışıyor. Kadınların, gençlerin, çocukların işçi sınıfı içindeki ağırlıkları artıyor. Üstelik bugüne kadar sendikal örgütlülüğün asıl gövdesini oluşturan kamu sektörü işçilerinin yoğun bir saldırı altında olmaları ve "ayrıcalıklarını" yitirme gerçeğiyle karşı karşıya kalmaları, bütün bu olguların önemini artırıyor.

Sermaye, sektör, ölçek ve teknolojik olarak bir evrim geçiriyor. Bu süreçte işletme ölçekleri küçülüyor, işletmeler taşeronlaştırma yöntemi de kullanılarak parçalanıyor. Kentlerin varoşlarında, sigortasız ve sendikasız çalışmanın yaygın olduğu yeni sanayi siteleri kuruluyor. Kamu çalışanları işçileşiyor; beyin emeği proleterleşiyor.

Siyasal egemenlik ilişkileri de yeni biçimler kazanıyor. Fiili iktidar, parlamento ve hükümetin dışında oluşuyor ve emeğe yönelik politikalar fiili iktidar organlarınca belirleniyor.

Bütün bu olgular karşısında, klasik yöntem ve araçlarla, günübirlik çözüm arayışlarıyla etkin bir sendikal faaliyet yürütmek artık olanaksızdır. Sendikal hareket, örgütlenme ve mücadele yöntemleri açısından, yeniden yapılandırılmak zorundadır.

Bugün genel olarak sendikal hareketin, özel olarak DİSK'in önünde duran sorular açıktır:

Örgütlü olunan işkollarıyla ve var olan üye sayısıyla mı yetinilecektir, yoksa işçi sınıfının bütününü örgütlemeyi amaçlayan bir faaliyete mi girişilecektir?

İşsizler, emekliler, sigortasız çalışanlar nasıl sendikalaştırılacaktır?

Sendikal mücadele işyeri ve toplusözleşmecilik ile mi sınırlandırılacaktır, yoksa işçilerin yaşamının bütününü ilgilendiren sorunlar karşısında da etkin bir sendikal tavır üretilecek midir?

Siyasal-toplumsal sorunlara yönelik çözümler tartışılacak mıdır ve bu temelde bir mücadele, sendikal faaliyetin ayrılmaz bir parçası haline getirilecek midir?

Sendikal örgütlenmeyi, sigortasız-sendikasız çalışmanın yaygın olduğu bölgelere, sanayi sitelerine, örgütlenmemiş kesimlere götürebilmek için bütün sendikaların dahil olduğu ortak bir program üretilebilecek midir ve sendikalar konfederasyon bütünlüğü içinde bu ortak programın aktif uygulayıcıları olacaklar mıdır?

Bu temelde, klasik konfederasyon-sendika ilişkisi gözden geçirilip, dikey örgütsel mekanizmalara ek olarak, işyerlerindeki ve bölgelerdeki işçilerin, kararların oluşturulması ve ortak programların uygulanması süreçlerine doğrudan katılımını sağlayan yatay örgütsel mekanizmalara konfederasyon yapısı içinde yer verilecek midir?

Ünlü ABD konfederasyonu AFL-CIO'nun bile, yaşanan sendikal kriz karşısında, "Washington temelli bir kurumdan işçi hareketine" dönüşmeyi hedefleyen politika değişikliğine gitmesi; bu temelde, konfederasyon bünyesinde bir "Örgütlenme Enstitüsü" oluşturarak, her yıl 20 milyon doları örgütlenme faaliyetlerine ayırması ve bu örgütlenmenin hedefinin ABD'nin güney bölgesinde, yani Meksika sınırına yakın bölgelerde yoğunlaşan sigortasız, sendikasız, kaçak "yeni" işçiler olması; Brezilya'da Hindistan'da, Güney Afrika'da ve diğer pek çok ülkede işkolu ayırımının da ötesinde işçi sınıfını bir bütün olarak örgütleyen, mücadeleye sevkeden ve daha çok "toplumsal hareket" niteliği taşıyan güçlü sendikal örgütlerin ortaya çıkması gibi deneyimlerden öğrenilecek bir şeyler yok mudur?

Sendikal hareket bu sorulara açık ve net yanıtlar bulabildiği ölçüde yeniden bir gelişme evresine girebilecektir. Tarihsel mücadelesi, sendikal ilkeleri ve anlayışıyla DİSK, bu soruları yanıtlamaya en yatkın sendikal örgüt konumundadır. Genel Kurul'un Türkiye sendikal hareketine katkısı da bu yanıtlar ölçüsünde ortaya çıkacaktır.

Daha yeni tanışmıştık İdris Amca!

Şoför İdris, tekil duruşu ve özgünlüğü bir kenara aslında bir kuşağın figürü. hem de tarihsel olarak ve söyesel olarak haksızlık yapılmış bir kuşağın figürü. Onun kuşağından kalanlarla, yeni kuşakların tanışması aslında yakın bir tarihe, hatta yaygın olarak 1990'yı yıllara rastlar.

Bu ilişkinin/tanışmanın dramatik bir tarihinin olduğunu vurgulamalıyız. Ne ki hiç kimse işin bu yanını pek anımsamaz. Çünkü bizim siyasal tarihimiz ve kültürümüz biraz kesintilidir ve "nisyan" geleneği oldukça yaygındır.

Bu nedenle İdris Amca'yı nam–ı diğer Şoför İdris'i ilk olarak nerede gördük, neden daha önce tanımadık sorularını ya sormayız ya da bilinçli olarak kaçınırız. Burada sorulacak soru "dana önceleri neredeydiniz" değil, "daha önceleri neredeydik"tir ve dramatiklik de tam da bu noktadadır. Bu tanışmanın kişisel olarak da bir özür dilemeye denk düşmesi gereken bir yanının olması gerekir.

Evet, tanışma ve özür... Evet, tanışma ve öncesini "anımsamama..."

Neden gecikmiş bir tanışma? Bu soruya herkesin vereceği yanıt, kişisel olmakla birlikte tarihsel bir özeleştiri niteliğindedir. Çünkü, nedenleri çok değişik olmakla birlikte özellikle 12 Eylül öncesinde İdris'lerin kuşağı ile sonraki kuşaklar arasındaki ilişki, tek doğruya dayalı tarih tezinin sonucu olumsuzdur. Bu tarih, siyasal düzeyden başlayarak, örgütsel düzeye ve giderek gündelik yaşama kadar, onların "komünist olmadıkları" üzerine kuruludur. Kendimizden başkasının komünist olmadığı üzerine şekillenmiş bir felsefi eğitimin doğrudan sonucu elbette "öteki" komünistleri yok saymak olacaktı ve öyle de oldu. Bu bakışın siyasal yanlışlığı bir kenara bugünden bakıldığında ahlak ibir yanının da olduğu ve İdris gibilerin yani "öteki"nin yaşadığı tarihin, acıların, mahpuslukların, devlet zulümlerinin atlandığı artık bir gerçek.

İşte bu nedenle İdris gibi sayıları bir elin parmağı kadar kalmış olanlarla tanışmamızın şifresi olan "merhaba yoldaş" tümcesi onlara haksızlık edenler bakımından bir özür dileme sorunudur da...

Tanışma ve özür dileme... Felsefeden, siyasete, ideolojiden, teoriye kadar bizleri yeniden üreten bir şıklığın ötesinde anlamlı bir tarihsel tavırdır...

Dünya tarihsel planda verili sosyalizmlerin başına gelen ol hikayeden sonra İdris amca gibilerin, ısrarla ve inatla komünist olduklarını her yerde ilan etmeleri bizim onları yeniden keşfetmemize yardımcı olmuştur. Zaten bu nedenle, salon toplantılarında önlerini ilikleyerek enternasyonali okuyan, büyük küçük eylem ayırmadan devrimci dayanışma içinde torunları yerindeki zamane komünistleriyle omuz omuza saf tutan bu cengaverlerin hatıralarımızdaki kısacık yeri oldukça anlamlıdır...

Onu, Özgür Gündem'de bir röpartajında "bölücülük" yaptığı gerekçesiyle ifade verirken görmek şovenizmin at koşturduğu şu dönemde az iş midir? 1993, 1 Mayıs'ında seksenlerini geçmişken "torun komünistlerle" beraber "kollektif dayak" yemek az iş midir?

Ölümünün ardından ne dememiz mi gerekiyor:

"Henüz yeni tanışmıştık İdris Amca!"

Şoför İdris'in yaşamı

Şoför İdris çok genç yaşta, Türkiye Komünist Partisi'yle ilişkiye geçti. Ailesinin İstanbul'a yerleşmesinin ardından 14 yaşında başladığı tütün işçiliği sırasında TKP'nin hücresiyle tanışan Şoför İdris, TKP militanı oldu. Parti şoförlüğü yaptığı için, bu lakapla anılmaya başlayan Şoför İdris, 1936 yılındaki tevkifatta diğer TKP üyeleriyle birlikte ünlü Sansaryan Han'da aylarca işkence gördü. Burada yapılan işkenceler nedeniyle rahatsızlanan ilk eşi Emine'yi kısa bir süre sonra kaybetti.

1939-40 yıllarında parti tarafından İzmit Vilayeti'ni kurmakla görevlendirildi. Yasal Türkiye Sosyalist Emek Partisi'nin kurulmasıyla birlikte legal çalışmaya başlayan Şoför İdris, partinin kapatılması üzerine yeniden illegal yaşama döndü. 1947'de yine parti tarafından İstanbul vilayet komitesini kurmakla görevlendirilen Şoför İdris, 1951 tevkifatında yeniden tutuklandı ve 5 yıl cezaevinde tutuldu, 2 yıl sürgünde kaldı. 1960'lı yıllarda sabıkalı olduğu için o dönemin Türkiye sosyalist hareketine damgasını vuran Türkiye İşçi Partisi üyesi olamadı, ancak dışarıdan destekledi. Mihri Belli'yle birlikte Türk Solu'nda çalıştı. İzmir'de Amerikalı bahriyelilerin denize dökülmesi eylemine devrimci öğrencilerle birlikte katıldı. 12 Mart askeri darbesinin ardından Bursa'ya yerleşti. Burada yaklaşık 8 yıl bir köyde kalan Şoför İdris, TKP'yle ilişki kurdu. Barış Derneği üyesi oldu.

12 Eylül askeri darbesinden kısa bir süre önce ise İstanbul'un Üsküdar semtine yerleşti. 80'li yıllarda Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin kuruluşunda yer alan Şoför İdris daha sonra Sosyalist Birlik Partisi'ne katıldı. Ardından Sosyalist İktidar Partisi'ne üye oldu. 1995 yılının başında lenf kanserine yakalanan Şoför İdris, Üsküdar'daki evinde sosyalizmle dolu tüm yaşamını noktaladı. İlk eşinin Karacaahmet'teki mezara gömülen Şoför İdris'i son yolculuğunda, Mehmet Bozışık, Zehra Kosova, Rasih Nuri İleri, Şevket Özparlak, Ali Ekiş, Avni Mehmetoğlu gibi aynı kuşak yoldaşları hazır bulundu. Enternasyonal eşliğinde, "Komünist İdris aramızda" sloganlarıyla uğurlanan cenazeye yeni ve eski kuşak sosyalistlerin tümü buluştu.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya ilişkin birkaç gözlem

Yıldırım KOÇ

Türkiye Cumhuriyeti, emperyalistlere karşı olduğu kadar, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı da verilen bir savaşla kuruldu. Cumhuriyeti kuran kuşağın büyük bir bölümü, Osmanlı'dan devraldığı ümmeti ırkçılığı reddeden bir ulusa dönüştürme çabasına girdi. Çok farklı etnik kökenlerden insanlardan bir ulus yaratmaya çalıştı. Bir ulusun aynı ırktan gelmesi gibi bilim-dışı bir anlayışları da yoktu.

Bu süreç 1980'li yıllara kadar pek başarılı olamadı. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yüzlerce yıldır kentlerden çok uzaktaki köylerde, tüm yaşamını köyünde geçiren anne, kendi etnik kimliğini yüzyıllar boyunca yeniden üretiyordu. Erkekler ise Türkiye ile ancak askerlik nedeniyle köyünden ayrılınca tanışıyordu. Birçok insan askerlikte acemi birliklerinde Türkçe öğreniyordu. Devlet için askerlik, yeni bir ulus yaratmada, belki örgün eğitimden de önemli bir araçtı.

Aşiretler 1980'li yıllara kadar Türkiye iç pazarının da tam anlamıyla bir parçasını oluşturmuyordu. Bölge halkının gereksinimleri Irak'tan, Suriye'den, İran'dan sağlanıyordu. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Irak üzerinden İngiltere'deki iplik ve kumaş fabrikalarına kadar uzanan bir yün trafiği vardı. Hakkari'de hastalanan köylünün doktorunu Barzani sağlıyor, Hakkarililer Barzani'nin ordusunda peşmergelik yapıyordu. Birçok insan, Türkiye Cumhuriyeti nüfus cüzdanına bile sahip olmadan yaşıyor ve ölüyordu.

'24 Ocak İstikrar Programı' sonrasında ekonomik bunalım nedeniyle tarıma verilen destek kısıldı. Sovyet sisteminin çöküşünden sonra da, anti-komünizm ana silahlarından olan küçük üreticiliği destekleme politikası sona erdi. Tüm ülkede olduğu gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da da köyler boşalmaya başladı. Etnik kimliğin, yüzyıllar boyunca kendini sürekli olarak yeniden üretme süreci büyük bir darbe yedi.

Ancak özellikle 1980'li yıllardan itibaren, farklı etnik kimlikler hızlı bir biçimde erimeye başladı. Bu süreçte dört etmenin önemli olduğu kanısındayım:

(1) Uluslararası tekelci sermayenin çıkarları doğrultusunda uygulanan tarım politikalarıyla birlikte, tarımda hızlı bir mülksüzleşme süreci yaşanmaya başlandı. '24 Ocak İstikrar Programı' sonrasında ekonomik bunalım nedeniyle tarıma verilen destek kısıldı. Sovyet sisteminin çöküşünden sonra da, anti-komünizm ana silahlarından olan küçük üreticiliği destekleme politikası sona erdi. Tüm ülkede olduğu gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da da köyler boşalmaya başladı. Etnik kimliğin, yüzyıllar boyunca kendini sürekli olarak yeniden üretme süreci büyük bir darbe yedi. Kamuya ait yem ve süt fabrikalarının özelleştirilmesi tarımdaki mülksüzleşme ve kente göç sürecini daha da hızlandırdı.

(2) PKK'nın silahlı eylemleri ve devletin uyguladığı karşı stratejiye bağlı olarak, köyler boşaldı veya boşaltıldı. Büyük kentlere göçen insanlar buralarda kendileriyle aynı olanların bulundukları mahallelerde yoğunlaşsalar bile, köyün yüzlerce yıllık durağan ve kendi kimliğini sürekli yeniden üreten yapısı, bir daha geri konulamayacak biçimde parçalandı. Türkiye, tarihinin en büyük iç göçlerini yaşadı; belirli bölgelerde belirli etnik kimlikten insanların yoğunlaşması olgusu hızla geriledi. Devlet, elindeki gelişkin teknolojiyle, Osmanlı döneminin iskan politikasını çok daha gelişkin bir biçimde kullandı.

(3) PKK'nın silahlı eylemleri nedeniyle sınırlardaki önlemler artırıldı, kaçakçılık büyük ölçüde önlendi. 1981 yılında Doğubeyazıt'a gittiğimde, çarşıda İran'dan gelmiş kaçak mallar satılıyordu. 1987 yılında gittiğimde de tablo aşağı yukarı aynıydı. Ancak 1995 yılında Doğubeyazıt'ta genellikle Adana-Mersin'den veya İstanbul'dan gelen mallar satılıyordu. PKK'nın eylemlerine bağlı olarak alınan önlemler sonucunda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Türkiye iç pazarının parçası oldu.

(4) Farklı etnik kökenlerden gelen bir ümmeti Türk kimliğinin önde olduğu çağdaş bir ulusa dönüştürme çabası içindeki kemalistlerin elindeki araçlar, askerlik ve örgün eğitim yoluyla Türkçe ve okuma yazma öğretmekti. Ancak o yıllarda TKP'nin ve Kadrocular'ın önerdiği radikal bir toprak reformu kabul etmedikleri için, ağaların ve şeyhlerin düzenini ve ideolojik etkisini parçalayamadılar, askerlik ve örgün eğitm yoluyla bile etkinlik sağlayamadılar. 1980'li yıllarda ise televizyon bu yapıyı, bir daha geriye döndürülemeyecek biçimde, altüst etti. Özel televizyon kanallarıyla birlikte, en ücra köydeki evde bile Türkçe televizyon izlenmeye başlandı. Televizyon, tüm yerel ve etnik özellikleri ikinci plana itti ve itiyor. Yüksekova'da, Hakkari'de, Van'da, Erciş'te, Diyarbakır'da ara sokaklarda veya çarşıda gezin. Küçük çocuklar oyun oynarken kendi aralarında Türkçe konuşuyorlar, işportacılık yaptıklarında Türkçe bağırıyorlar. Orta yaşlılar işyerlerinde veya kahvede kendi aralarında genellikle Türkçe, yaşlılarla Kürtçe konuşuyorlar. Yaşlılar kendi aralarında Kürtçe konuşuyorlar.

Türkiye'deki uzun vadeli gelişmeleri ve HADEP'in büyük kentlerde Güneydoğu ve Doğu'dan göçmüş vatandaşlarımızdan oy alamamasının nedenlerini değerlendirirken, bu noktaları da gözönünde bulundurmanın yararlı olduğunu düşünüyorum. Bu gelişmeler ışığında, kanımca, önümüzdeki dönemde Türkiye'deki toplumsal saflaşmalarda damgasını vuracak özellik, ücretli emek ile sermaye arasındaki ilişkiler ve çelişkiler olacaktır.

Karşı ütopya'nın 'bugün'de karşılığı

Faize ÖZDEMİRCİLER

I-ÜTOPYA/KARŞI ÜTOPYA:

Ütopya bir modeli ve ona gidilen yolu gösterirken, Karşı Ütopya belli yöntemler sürdürülürse varılacak korkunç durumu anlatır. Ütopya cenneti önerirken, Karşı Ütopya cennete ulaşmak adına yaratılan cehenneme dikkat çeker. Ütopya mutluluk için uyumu öne sürerken, Karşı Ütopya uyum düzeni adına açılan yaraları, yaratılan acı ve korkuyu dile getirir.

II-İLKLER'DEN BUGÜN'E:

Ütopya kavramını bize kazandıran More aynı adlı yapıtında toplumun işleyişinden kaynaklanan mutluluğu aktarır. Bunun karşılığı "Bu bir sistem sorunudur"larla başlayan konuşmalar olsa gerek. Tüm çarpıklıkların sisteme dayandığı -dayandırıldığı, sistemi yaratan ve ondan beslenenlerin bile sistemi değiştirmekten söz ettikleri bu karman çorman ortamda "nasıl?" sorusunu henüz yanıtlayan olmadı. Sistemi değiştirecek donanıma sahip olanlarınsa yanlış yerlerde gezindikleri bilinmeyen değildir!

Bacon'un Yeni Altantis'inde mutluluğu bilimler merkezinin işleyişine bağlaması tek başına bir anlam taşımıyor artık. "İnsani Olan"ı kucaklamayan teknolojinin kitleleri mutsuzluktan, acıdan, yoksulluktan kurtaramadığına bakılırsa, "ilkler"den de yola çıksak, sonlarda da gezinsek varacağımız yer, hem toplumun işleyişini, hem teknolojiyi "insan olan"la kucaklaştıracak Yeni Bir Ütopya olacaktır. "İlkler"den yola çıkmanın bir nedeni insan'ın ütopya'yla olan serüveninin Ortaçağ'a dayandığını ortaya koymaksa, diğer nedeni de en ilkel çağlarda bile düşlerini yitirmeyen, düşleri için savaşan insanın şimdilerde -çoğunlukla- "bana dokunmayan yılan bin yaşasın"ların koynunda uyuyan insana dönüştüğünü, birilerinin onun için yaşamı, dünyayı, haksız düzeni değiştireceği umuduna (?) bel bağladığını ortaya koymaktadır.

George Orwell'in 1984'ü hem kurmaca bir yapıt olarak, hem de bir karşı Ütopya olarak en seçkin örneklerden biridir. 1984 yılını çoktan gerilerde bıraktık. Yazarın yanılıp, yanılmadığını konuşurken yıl üzerinde durmaktansa, yapıtta Shakespeare'in yasak olmasından, aşkın insan doğasının dışavurumu olduğu için suç sayılmasından yola çıkmak daha doğru geliyor bana. 1984'te çatışma düzenden soyutlanmış insanla düzen arasındadır. Günümüzde soyutlanmış insanın çoğalmasına bağlanan umutlara karşı Ütopya ile Ütopya'nın birbirine eşitlendiğini görüyoruz. 1984'ün kahramanı Winston'un sevişirken yakalandığında "ÖLDÜK BİZ" demesi günümüzde Medya'dan İnsan'a yönelen tehlikeyle örtüşüyor. Yönlendiren, avutan, unutturan, öldüren, armağanlar sunan, "gerçek"i saptıran, gündemden uzak tutan medya, renkli ve gözalıcı... Hem, sistemi ayakta tutan, üstün teknolojiyle donanmış bir silah, hem de sistemin ta kendisi...

More modelinin karşısında yer alan Karşı Ütopyalar'ın çıkış yolu

altında tutulamayacağı düşüncesiydeydi. Bu korkunç denetim zamanla düşünsel alanları da içine alacaktı çünkü... Nitekim, More'un yapıtında edebiyat ve sanat insanın uyumunu sağlamakta kullanılan bir metadan başka bir şey değil! Zamyatin'in "BİZ"inde adı geçen şiir adları metaya dönüşmüş sanatın bir göstergesi olarak tüyler ürperticidir (İşe Geç Kalanlar, Matematiksel Normlar). Tüm karanlık koşullara rağmen, sanatçının-aydının iktidarlarca güdülemeyeceği gerçeği bir umut olarak saklı kalsın: Zamyatin'in "BİZ"ini BİZİM ADA'da (?)1974 öncesinde yazılan şiire uyarlamaya çalışalım şimdi:

O dönemlerde yazılan ve şiir olarak tanımlanan kanlı, kinli, savaşlı zırvalar şövenizmi ayakta tutmak amacını taşıyordu kuşkusuz (1). Kanlı şiirlerin yazıldığı dönemlerde barışa ve evrensel değerlere ulaşan birkaç isim dışında şiire devam eden olmadı. Zaman Fikret Demirağ'ın şiirindeki Yargıç Zamanı'dır çünkü... O elemesini yapar, ama yitirdiğimizi geri vermez asla. Hiç durmaz zaman, akar... Yetişebilirsek ne ala, yetişemezsek olacaklar ortada. Yargıç Zaman'ı aptalca bir iyimserliğe dönüştürmek ne denli yanlışsa, hala ayakta duran şövenizmi de kötümserlik olarak algılamak o denli yanlış. Ada'da şövenizmin ayakta duruyor olması sağlam temelleri olduğunun değil, olsa olsa Kıbrıslılar'ın saplantılarından kurtulamadıklarının bir göstergesidir. Genel anlamda tepkisizlik ve suskunluk da buna eklenince sövenizmin üfürseniz yıkılacak kulesinde saltanat sürmesinde şaşılacak bir şey olmasa gerek.

III-KARMAN ÇORMANLIĞIN DEĞİŞEN ADIYLA ÇİZGİSİZLİK BAŞTACI:

Görecenin fazlasıyla devrede olduğu günümüzde, yanıtı aynı olan iki farklı soruyu, Ütopya'yı ve Karşı Ütopya'yı birbirinden ayrı tutmaya gerek yok. Devrimcilik gibi çok net "duruşlar" dışında, her şeyin herkese göre farklı yorumlandığı, her şeyin her şeyle karıştırıldığı ve "tarafsızlık" gibi iki yüzlü tavırların meziyet

zen tatsız bir yemek gibi duruyor tabağımızda. Bazen acısı fazla, bazen tuzu... Hazmedilmesi, sindirilmesi zor... Oysa her şey birbirine yakınken, uzaktır da! Mesafe artık "gözle görülebien", "ölçülebilen" olmadığından uzaklığın/yakınlığın derecesini ölçemediğimiz bu nokta yanılgılarımızın, kuşkularımızın başladığı yer olup çıkıyor. Ya sadece inanmak'tan vazgeçip kavramlar üzerinde düşünmeye ve onları yeniden tanımlamaya yöneleceğiz, ya "başka olan"a döndüreceğiz yüzümüzü, ya da "başka olan" yoksa onu yaratma yoluna gideceğiz.

KKTC'de (!) Sağ'ın ve Sol'un dilindeki "federasyon", "barış", "kalıcı çözüm" gibi kavramlar, "kime göre federasyon", "kime göre barış", "kime göre kalıcı çözüm" sorularını getiriyor ardından. Tıpkı, Türkiye'de "kime göre sol", "kime göre islam", Kürt sorunuyla ilgili çoklukla "kime göre çözüm" sorularının sorulduğu gibi... Soru soranların azlığı-çokluğu, yanıtlayanların hiçliği üzerinde durmak istemiyorum. "Kime göre az", "kime göre çok" sorularını kim yanıtlar sonra!?...

IV-YARATICILIĞIN KAYNAĞI ÜZERİNE:

Bir yandan, çağımız insanın baskı altında tutulamayacağını dayatırken, baskının yaratıcılığa kaynak olarak gösterilmesi ve neredeyse "tutsaklık olmasaydı Nazım olmazdı", "demir parmaklıklar olmasaydı Ahmet Arif olmazdı" şeklinde daha pek çok şairi/yazarı kapsayan yorumlar yapılması iyimserlikle değil, olsa olsa kadercilikle açıklanabilir. Yaşar Kemal bunu şöyle dile getiriyor:

"(...) Böylesine toz duman içinde, sapın samana karıştığı, iyiyle kötünün karman çorman olduğu bir ülkede sağlıklı sanat yapmak bir tansıktır. Her çağın kendine göre bir özgürlük anlayışı vardır. Engizisyonu insan soyu unutabilir mi? Çağımızda da bir özgürlük anlayışı gelişmişti. Ama gelin görün ki büyüklü-küçüklü Hitlerler yüzyılımızı kararttılar, lekelediler, utanç çağı yaptılar. Yüzyılın başından beri ülkemizde insan-

Halkımız zulüm gördü. Dünyanın en güzel; insanlığın tepesine, daha da çok zulmedenlerin tepelerine balyoz gibi inen "zulmün artsın ki, sonun çabuk gelsin" deyimini yarattı. İnsanın şöyle düşüneceği geliyor: Acaba büyük sanat yapıtlarını zulümler mi yarattı? Hemen vazgeçtim. Başındaki bu baskılar, bu zulümler olmasaydı, bu kıyımlar, savaşlar olmasaydı kimbilir insanlık daha neler yaratacaktı. İnsanlık çürüye çürüye böylesine bayat yapıtlar yaratmışsa, özgür olsaydı kimbilir daha neler yaratabilirdi. Baskılar, zulümler, kıyımlar, kötülükler insan yaratıcılığının kösteğidir. Bunu artık çağımız iyice biliyor.(...)" (2)

V- KARŞI ÜTOPYA'NIN ADA'DA KARŞILIĞI BİRAZ PEMBE, BİRAZ KARA

Son yıllarda Ada'da yayınlanan yapıtlar şövenizmin sonucunda varılan yeri ve şövenizmin "iktidarda" kalması halinde varılacak daha korkunç durumu ortaya koyar.

Ümit İnatçı, "(...) Şehit, gazi, kahraman, intikam gibi kavramları onların söylem ve söylevlerine malzeme kılan kanlı savaşlardan sonra, artık yirmi yıldır kansız ama aşağılayıcı lafazanlığa dayalı bir savaş yaşanıyor. Kahramanlar yine adanmışlar... Düşmansama hastalığına tutulmuş gen mozayiği, ama kendini arısoydan sayıp karşısındakini aşağılamayı görev bilen adanmışlar... Çağcıl davranabilmekten aciz, saplantılarının tutsağı olmuş sevgi yoksunu barış öksüzleri. Başarıyorlar... en zoru başarıyorlar... bu ülkenin içine ediyorlar (...)" (3) derken Karşı Ütopya'nın "belli yöntemler sürdürülürse varılacak korkunç durumu işaret eden" tavrıyla bütünleşir: Kara'dır! Winston'un "Öldük Biz!" ünlemini, "bu ülkenin içine ediyorlar" diyerek "Ölüyoruz!"a dönüştürür: Halen yaşadığımız için Pembe'dir. Sevgi yoksunu, barış öksüzleri derken, adanmışların aşağılama taktiğini bu kez onlara bir yanıt olarak kullanır. Biraz Kara, biraz Pembe'dir.

"(...) Kıbrıs Kıbrıslıların, Elenlerin, Türklerin, Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türklerin, Bafliların, Karşayabileceği bir ada olabilir. Bunun için zaten yaşlanmış bulunan milliyetçi devrimcilerin uluslarını ve silahlarını mevzilerinde bırakıp Ulus Ötesi Kıbrıs meydanında toplanmaları gerekir. Göze göz, dişe diş diyerek gözsüz, dişsiz kalmaktan iyidir" (4) sözleriyle Niyazi Kızılyürek'in önerdiği "ulusçuluktan arınmış yapı" Ütopya'yı, Pembe'yi; gözsüz, işsiz kalınabileceği uyarısı Karşı Ütopya'yı temsil eder; yani Kara'yı...

Mehmet Yaşın'ın şiirinde de benzer bir gel-git yaşanır kara ile pembe arasında. Soydaşınız Balık Burcu'nda ise şövenizm, karşısında hak ettiği tavrı bulur. O artık alay edilesidir.

"(...) Mişel: Şu bizim K/anlı K/atliamlar T/oplumezarı C/umhuriyeti'nin itmez bitmez milli mücadelesinden gına geldi. Sanki başka şey yok dünyada, yarım yüzyıldır hep aynı laflar. Yok "Arapçı sanat" yok, 'Vatanhainci sanat", yok bokçu sanat! Yetti be! Yok, onu yazarsan Arap'a hizmet edersin, yok bunu yazarsan Milli davaya ihanet, yok bok edersin." (5)

Romanda itmez bitmez milli davanın insan psikolojisine yansıdığı ortaya serilir; daha ilk sayfalarda... Ve travma...

Hatıralarından acı çektiği için onları unutan bir insan, yeni olaylardan daha çok sarsılan bir insan, içinde yaşadığı(mız) düzenden zarar gören bir insan: Karadır! Düzenden hemen uzaklaştırılması gereken bir insan. Ve "nereye" sorusunu "belki unutabileceği bir yer vardır" şeklinde yanıtlayan bir sevgili. "O yer"in kendi yurdu olmaması Kara'ysa: "Belki" sözcüğü de uzak adalarda gerçekleştirilen Ütopyaları işaret eden Pembemsidir. (Belki!) (6)

Karşı duruş Fikret Demirağ'da, savaşlı-savaşsız zamanlarda her koşulda yurdundan şiirler derleyebilen bir Ozan'ın yurduna dönüşür.

Demirağ: "Tetiği çektiğim gün içimden uçup giden tarlakuşu, o gün bugündür dolanıp durur gökyüzünde, konacak bir avuç barış toprağı, bir yürek arayarak... (Bir gün bulacak elbet.) Şimdi hayatlarımızın üstünde dönüp duruyor 'akbabalar', içimizde bir yılgınlık, bıkkınlık, çürüme ve kilitlenme! Bir karşı-şiir gerek bize: Sarsıcı, silkeleyici bir karşı-şiir!" (7) derken o karşı-şiiri kendisi yazıyor aslında.

Hayatlarımızın üstünde dönüp duran akbabalar, bu yılgınlık, bu bıkkınlık ve çürüme "Bugün"dür: Kara... Ama tarlakuşu bir gün konacak bir barış toprağı bulacak elbet. "Yarın"dır! Yarın umut olduğu için, Pembe!..

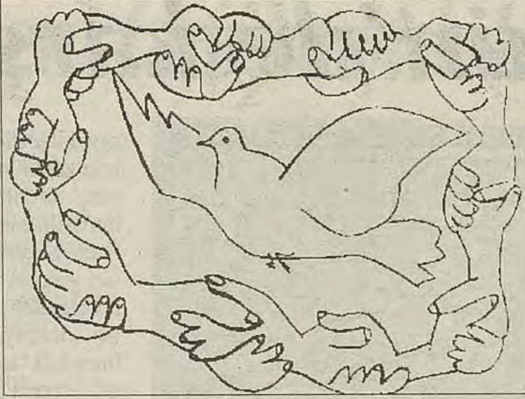
---

(1) "En iyi Türk Ölü Türktür" sloganının gizli dostu olarak tanımlanabilecek KİN şiirinin tek dörtlüğünü aktarmakla yetineceğim. Aynı şiirin bir dostluk festivaline nasıl gölge düşürdüğünü bir başka yazımda aktaracağım.
Öç almaktır yegane tasam
Sıra gelse savaş meydanına uğrasam
Bir günde bir gavur başı doğrasam
Bu kin benden vallahi de gidemez
Bin gavur kellesi bir kin ödemez

(2) 10 Mart 1995 tarihli Milliyet Gazetesi Entellektüel Bakış dizisinden.
(3) Aldatıcı Sorunlar İkilemi Ya Da Bir Çözümsüzlüğün Anatomisi/Galeri Kültür Yayınları-1995. (s.42)
(4) Ulus Ötesi Kıbrıs-Önsözünde yazarının ikidilli çalışmaların çoğalması dileğini aktaran kitap şu ana kadar türünün tek örneği. (s. 72)
(5) Soydaşınız Balık Burcu-İletişim Yayınları (s.82)
(6) Soydaşınız Balık Burcu-İletişim Yayınları (s.82-83)
(7) Hüzün Ana-Galeri Kültür Yayınları (s.

BARIŞ AÇISI

Neşe YAŞIN

Şiir ölür mü?

Düşünceyi kuşatan, onu sınırlayan sözcükler her yerde işbaşında... Sözcükler kirlenmiş, kendileri olmaktan çıkmış... Barış sözcüğü savaşın adı olmuş. Zafer öldürmenin, küreselleşme yoksullaşmanın, sözcükler şiddetin, nefretin örgütleyicisi olmuş... Her gün sözcüklerle bir kirli savaş başlar... Her gün yeni sözcükler öğrenip yeni kirlenmelere doğru büyür çocuklar. Televizyonda, radyoda, gazetede, okulda bir ses hep konuşur ve sözcüklere anlamlar verir... O anlamlar her gün yeniden üretir sistemi...

Ben yüzyıllık uykudayken yalancı tarih kitapları okur ve kurda giderken yolda büyükanneme rastlardım... Sözcüklerden öylesine tiksinmiştim ki dilsiz olup içime döndüm. Öylece içime konuşup dururken sözcükler bir karmaşa yaşadılar, içime sığamayıp dışarıya taştılar... Sözcükler birbirleriyle işbirliği yapıp şiir oldular... Tutulan dilim açıldı ve uzaklardan gelen garip bir şarkı söylemeye başladı... İşte ben o garip şarkıyı söyleyen çocuk, onların sistemini lanetledim ve kanlı orduları, taş yürekli komutanları karşıma aldım... Beni ezmek için harekete geçtiler... Oysa ben bir sestim ve bir ses nasıl ezilebilir, nasıl ele geçirilir, nasıl kurşunlanır, ilmek boğazına nasıl geçirilir?

Ben o sesin sahibi olan çocuk, onların bana açtığı savaştan galip çıkacaktım... Onlar bedenimin peşine düştüler, sesimi bastırmak için çirkin çığlıklar attılar. Onlar beni yaraladıkça ben içime konuştum ve sözcükler içimde çoğalıp büyüdüler.

Şairin serüvenidir özgürlük... Çatışmalı bir toplumda, sözcüklerin şiddetle kirlendiği bir yanılsamalar sisteminde şair yeni bir dil bulmak için yola çıkar... Dille didişir, sözcüklerle katmanlar yaratır, onları çağrışımlarla çoğaltır. Bildiğimiz kelimelerle başka bir dili konuşur. Sözcüklerin doludizgin koştuğu kağıtlarda, başkalarının yüreklerinde ateşler yakacak, çiçekler açtıracak bir dizinde durur harfler... Düzen bilmez, sınır tanımaz, otoritenin önünde düğme iliklemez. Bir yaramazlık aracı olur şiir... Şairlerin muhalifliği baş belasıdır sistemin. Bu nedenle özel yöntemler geliştirilir. Ama ne fayda! Bir ses nasıl yenilebilir, şiirin doludizgin atlarına nasıl gem vurulur... Baskı gördükçe daha da başa çıkılmaz olur şiir...

Yeryüzünde bunca adaletsizlik, bunca kıyım, bunca baskı varken şiir ölür mü? Bilgisayarlar şiir yazabilir mi?

Sözcüklerin içinde gizli bu güç ölüme karşı durmak için var... Ölüm varken şiir ölür mü?

Bir muhalefet aracı değil; özde bir muhalefet, bir muhalefet biçimi olarak şiir politik alanın içinde ve dışındadır, çünkü o hiçbir alana sığmaz ve kendinden başka bir şey olamaz... O adı muhalefet olan kendidir ve başkaları için yaşar. Başkaları oldukça şiir ölmez.

Ayazın sözcükleri

Bu cümle bitmeli

Filiz ÖZDEM

Kış, gizliden gizliye hazırlığını yapıyor bahar için. Soğuk ılıklığa dönüyor. Tohum güç topluyor toprağın altında. Kök, kendinde kendini unutuyor vereceği her bir yaprak için.

Toprak yırtılıyor. Bahar bereketiyle, rengiyle, kokusuyla kımıl kımıl aylara akıyor gürültüsüyle.

Güneşle kavrulacağını ve sonbaharın yağmurlarıyla ıslanıp çürüyeceğini biliyor yaprak. Buna üzülmüyor. Ölmek ve yenilenmek istiyor.

Doğanın bu ince bir ayara kurulu işleyişi döngüsündeki ölüm ve dirim pek şaşırtmıyor. Ruhları hırpalıyor. Dönüşümün katmerli oluşunda renkler bir soluyor, bir açıyor; güneş bir yakıyor, bir kaçıyor.

Geçişine zaman dediğimiz sürecin konumlandığı bu mekana, bu dünyaya basıyor ayaklarımız. Üstünde ve içindeyiz onun. Dışımızdaki bu dünya bizimle birlikte dönüyor.

Ama içimizde de öyle bir dünya dönüyor ki orada, arasında "ölülerimizin" adının geçmediği tek bir cümle kurulmuyor. Bu bitimsiz cümlelerin virgülleri acıyla, öfkeyle atılıyor.

Korkunun duvarına ölüm koridorlarından yükselen çığlıklar kazınıyor.

Morglarda, beyaz kefenlerin içinde, kirletilmiş ölümlerle bedenleri, beyinleri parçalanmış genç ölüler yatıyor.

Hiç kimse ikna olamaz artık düşündüğüne, yaşadığına, sevdiğine, olduğuna... Hiç kimse ikna olamaz artık mahmur bir gecenin ardından boynunda göverenin bir menekşe olduğuna, üstünü örttüğü–okşadığı küçük bedenin çocuğu olduğuna ve büyüyeceğine, ikna olamaz doyduğuna, yüreğinin pırladığına, hayaller kurduğuna, bir bekleyeni olduğuna, süreklilige, güvene, dostluğa...

Derken derin uykuların üstünde gezinen kalın sarmaşıklar çekiliyor zehirli kıyılarına. Kent silkiniyor. Bir omuz bir omuza, bir el ötekine değiyor usulca...

Hayır... Çünkü bir ölünüp bin doğulmuyor.

Hayır... Çünkü bir olan, kendi biricikliğinde yaşamını sürdürmeli.

Hayır... Kurtlar kuzuların yarınlarına, üreteceklerine, düşüneceklerine, eyleyeceklerine, seveceklerine, sevinçlerine, acılarına, çocuklarına, her tür olası yaşam içeriklerine el koymamalı.

Onun için bu cümle bitmeli. Bitmeli.

SAHAF GÜNCESİ

Oğuz ÖZDEM

Ben bir Tolstoy olabilir miyim?

Hasta bir insan doktoruyla bile kuramadığı iletişimi başka bir hastayla kurar. Anlamak ve anlaşılmak ortamının oluşmasındandır bu. Sanatçılar da ister istemez en iyi iletişimi sanatçılarla kurar; kendisini onda doğrulamak, tamamlamak ister.

Tolstoy'un itiraflarını okurken zaman zaman onun düşünceleriyle özdeşleştiğimi hissettim. Bu özdeşlik dünya görüşü özdeşliği değildi. "Bu duyguyu ben de yaşamıştım" dedirten bir özdeşlikti. Sanatçıları yaşanılan toplumsal, kültürel ortamın dışına düşüren, onları gerilim altında tutan sorunların ve soruların buluşmasıydı.

Şöhretinin doruğundayken kendisini fırtınaların içine atan Tolstoy'un basit sorusu şuydu: "Bugün yaptığım, yarın yapacağım şeyin sonucu ne olacak, bütün hayatımın sonu ne olacak?" Hayatımda benim kaçınılmaz olan kendi ölümümle yok olmayacak bir anlam var mıdır! Ben arzularımın tümüyle neyiyim?

Hepimiz "madem ki ölüm var, hayat boştur" sözünü her zaman söyleriz. Yaşamımızın peşi sıra gelir bu soru. Kaderci bir kabulleniştçen öteye geçip sorunun devamını getiremeyiz; "O halde niçin yaşıyoruz?" Sorunun tehlikeli kısmını felsefecilere, sanatçılara bırakırız.

Tolstoy'u bu soruların eşiğine getiren şeyin inançla ve sanatla hesaplaşmaya başlaması olduğunu görürüz itiraflarında. Kendisi çiftlik sahibidir, soyludur, ekonomik sorunları yoktur, evlidir, mutlu olduğunu söyler ama inançsızdır. Akıl ve gerçeklikle çelişen dinsel inançları reddeder. Reddettiği bu inançların yerini kendi bireysel inançlarıyla doldurmaya çalışır "Öfkelenmeyeceksin, zina etmeyeceksin, yalan söylemeyeceksin, kimseye düşman olmayacaksın..." Bütün inançlarda olan bu ilkeleri "insan merkezine" yerleştirmeye çalışır.

1800'lü yılların Rusya'sını ve Tolstoy'unu bugün de yaşıyoruz. Hepimizin içinde "mükemmelleşmek isteyen" duygular vardır. Benim için mükemmelliğe giden yol bilgili olmak, saygınlık kazanmak, kimseyi dolandırmamak, kimseyi ele vermemek, yalan söylememek, iyi bir sosyalist olmak.. gibi benzeri ilkeleri yaşama geçirmekti. Nedenli-nedensiz bir dinsel inancım da olmamıştı. İşte ilk sarsıntıyı da bu tür duyguların, bu ülkede lüks olduğunu görmekle yaşadım. Bu ilkeler benim kişiliğimden kaynaklanan ilkelermiş gibi görünse de, aslında toplumun dayattığı, yaşamda karşılığı olmayan imgesel-soyut ilkelerdi. Hiçbirinin karşılığı yok gibi bir köktenci yaklaşımı kastetmiyorum. Buradaki çelişki verili olan ahlaki kuralları yadsıyıp yeni bir "ahlak dini" oluşturmakta yatıyordu. Bireyselliği öldüren kuralsızlığın, kuralları da diyebiliriz buna. Bu önerilen din de insanların öldürüldüğü, onurlarının çiğnendiği, işkencelerden geçirildiği bir ülkede boşlukta kalıyordu.

O zaman "hayatın anlamı" başka noktalarda aranmalıydı. Tek tek kişilerin ahlakını düzeltmek, ahlak felsefesi üretmek, olsa olsa eğitimcilerin işi olabilirdi.

Tolstoy, uzun bir süre, "Hayat genel olarak ilerleme yoluyla gelişmektedir. Bu gelişmede biz fikir adamlarının payı büyüktür ve fikir işinin erleri arasında en büyük etki de, biz sanatçıların, şairlerindir" anlayışıyla yazmaya devam eder. Paris'te bir idam infazını görünce sarsılır; "Varlığın ve ilerlemenin hiçbir teorisi bu cinayeti haklı çıkaramaz" der. "O zaman anladım ki, sonsuz bir gelişimin yasaları olamaz; sonsuz mekanda ve sonsuz zamanda her şey gelişir ve mükemmelleşir, karmaşıklaşır ve farklılaşır.. vb. gibi sözler boş sözlerdir." Hayatın anlamsız olduğunu ilan eder. Ve sanatla olan ilişkisini yeniden sorgular.

"Sanat hayatın bir süsüdür, yaşamaya cezbetmedir. Oysa hayat benim için cazibesini kaybetmişti, başkalarını nasıl cezbedebilirim ben" diye düşünür. Bu umutsuzluk onu sanattan ve sanatçılardan soğutur. Onları çok sıradan bulur, 'kendilerini azizler kadar doğru ve emin bulurlar' suçlamasıyla onlardan nefret ettiğini söyler. En sonunda çalışan basit halk tabakasının hayatını inceler. Görür ki onlardan aldığı basit sorunun cevabı gene onların hayatında saklıdır. Toprağı ekip biçen, kendi alınteriyle geçinen, doğaya uygun hayat süren, teslimiyet içinde huzur bulan, huzur içinde ölen halka karışır.

Yazının giriş cümlesindeki Tolstoy vesileli "ben" özneli soruyu şöyle de sorabiliriz: "Ben bir Freud olabilir miyim?" Doğal ki olamam. İnsanların büyülerle, kocakarı ilaçlarıyla tedavi edildiği bir ülkede...

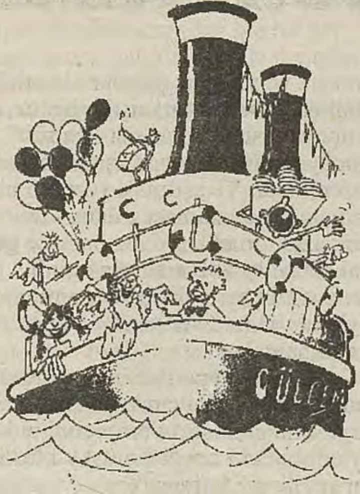
Hayata sanatın penceresinden bakmak istersin. Tarih sana şiirleştirmen için içeriğini sunar: Aşk. Bu görevi kendine vermekle bir kez daha sarsıntının eşiğinden içeri atarsın adımını. Yaşadığın zamanla yeniden bozulur uyumun. Kendini bir çemberin içinde bulursun ve dışarı çıkamazsın. Karşında şiirden önce "adını şiir gibi" yazmanı isteyen şekil değiştirmiş düşmanlar vardır. Gideceğin yol Tolstoy'la buluşur ve ayrılır. Ortalık yakılmış insan kemikleri kokuyordur, giyotinler evlere taşınmıştır, evler Kızılderililer gibi topraklarından sürülmüştür, evler güneş güneş diye bağırıyordur... Ben insanla güzelim, insanla kaygılıyım" dersin, içindeki insanın can çekiştiğini görürsün.

Bu umutsuzluk tablosunda...

Niçin Tolstoy olacakmışım ki...

Güneşi yakalamak varken...

'Yaşasın cazın getirdiği devrim'

Gülcemal Kuzguncuk iskelesinin tam karşısına demirlemişti. Güvertedeki bir tayfa, "İşaretler beni yanıltmaz. Bir şeyler oluyor Türkiye'de... Radyolar sanki bir habere hazırlanıyor gibi. İşaretler beni yanıltmaz ama, yine de tarih ve talih bilir" diye yanındakine izlenimlerini anlatıyordu. Yanındaki ise, "iki umut var: Aşk ve devrim inancı... Peru'da deniz kenarında yaşayan yerliler gibi 'deniz ve şarkı falı'na bakmak gerekiyor" diyerek, denizin üzerindeki işaretleri yorumluyordu...

Hemen karşıda, Can Yücel'in mekanı Çınaraltı'nda ise randevusuna erken gelmiş bir kadın bekliyordu. Kadın elinde eskiyen bir çiçekle beklediğini biriktiriyordu...

Metin için yapılan gösteri sırasında uğradıkları Cağaloğlu yokuşundan aldıkları Saatli Maarif Takvimi'ne göre 21 Ocak Pazar gününe birkaç gün kalmıştı. İstanbul'un sokakları "her yerden geliyoruz", "hep birlikte geliyoruz" afişleriyle süslenmişti...

Gülcemal sakinleri, daha şimdiden ikinci adımı da alan parti girişimcilerini güvertede çaya bekliyordu. Parti sempatizanları kayıklarla Gülcemal'e rampaladıklarında Samsun'dan gelen bir mektup okunuyordu:

"GÜLCEMAL VAPURU'NA

Merhaba,

Bu mektubu Gülcemal Vapuru'na yazmamın nedeni içinde seni de ilgilendiren bir hikayenin oluşu...

Her şey yeni kurulan partiye isim bulunması uğraşıyla başladı. Samsun BSP'li arkadaşlar kolektif bir ruhla yeni kurulacak partiye isim aramaya başladı. Herkese küçük pusulalar dağıtıldı. Herkes önerdiği ismi pusulaya yazdı. Bu isimlerden bazıları hatırladığım kadarıyla şunlardı: 'Toplumsal Gelecek Partisi', 'Sosyalist Demokrasi Partisi', 'Toplumsal Devrim Partisi', 'Birleşik Devrimci Parti' gibi...

Birkaç gün sonra gelen habere göre, partinin ismi 'Toplumsal Dayanışma Partisi' olarak belirlenmişti... Herkes şok yaşıyordu... Kimse bu ismi beğenmemişti... Partiye her uğrayan arkadaş yeni partinin ismi ile ilgili bir hikaye getiriyordu. 'Vakıf mı kuruyoruk?', 'Kooperatif mi kuruluyordu?...', 'sosyal dayanışma derneği mi kuruyorduk?' vb... Bu arada en hoş, bence tam da denk düşen bir hikayeyi bir arkadaş anlattı:

'Erzincan'da Sezai Sarıoğlu ile birlikte yatıyorduk. Sezai'nin yeğeni olacakmış, ismini kendisinin koyması istenmiş. Sezai de isim konusunda bizim önerilerimizi istedi... Hepimiz seferber olduk, bildiğimiz ne kadar özgün isim varsa sıraladık; 'Ekin, Savaş, Barış, Çağrı, Devrim, Onur...' Aradan birkaç hafta geçtikten sonra Sezai'ye bebeğin ismini sorduk. Bizim önerdiğimiz isimlerden hiçbiri olmamıştı. Bebeğe Mustafa Hulûsi adı verilmişti. (Annenin ve babanın babalarının adlarından mürekkep bu ismin, Mustafa Suphi'den türetildiğini bile zannetmiştik... S.S)

Biz de, madem böyle bir isim katacaklardı bizi niye uğraştırdılar diye sitem etmiştik.'

Samsun BSP'li arkadaşlar da şimdi böyle söylüyorlardı. Madem çarçabuk böyle bir isim koyacaklardı bizi niye uğraştırdılar... Sevgiler.

Hülya Bilâl"

Mektup zamanın gerisinde kalmış olmalı ki, gelenlerden biri "ohooo, o isim değişti, ikinci isim bulundu bile; "Özgürlük ve Dayanışma Partisi" demez mi? Bunun üzerine aralarında bir isim tartışması başladı... Partinin ismi cisminin önüne geçmişti... İsmi beğenmeyenlerin en çok kullandıkları tümceler ise, "eşyayı kendi ismiyle çağırmalı", "öze uygun söz" şeklindeydi. Ancak kimsenin de daha şık bir şey ürettiği de yoktu. Sadece, "öyle bir isim olsun ki içinde 'sosyalizm', 'devrim' sözcüğü mutlaka geçsin" şeklinde, sızlanma katsayısı yüksek bol humorlu homurtular yükseliyordu.

Bunun üzerine güverteye bir yazı tahtası çıkararak "beyin fırtınası" yöntemiyle isimler yazmaya başladılar...

İsimler uzayıp giderken içlerinden biri, "bir parti özlemiştik orda, altı üstü bir... Zamanın tam ortasıydı, ne gecikme ne de erken kalma... Partinin ismi; yarın ile bugün, bugün ile gelecek arasında en kısa yolun, en uzun imgesi olmalı..."

Bir başkası, bir şairden "sesler o kadar da yeni olamaz" diye bir dize ile giriyor ve biraz şairane bir edayla, "Düşünebilir misiniz gülün tersini,/ Hele bir çocuk yüzünün tersini,/ Olur mu suya düşmüş yaprağın tersi?/ Parmaklarınızdır karışmış bağbozumuna" diyordu...

Bir başkası ise, "kafamı karıştırmayın", diyerek soyut şartların somut tahliline uygun bir fıkra anlattı:

"Laz'a demişler ki; 'Laz olmazsan ne olurdun?' Laz anında yanıtlamış; 'mahçup olurdum'..."

Bu fıkra üzerine hep bir ağızdan; "İş bu, uzaklardan gelip uzaklara gitmek isteyen parti bizi mahçup etmeye... Marks, yardımcımız ola..." demeye başladılar.

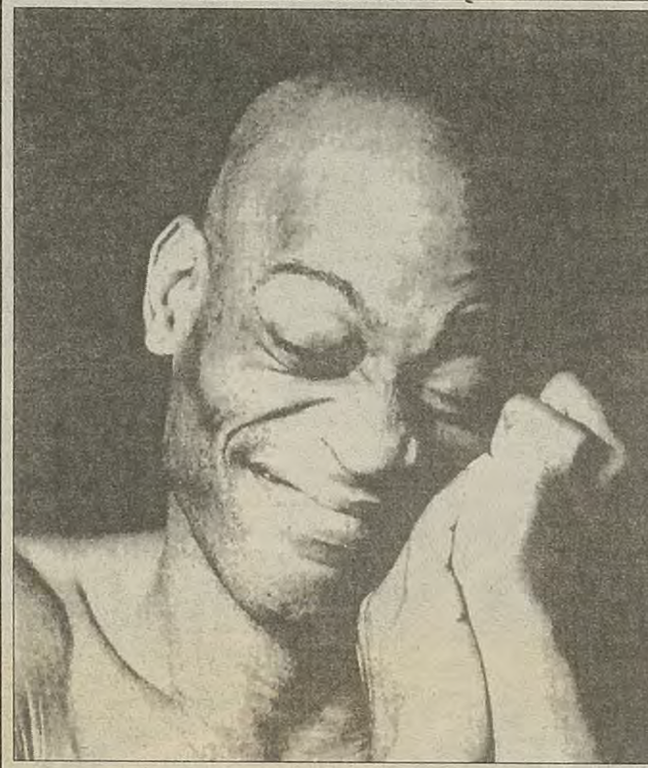
Amin yerine ise, "her yerden geliyorlar" ve "birleşerek geliyorlar" yazılmış pankartların eşliğinde "Özgürlük Sokaktadır" şarkısına ve caz'a başladılar...

Evet, mevsim caz mevsimiydi. Sokaklarda günboyu caz yapmak gerekiyordu. Çünkü, Can Yücel diyor ki, ne diyor Can Yücel:

"YAŞASIN CAZIN GETİRDİĞİ DEVRİM..."

Biz ne diyoruz; sahi ne diyoruz biz; sokak... aşk.... devrim.... caz...

Gerisi naz ve niyaz...

Serbest gülüş kartı...

Çarşamba sabahı, yeni yüzüme ve yeni yüreğime taşınmış olarak SÖZ'e geldiğimde arkadaşlara bu şirin siyahi fotoğrafı göstererek, "partimizde, tüm zamanlarda muhalif gülümseme serbesttir" dedim. İyi ki dedim...

Solcu solunda gerek...

halternatif tüzükhaller

partimizde, "yönetmek, yönetilmek ayıptır", beraber ve solo düş/duş yapmak serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde bürokratik merkeziyetçilik ayıptır, demokratik herkeziyetçilik serbesttir, kararları başparmak azlığıyla değil, serçeparmağı çokluğuyla almak hiç de fena değildir...

partimizde, işbölümü'nü makro ve mikro iktidarların aracı haline getirmek ayıptır, düşmezkalkmaz düşbölümüne göre ast/üst ötesi yaşamak serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, resmi talih, resmi tarih, resmi tarif ve resmi tahrif üzerine hayat kurmak ayıptır, her konuda münazara ve/veya münakaşa yapmak, ortak görüşler oluşturmak serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, merkez komite suratlı üyeler çoğaltmak, bireyi tek boyutlu hallere sokup bilinçaltında/bilinçüstünde dördüncü bunalım dönemine sokmak ayıptır, sabah aşık olan, öğlede afişleme yapan, akşam sinemaya giden, gece Bülent Ortaç gil'den şarkısını dinleyenler büyümek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, aşkın ve şiirin, parti ve devlet tarafından yönetilip düzenlenebileceğini savunmak ayıptır, resmi teoriye göre aşık olunamayacağını, şiir yazılamayacağını bilmek ise serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, özgürleşmeyi çok kişilik devletler kurmak zannetmek ayıptır, tarihin çok kişilik devletlerden çok tekkişilik devletlerden (bireydevlet) çektiğini bilmek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, marks da dahil her türlü sevdiklerimize ibadet ayıptır, lenin abi de içinde gelmiş geçmemiş öncüllerimizi, küçük adlarıyla da çağırmak, senli-benli olmak, sonuna kadar sevmek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, Feuerbach Üzerine Tezler'i bıkana kadar okumak serbesttir, "bizden önceki filozoflar dünyayı yorumlamakla yetindiler, aslolan dünyayı değiştirmektir" diyen 11. tezi, tez elden kendimize uygulayarak başlamak hiç de fena değildir...

partimizde, devletin ve partinin insandan ve özgürlüklerden büyük olduğunu söylemek ayıptır, insanın bunlardan daha büyük toplam olduğunu söylemek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, ihtilalin ihtimal hesaplarını yapmayı ihmal etmek düş ihlalidir ve ayıptır, profesyonel evrimcilikten profesyonel devrimciliğe, kesintisiz ve sürekli bir şekilde pasavansız geçmek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, özgürlüğü politika teorisi ve pratiği zannetmek, politikayı tarihsel hareketle özdeşleştirmek ayıptır, insanın hallerini ismin halleri ve politikanın halleriyle karıştırmamak ise serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, birdirbir makamındaki uzun laflarla, halklarımızı uzuneşek yerine koymak ayıptır, parti başkanının sırtına "memleket uzun laftan battı" sloganını iliştirmek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, hisseli alameti farikalar kumpanyasındaki gibi "gülü senetle değiştirmek" ayıptır, hissesiz harikalar kumpanyasının düşbazları olarak sözünde ve özünde durmak serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, mazide ölenlerimizi, atide öleceklerimizi unutmak ayıptır, bir şiirin en uzun boylu harfinde karanfilleri yarıya çekmek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, ben gizli santrforum, 9 numaradan başka forma giymem, bu takımı ancak ben düzeltir şampiyon yaparım demek ayıptır, taça çıkıp, çizgi dışında top toplamak ve nefes biriktirmek serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, kargadan başka kuş tanımam demek ayıptır, kılavuz karga olanın peşinden gitmemek ve kelaynak olmak serbesttir ve hiç de fena değildir...

partimizde, muhalif ve muhtelif çevreye verdiğimiz geçici gecikmeden dolayı özür dilemek serbesttir ve hiç de fena değildir.

mizahı politika ile karıştırmak ayıptır, politikaya bir nebze de olsa mizah karıştırmak ise serbesttir ve de fena değildir.

İşte halep, işte mendirek; solcu solunda gerek..

Gülcemal Vapuru'na özel not:

"Oy gidi sevduceğum
Yaylalardan geçtun mi
Gülcemal Vapurilan
Denizleri aştun mi"

(Trabzon/Tonya Halk Türküsü.
Gönderen; Burhan Öztürk)

Partinin program taslağına dört şiddetli itiraz

Kenan SOMER

Siyasetin altın kuralı, nerede duracağını bilmektir. İki anlamda nerede duracağı duracağını bilmektir. 1) Hangi konuda yer alacağını; 2) Bu konumda bugün nereye kadar gidebileceğini bilmek ve her gün çıtayı bir önceki günden daha yukarıya yükseltmeyi amaçlamak; bu anlamda, yarının işini bugünden yapmaya kalkışmak.

Bu kuralın somut uygulaması. Parti içinde kimseyi dıştalamayan bir istenç birliğinin yaratılmasına özen göstermek, mutsuz bir azınlığın oluşmasına yol açmamak anlamına geliyor. (Burada mutsuz bir çoğunluğun sözünü bile etmek istemiyor.) Bu kuralın somut uygulaması, bir başka deyişle, mutsuz bir azınlığın oluşmaya başladığı noktada durmasını bilmek anlamına geliyor.

Program Komisyonu tarafından hazırlanan taslakla ilgili olarak yapılan açıklamada, bu program taslağının "şu anda mümkün olan program taslağı" olarak ele alınması gereken bir metin biçiminde sunulması, program komisyonumuzun siyasetin bu altın kuralına uyma istencini gösteriyor. Bu bakımdan Komisyon'un "şiddetli itirazlar dışında ince elenip sık dokunmamasında" yarar görmesi yerindedir. Parti içinde kimseyi dışlamayan bir istenç birliği, ancak böyle bir tutumla oluşturulabilir.

Benim başlıca dört noktada "şiddetli" itirazım var.

1) Program taslağı metninde, özellikle Giriş bölümünde ve dolayısıyla tüzük taslağının 'Amaç' maddesinde içkin emperyalizm anlayışı;

2) Program taslağının 'Giriş' bölümünde ve dolayısıyla tüzük taslağının amaç maddesinde yer alan özellikle yeni partinin "Sermaye güçlerinin egemenliğini, emperyalizmin tahakkümünü ortadan kaldıracak özgürlükçü, özyönetimci, enternasyonalist, demokratik planlamacı, doğa-insan ilişkilerini yeniden tanımlayan, militarist ve cinsiyetçi olmayan bir sosyalizm doğrultusunda emek güçlerinin siyasi iktidarının kurulmasını amaçlandığını" belirten paragrafında sıralanan kimi kavramlar.

3) "Üretenler yönetsin!" belgisi;

4) Seçenlerin seçtiklerini her zaman geri çağırma hakkı.

Emperyalizm anlayışı

Giriş bölümünün ilk paragrafında yer alan ve günümüzde kapitalist dünya ekonomisinin karakterine uygun bir düzenin şekillendiğini ileri süren olumlamaya karşı çıkmak olanaksız. Ancak "kapitalist dünya ekonomisinin karakteri" günümüzde nasıl bir içerik taşıyor? Lenin'in 1915'te çözümlediği emperyalizm ile YDD (Yeni Dünya Düzeni) denilen güncel emperyalizm biçiminin içerikleri aynı mı? Program taslağında yer alan şu olumlama; "Dünyada yaşanan değişimler her geçen gün 19. yüzyılın sonundaki eski düzene benzer görüntüleri ortaya çıkarıyor" olumlaması ne anlama geliyor? Aranırsa, tarihin çok farklı içerikler taşıyan çeşitli dönemler arasında çok benzerlikler bulunabilir. (Örnek: Ortaçağ komünleri ile Paris Komünü arasında bulunan ve Fransa'da iç savaşta Marx'ın uyarısına yol açan benzerlikler). Ancak içerik farklılıklarını kavramanın yolu bu değildir. Bu farklılıkları kavramak için, temelde neyin ya da nelerin değiştiğini araştırmak gerekir. Örneğin taslakta YDD'nin, sanki emperyalizmin herhangi bir biçiminden başka türlü davranması beklenebilirmiş gibi (böyle beklentilerin varlığı bizi hiç ilgilendirmez), "Hatta küreselleşme ortamını kendi ücretli çalışanlarına karşı bir sopa olarak kullanma planını uyguladığı"nın büyük bir ciddiyetle saptanması, program komisyonumuzca böyle arayışa gerek duyulmadığını gösteriyor.

Program taslağının 'Giriş' bölümü ve kimi öteki bölümleri ile tüzük taslağının 'Amaç' maddesine bakılırsa, örneğin emperyalizmin 'Soğuk Savaş' dönemine kadar süren ve Lenin'in emperyalizm çözümlemesinin azami tarihsel geçerlilik sınırını oluşturan biçimi ile 'Soğuk Savaş' dönemindeki ve hatta güncel YDD dönemindeki biçimleri arasında hiçbir özsel içerik farklılığı yok. Biçim ve içerik diyalektiğini yadsıyan metafizik bir emperyalizm anlayışıdır bu. Lenin'in bilimsel (öyleyse tarihsel) teorisinin, tarihdışı bir ideolojiye dönüştürerek, yozlaştırılmasıdır bu. Lenin'in emperyalizm çözümlemesine böylesine bir "sadakat"in, her şeyden önce "marksizm-leninizm" ile hiçbir ilgisi yoktur.

Peki, Lenin'in emperyalizm çözümlemesinin geçerli olduğu tarihsel dönemle güncel YDD dönemi arasındaki özsel farklılık nedir? Bu soruyu son derece şematik, dolayısıyla son derece açık ve seçik ve bir biçimde, dünya çapında ulusal mali sermaye egemenliğinin yerini, niteliksel bir dönüşüme yol açabilecek ölçüde, uluslararası mali sermaye egemenliğinin alması olarak yanıtlayabilirim.

Yirminci yüzyıl ile başlayan emperyalist dünya savaşları dönemi, büyük emperyalist devletler arasındaki paylaşım savaşları dönemi olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "sosyalist dünya sistemi"nin kurulmasına değin sürdü. Sosyalist dünya sisteminin kurulması, büyük emperyalist devletler arasındaki paylaşım savaşları döneminin yerine, iki blok arasındaki 'Soğuk Savaş' dönemini geçirdi. Soğuk Savaş döneminin de kapanmasından sonra büyük emperyalist devletlerin, Kautsky'nin "ultra emperyalizm" kurgusunu anımsatan yeni bir siyasa ve yeni bir dünya düzenine, emperyalizmin bu yeni biçimine yönelmeleri, kendi aralarındaki paylaşım savaşları dönemini aşma istencinin belirtisi olarak değerlendirilebilir. Öyleyse marksizmin yeni bir gelişme aşamasıyla, Lenin'in 1915'te çözümlediği emperyalizm döneminin marksizmi olan Leninist ("marksist-leninist") aşamanın da aşılması gerekiyordu. Ancak marksizmin gelişmesi, salt zihinsel bir çabaya bağlı değildir. Teorik etkinlik, ancak toplumsal gerçeklik içinde çözüm öğeleri oluşmaya başlayan toplumsal sorunlara teorik (ya da bilimsel) bir çözüm getirebilir ve ancak bundan sonra toplumsal gerçeklik üzerinde dönüştürücü bir etkiye yol açabilir. Proletaryanın uluslararası sınıf savaşımlarının güncel durumu, henüz leninizmin teorik düzeyde de aşılmasını sağlayabilecek çözüm öğelerini yeterince oluşturmuş gibi görünmüyor. Bu durumda teorik ya da bilimsel aşama denemelerinden çok, spekülatif (kurgusal) ya da "ütopik" aşama denemelerine girişilebilir. Kurgu ütopyayı bir de bilimin "tarih öncesi" olarak düşünürsek, buradaki kurgusal ve ütopik aşama denemelerinin gereksiz ve yararsız çabalar olmadığını da kabul edebiliriz. Marksistler henüz, nedeni ne olursa olsun, "marksist–leninist" aşamayı teorik düzeyde aşma başarısını gösteremedi. Ve aşılması gereken bir aşamanın aşılamaması anlamında marksizm, örnekleri daha önce de görülen yeni bir gelişme bunalımına girdi. Marksizmin her gelişme döneminde, böyle bir bunalım döneminin öngeldiği unutulmamalı.

YDD'nin emperyalizmin yeni ve Kautsky'nin "ultra emperyalizm" kurgusunu anımsatan bir biçimi olduğunu söyledim. Peki neydi Kautsky'nin "ultra emperyalizm" kurgusu?

İkinci Enternasyonel'in Batkısı (1915) başlıklı makalesinde Lenin, Kautsky'den de alıntılar yaparak, bu kurgunun eleştirel bir açıklamasını şu terimlerle yapıyordu:

"Güncel emperyalist siyasanın, yani ulusal mali sermayeler arasındaki savaşımın yerine, dünyanın uluslararası ölçüde birleşmiş mali sermaye tarafından ortaklaşa sömürülmesini geçiren bir siyasa... Eğer uluslar arasında bir uzlaşmaya, silahsızlanmaya, sürekli bir barışa değin gidilebilirse, savaştan önce kapitalizmin manevi çöküşüne yol açan nedenler ortadan kaldırılabilecektir. Yeni evre proletaryaya elbette yeni, belki daha da kötü felaketler getirecektir, ama bir zaman için ultra emperyalizm kapitalizm çerçevesinde bir yeni umutlar ve yeni beklentiler çağı yaratabilir."

'Ultra- emperyalizm'

Son cümlecik, Kautsky'nin "ultra-emperyalizm" kurgusuna Lenin'in neden karşı çıktığının anahtarını veriyor. Bu karşı çıkışın nedenini, çağdaş bir İtalyan marksist (Lelio Basso) şöyle açıklıyor:

"...Bu uluslararasılaşma eğiliminden başlayarak ardışık bir aşama. Kautskygil bir ultra-emperyalizm aşaması, yani dünyanın uluslararası düzeyde güçbirliği eden mali sermaye tarafından kolektif bir sömürü aşaması tasarlanabilir. Ama Lenin de, Buharin de bu Kautskygil varsayımı saçma bir varsayım olarak reddeder. Kapitalist rejimde dünyanın kolektif sömürüsüne katılma derecesini yalnızca ve yalnızca her ortağın güç derecesi belirler ve güç ilişkisi de durmadan değişir, çünkü kapitalist rejimde tüm işletmeler, tüm tröstler, sanayi kolları, ülkeler vb. tekdüze bir gelişme göstermez... Yalnızca gerçeklik alanıyla yetinmek isteyen biri için Kautskygil varsayım saçmadır. Çünkü Birinci Dünya Savaşı ortalığı kasıp kavururken, savaşı başlatan ve Avrupa proletaryasını birbirini boğazlamaya gönderen emperyalizme karşı devrimci proletaryanın tüm gücüyle savaşacak yerde, yarının "barışçıl bir ultra-emperyalizmini sayıklamaktan daha saçma bir şey olamazdı."

Emperyalizm konusunda bu kadar yeter. Lenin'den bu yana emperyalizm hiçbir değişikliğe uğramasaydı, Ekim Devrimi hala evrensel bir model olarak kalabilirdi. Kuşkusuz Leninizmin aşılma gereksinimi de duyulmazdı.

Program taslağında ekonominin, Avrupa Birliği vb. uluslararası kuruluşların tavsiye ve kararlarına bağlı olarak yönlendirilmesine son verilmesi isteniyor. Güzel, ama bu masum istek eğer uluslararası bütünleşmenin dışında kalmak, emperyalist entegrasyon süreci karşısında leninist bir kopuş stratejisi uygulamak istencinin bilinçli bir dışavurumu ise, o zaman bu taslağın "Şu anda mümkün olan program taslağı" olmaktan bir hayli uzaklaştığı, konsensüs ilkesini gözardı ettiği söylenebilir.

Uluslararası entegrasyon sürecinin, özsel olarak ilerlemeci bir nitelik taşıdığı bilinir. Ancak emperyalist entegrasyonun, salt ilerlemeci bir süreç olarak değerlendirilmeyeceği de bilinir. İmdi,

yeni partinin program taslağında, emperyalist entegrasyon konusunda işçi ve emekçi sınıfların somut ulusal ve uluslararası çıkarlarına göre tavır alınması gereğinin olumlanmasından öte bir şey, bu entegrasyona katılmak ya da dışında kalmak yolunda bağlayıcı bir şey söylenmesi, daha şimdiden mutsuz bir azınlık (ya da kimbilir, belki de çoğunluk!) oluşturmaya başlamaktan daha önemli bir sonuç vermeyecektir. Böyle düşündüğüm için yeni parti Program Komisyonu'nun bu konuda verdiği kötü örneğe uymayacak, vaktiyle "eski parti" Program Komisyonu'na gönderdiğim ve BSP Programı'na kişisel katkı önerileri başlığını taşıyan bir notta, konsensüs alanımızın sınırlarını belirginleştirmeye de özel bir önem vererek, emperyalist dünya sistemine katılımdan yana sunduğum düşünce ve açıklamaları burada yinelemeyeceğim. Gene de konu üzerinde düşünmek isteyenlere yararlı olabilecek bir gerekçe sunmak amacıyla, Lenin'in Avrupa Birleşik Devletleri Belgesi konusunda (1915) başlıklı makalesindn birkaç alıntı yapacağım:

"Emperyalizmin iktisadi koşulları bakımından" diyordu Lenin, "Avrupa Birleşik Devletleri kapitalist rejimde ya olanaksız, ya da gerici bir nitelik taşımaktadır. ...Gerici kapitalistler arasında da, devletler arasında da geçici birleşmeler olanaklıdır. Bu anlamda, Avrupalı kapitalistlerin bir birleşmesi olarak Avrupa Birleşik Devletleri de olanaklıdır. Ama hangi erekle? Yalnızca Avrupa'da sosyalizmi ortaklaşa bastırmak, tekellerine aldıkları sömürgeleri Japonya ve Amerika'ya karşı ortaklaşa korumak ereğiyle... Bugünkü iktisadi temel üzerinde, yani kapitalist rejimde Avrupa Birleşik Devletleri, Amerika'nın daha hızlı gelişmesini geciktirmek için gericiliğin örgütlenmesi anlamına gelirdi."

Türkiye'nin Avrupa Birliği dolayımıyla uluslararası (emperyalist) entegrasyona katılmasına karşı çıkmak için Lenin'in bu makaledeki kanıtlamasını güncel koşullara uyarlamak istemekten başka bir şey yapmayanlar, bu kanıtlamayı temellendiren sosyalist devrim teorisini Lenin'in ilk kez bu makalede formüle etmesinin basit bir rastlantı olmadığını da unutmamalıdır. Marksist sosyalist devrim teorisinde niteliksel bir dönüşüme yol açan katkısını, ilk kez şu terimlerle ortaya koyuyordu Lenin:

"İktisadi ve siyasal gelişmenin eşitsizliği, kapitalizmin mutlak bir yasasıdır. Bundan şu sonuç çıkar ki, sosyalizmin zaferi, ilkin küçük bir sayıdaki kapitalist ülkede ve hatta yalnızca tek bir kapitalist ülkede olanaklıdır."

Leninist sosyalist devrim teorisinde içkin olan kopuş stratejisi, emperyalist zinciri en küçük halkasından koparmak girişimini simgeliyordu, ancak bu "en çürük" halkanın "siyasal bakımdan ileri" bir ülke olması da gerekiyordu. Bu gerekirlik o ülkenin, yalnızca iktisadi bakımdan fena halde sorunlu bir ülke olmakla kalmadığı, ayrıca siyasal bakımdan dönemin en ileri ülkelerinden biri de olduğu anlamına geliyordu. Siyasal bakımdan ileri bir ülke olmaksa, işçi sınıfının henüz toplumsal hegemonyayı değilse de, başta köylülük olmak üzere, öteki emekçi sınıfların en ileri kesimi ile siyasal iktidarı amaçlayan sağlam bir bağlaşmaya yol açan siyasal hegemonyayı kurmaya başladığı, biraz edebiyat yapmama izin verilirse, "ekonomik korporatif" topraktan güç alarak, "etik-politik" gökyüzünün fethine yöneldiği anlamına geliyordu.

Şimdi yeni şeyler söylemek gerekiyor.

Yazar ve eleştirmen Kenan Somer'in yazısının gelecek hafta yayımlayacağımız ikinci bölümünde program taslağında kullanılan kimi kavramlar, sloganlar ve geri çağırma hakkı üzerine görüş ve eleştirileri yer alacak.

Program Taslağı ve kültür

▼ Kültürü kavramak ayrı bir iş. Bu, oturduğumuz yerden yaratımızı zorlayarak değil, bu işe inanan insanlardan oluşan ve tüm inisiyatifin her türlü politik baskıdan arınmış bu insanlara verildiği ciddi araştırma birimlerinin kurulması ve yaşatılmasıyla olur.

Celil DENKTAŞ

Aşağıdaki notları, yayımlamış olduğunuz yeni "parti girişimi" ile ilgili program taslağı üzerine bazı düşüncelerim olarak size gönderiyorum. Bunları sizlere göndermemin nedeni doğru adresi bilmeyişimden.

Gerçi aşağıdaki düşüncelerim programın/taslağın bütünü üzerine değil gibi; ancak tespit ettiğimi sandığım eksiklik bence oldukça temel bir eksiklik, dolayısıyla programın bütününü ilgilendiriyor.

Konu: "kültür". Ama bu taslakta da - her yerde ve her zaman olduğu gibi- karıştırıldığı gibi "sanat"la ilgisi olan kültür değil; diğer bir deyişle, "kültür sanat" gibi değil. Bu konu insanın insan olduğunu algılamasına yarayan bütün materyali içeriyor.

Gelin şu notlara birlikte bir göz atalım:

• Kültür hiçbir zaman insanın faaliyetlerinden bir veya birkaçını ifade etmek sınırlarına sıkıştırılmamalıdır. Çünkü insanın insan olma özelliklerinin başında ekonomisiyle, politikasıyla, üretim ilişkileriyle, sosyal düzeniyle, bireysel davranışlarıyla, ideolojisiyle vs.. vs.. kendi kültürünü yaratma yeteneği gelir.

• Kültür, ne denli insani bir oluşum ürünüyse, o denli yeni nesillerin biçimlenmesi aracıdır. Bizden sonra gelenlere verdiğimiz mesajlar, aktarmak istediğimiz ideoloji, sağladığımız üretim ilişkileri, hayatın gelişmesine yön verecek teknolojiler -bu sayım sonsuza kadar uzatılabilir- hepsi sahip olduğumuz kültürümüzün uzantılarıdır, bunun içerisinden türer ve değişime doğru yolculuğa çıkar.

• Her sosyal düzen, her "üretim ilişkileri bütünü" kültür için ayrı bir yolculuktur. Bu yol hep ileriye doğru gider -tıpkı Galileo'nun dediği gibi, siz ne derseniz deyin, dünya dönmeye devam ediyor- hiçbir zaman, politik yön değiştirmeleriyle, askeri darbelerle veya devalüasyonla geriye dönmez. Her yolculuk insanlığın bir kazanımıdır, bunu bazılarımız inkar etsek de" dağ küstüğümüzü anlamaz bile." Lenin'in "Kışlık Saray baskını" sırasında "sakın heykellere zarar verilmesin" ya da Stalin'in Moskova'ya ilerleyen Nazi ordusu karşısında ilk tedbir olarak Bolşoy sanatçılarını ülkenin daha güvenli bölgelerine gönderme kaygıları gibi. Hadi o kadar geriye gitmeyelim, Che'nin, peşinde katiller dağlarda gezerken, en sıcak çatışma olasılıklarından kafasını sıyırarak notlarını tutmaya devam etmesine ne demeli?

• Kültürü kavramak ayrı bir iş. Bu, oturduğumuz yerden yaratımızı zorlayarak değil, bu işe inanan insanlardan oluşan ve tüm inisiyatifin her türlü politik baskıdan arınmış bu insanlara verildiği ciddi araştırma birimlerinin kurulması ve yaşatılmasıyla olur.

• Ancak bu, pek çok kişinin anladığı gibi "bir kültür politikası oluşturalım" için olmamalıdır. Böyle bir hedef bizleri pek çok "gerçek ve samimi" üretken insanı gelecekte dışlamaya, aforoz etmeye yöneltir; aslında şaşmış bir hedeftir bu.

• Kültürün doğru bir araca dönüştürülmesi ancak ve ancak bugünkü ilişkilerimiz içerisinde samimi olarak doğruladıklarımızın geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, aktarılmasıyla olur. İşte burada "sanat", çok vurucu bir iletişim aracı olarak devreye girebilir, hatta girmelidir. Gelelim doğrulamadıklarımıza; bunları istediğiniz kadar inkar edin, bunlar mevcut üretim ilişkilerinin döküntüleri olarak bir süre daha varlıklarını sürdüreceklerdir. Buna tahammül etmeyi öğreneceğiz. Bunları silmekle, unutturmakla, yok saymakla ortadan kaldıramazsınız. Bunlar, sizin geliştireceğiniz doğruluklar, güzellikler karşısında pılını pırtısını toplayıp kendiliklerinden yok olacaklardır.

• Bizim tespit ettiğimiz doğrular zaten göreceğiz ki, aklı eren her insan tarafından kabul edilen doğrulardır. Sırf bu nedenle "bir kültür politikası" gibi zorlamalara girmenin, zaman kaybetmenin gereği yok.

• Sosyal düzenlerin tasarımında, yeni politikaların oluşturulmasında, hakça ekonomik ilişkilerin kurgulanmasında, kısaca insan hayatına yön verecek ve gelecek nesillerin insani ilişkilerini temelden belirleyecek olan ideolojilerin örülmesinde, bugün tespit edilen doğruların geliştirilmesi en doğru "kültür politikası" olacaktır -eğer ille de adına kültür politikası denecek bir şeyin ortaya konması isteniyorsa-. Bunu da en güzel, yukarıda sözünü ettiğim kurum ya da kurumlar yapar. Ama bu kurumların iç bağımsızlığından ve her ne koşulda olursa olsun yaşamasının maddi koşullarından taviz verilmemesi gerekir.

• İnsanların dönüşümü, sonraki kuşakların geçmişteki kirli ilişkilerin parlayan görünümlerini özlemek/istemek yerine, sahip oldukları sosyal ilişkilerin değerini ve doğruluğunu kavrayarak buna sahip çıkmaları, bunu devam ettirmeleri, geleceğe bunu daha da geliştirerek taşımaları... İşte bunlar hep bizlerin bugün önümüze koyduğumuz ve doğruluğuna tüm samimiyetimizle inandığımız hedeflerimizin solmadan nesilden nesile yaşaması için, 60-70 yıl sonra yeniden geriye dönüşler yaşanmaması için gereklidir.

• Bugün, ilk adımımız yeni kültür tanımları ortaya atmak değil, yaşadığımız gerçekleri bilincimizin süzgecinden geçirmektir. Bunu hemen yaptığımız takdirde fazla zorlanmadan hep birlikte göreceğiz ki, tasarlamaya uğraştığımız pek çok şey, pek çok tanım orada önümüzde öylece duruyor, bizim kendilerine elimizi uzatıp kendilerini bizim tarafa çekmemizi bekliyorlar.

• Son bir şey, daha doğrusu bir öneri; partinin tüzüğü, programı vb. tüm yazılı dokümanları, bugün partinin etrafında toplanan ve bu işe kafa yoran insanlarca kaleme alınmalı. Bu girişim ilerideki ciddi kurumlaşmanın temeli olmalı. Parti içinde oluşacak çeşitli çalışma grupları bu "kurumu" bir danışma bürosu gibi algılamalı. Parti yöneticileri bu kurumu yapacakları konuşmalarda, basın açıklamalarında, herkesin büyüteçle bakacağı kendi günlük-özel hayatlarında bir referans olarak kullanmalıdır.

AĞIR AKSAK ÖYKÜLER

Hazım RUHİ

Reha Muhtar, Orhan Taşanlar ve ben

'Dağdan kestim kereste
Kuş besledim kafeste'
Orhan TAŞANLAR

Memleket kaynıyor, benim de ödüm patlıyor. Artık sokaklarda cebime kabak çekirdeği doldurup türkü söyleye söyleye dolaşamıyorum. Polis otoları kol geziyor ortalıkta çünkü. Ne olur ne olmaz!

Bu yüzden akşam erkenden eve kaçıyorum. Küçücük bir odam, bir de elektrikli sobam var. Canavar gibi ısıtıyor içeriyi. Bazen üstünde ekmek de kızartıyorum. Çok yönlü bir soba. Öyle her şeyden hoşlanmam. Müşkülpesent ve asabi bir adamımdır, ama bu sobayı seviyorum işte. Hem yalnızlığımı da paylaşıyor. Tıpkı ufak televizyonum gibi.

İşte yine odamda ve televizyonun karşısındayım. Reha Muhtar'ı seyrediyorum. Bayılıyorum bu adama. Yanaklarını sıkasım geliyor o böyle gözlerini pörtletip tane tane konuşmaya başlayınca.

Cezaevindeki olayları gösteriyor televizyon. Muhtar abi ekranın sol tarafındaki muhabire soruyor:

- Nurullah, canım. Sen şimdi Ümraniye'desin değil mi? Nasıl oralar, ne oluyor, anlatsana biraz.

- İyi akşamlar Reha Muhtar. Dediğin gibi Ümraniye'deyim. Bir zamanlar senin Atina'dan bildirdiğin gibi ben de şimdi buradan bildiriyorum. Abi, burada cezaevinde isyan çıkmış.

- İsyan mı? Vay adi mahkûmlar. Niçin isyan ediyorlar. Yoksa bunlar Müslüm Gürses taifesi mi?

- Yok abi. Siyasi mahkûm bunlar. Birtakım istekleri olmuş idareden. Kabul edilmeyince de cezaevini birbirine katmışlar.

- Ne istiyo lan bunlar? Allahtan belalarını mı istiyorlar?

- Zaten hepsi belânın kralı abi. "Soba pencere camı ve iki ekmek" istiyorlar. Açık görüş istiyorlar.

- Aaa, olur şey değil. Ulan orası Hilton'un kral dairesi mi? Yok bir de Malibu ile Bursa kestanesi isteselerdi.

- Manyak abi bunlar. Gazeteye kitaba da takmışlar. Eee idare yer mi böyle numaraları. Hapishaneleri eğitim yuvası haline getirdiler.

- Peki bunlar bu ülkede demir-çelik sanayiinin geliştiğini bilmiyorlar mı?

- Anlayamadım. Ne gibi?

- Yani bu memlekette kol gibi demir üretilmiyor mu? Jandarmamız, gardiyanımız bunları kullanamaz mı? Memlekette sopa yapılacak ağaç mı yok?

- İşte kafasız bunlar abi. Ülkenin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını, fabrikalarını bilmiyorlar. Bu yüzden beyinlerine beyinlerine yediler o kadar demir çubuklarla sopaları.

- Cehalet! Haa bir de tünel kazmışlar di mi?

- Evet abi. Tam on yedi santimetrelik bir tünel bulundu.

- Bu tüneli kaçmak için kazdılar değil mi?

- Abi sen de amma keksin be! Tünel ne için kazılır ki! İnip aşağıda piknik mi yapacaklar?

- Şşt! Nurullah, sen de şapşallaştın iyice. Biz de biliyoz oğlum. Maksat seyirciye mesaj vermek!

- Haa, anladım. Evet abi haklısın. Tüneli kaçmak için kazmışlar. Tıpkı banyo yapacak adamın soyunması ve şofbeni açması gibi, ya da ne bileyim, pijamalarını giyen adamın uyumaya hazırlanması gibi.

- Üff, kes Nurullah! Sen de çok açık ettin be! Bu halk o kadar da koyun değil yahu!

- Abi, acemiyim daha. İdare et.

- Peki. Teşekkürler Nurullah! Evet, sevgili seyirciler. Şimdi de Yonca Evcimik'le birlikteyiz. Efenim size Turkish Madonna diyolar. Son şarkınız "Boza" çok güzel. Bir de çok iyi kıvırıyorsunuz. Bacaklarınız da çok güzel. Hele klibinizde bi sahnede şöyle bi bacakları açıp sallıyorsunuz ya! Ne güzel külodunuz var. Harika müzik yapıyorsunuz.

Anaa! Reha Muhtar'a bak. Adam muhtarlıktan belediye başkanlığına sıçramak istiyor herhalde. Olur şey değil! Rahmetli dedem ne güzel demiş. "Köpek ne etsin takkeyi, tingilderken düşürür."

Hayretler içinde başka bir kanala geçmek üzereydim ki zır diye telefon çaldı. Arayan Orhan Taşanlar'dı. Sesi bir su gibi berrak, bir o kadar da buruktu:

- Hazım, bunalımdayım. Son olaylar çok sarstı beni. Geceleri uyuyamıyorum.

- Eee, Orhan Abi. Sen de zıvanadan çıktın yahu!

- Sen de mi Brütüs! Benim ne suçum var be! Vur diyorlar, öldürüyorum, Hepsi bu!

- Abi hata ediyorsun ama. Zamanında bi sürü memuru coplattın. Hatta milletvekili Salman Kaya'ya bile meydan dayağı çektirdin. Ama böyle de olmaz ki!

- Kalbimi kırma Hazım. Ne yapmışım. Sütte leke var, bende yok valla!

- Abi olacak iş mi? Gencecik bir gazeteciyi sopalarla coplarla döve döve öldürdüler be!

- Yalan! Külli yalan! Duvardan düştü o çocuk.

- Yeme bizi abi. Minicik duvar be!

- Olur mu, git gör! Çin Seddi'nden sonra dünyanın ikinci uzun ve yüksek duvarı o!

- Televizyon gösterdi abi. Çocuklar üzerinden atlayıp oyun oynuyorlar yahu!

- Oynasınlar. Memlekette yerçekimi yok mu? Newton yıllar önce bulmadı mı bu kanunu? Arşimet de suyun kaldırma kuvvetini bilim dünyasına armağan etmedi mi? Edison ampulu bulmadı mı? Bak bir Hadis-i Şerif'te şöyle der. "İlim Çin'de de olsa gidip bulunuz."

- Senin kafan iyice bulanmış abi. Demagoji yapıyorsun.

- Hazım, kızdırma beni. Kelleni koparırım senin. Greko romen çalışırım. Sumo güreşçileri gibi çiğnerim seni. Cüneyt Arkın gibi karate yaparım. Dalağını sökerim. Delikanlıysan gel karşımda konuş!

- Aman abi. Ne haddime! Ben o gazetecinin sandalyeden düşüp öldüğüne eminim zaten.

- Haa, şöyle yola gel! Ben adamı böyle korkuturum işte!

- Yok abi yanlış anladın. Ben senin tehditlerinden filan korkmadım.

- Eee, niye sesin titriyor o zaman?

- Önümüzdeki seçimlerde kesin milletvekilisin. İşim filan düşer belki. Bu yüzden alttan alıyorum. Hürmetlerimle Orhan Taşanlar abim.

BİR GÖRÜŞ

'Kardeş Türküler', 'Öfkeli Kardeşler Türküleri' değil!

Rıfat N. BALİ

Stella Ovadia'nın Söz'ün 23 Aralık 1995 sayısında yer alan ve İHD ve BGST'nin ortaklaşa düzenledikleri "Kardeş Türküler" etkinliği ile ilgili birkaç haftadan beri süren tartışmaları izliyorum.

Kardeş Türküler gecesinde sanırım Yahudi olarak üç kişi Stella, ben ve eşim vardık. Üçümüzün de tepkisi aynı olmuştu. Bu temsil bizi, yani Türk Yahudilerini pek kapsamıyordu. Zira Doğu Avrupa ve Kuzey Afrika kökenli Yahudilerin halk dansları ele alınmıştı. Bir müzikolog veya halkbilimci olma gibi bir iddiam yok, bu nedenle Bay Erol Mutlu'nun Söz'ün 30 Aralık 1995 tarihli nüshasında yer alan izah ve yorumlarının tartışmasına girmek istemiyorum. O gece gösteriden sonra ayaküstü yapılan tartışmada BGST "Yahudi derneklerinin bizi yönlendirmelerinden dolayı, Yahudi halkı için bu gösteriyi koyduk" dedi. Ancak Sefarad müziği kasetlerinin temini pek zor değildi, böylece konserin Yahudi bölümünde yer almayan Türk Yahudisi motifi bu yolla en azından müzik düzeyinde dahil edilebilirdi, Sefarad ezgileri çalınabilirdi.

Bence esas sorun kargaşadan ve yazışmalardaki üslup sertleşmesinden dolayı göze çarpmıyor ve Bay Ömer F. Kurhan'ın 13 Ocak 1995 tarihli Söz'de yer alan yazısının:

"Sistem karşıtı sol muhalefetin Türkiye'de etnik sorun karşısında hazırlıksız yakalandığı siyasal ve kültürel planda doğru politikalar geliştirmekte çok da başarılı olmadığı" cümlesinde gizlidir.

Doğrudur, bir noktaya kadar. Bir an için en ağırlıklı ve gündemde olan etnik kimlik sorunu olan Kürt sorununu göz önünde bulundurmasak, diğer etnik gruplar, sol muhalefeti ne kadar ilgilendiriyor? Diğer etnik gruplar genelde Türkiye gündemini ne kadar ilgilendiriyor? Şovenizm, ırkçılık ve ayırımcılık, Bay Ömer F. Kurhan'ın belirttiği gibi sadece Ermeniler üzerinde mi yoğunlaşmıştır? Evet doğrudur, Kürt sorunu nedeniyle Ermenilere çok aşırı şekilde yüklenilmiştir, ama diğer etnik gruplar da ırkçılıktan az veya çok oranda kendilerine düşen payları almamışlar mıdır? Bugün varlığı ile yokluğu bile belli olmayan Rumlar'ın hiç sorunları yok mu? Bugün Yahudiler, özellikle popülist ve köktenci islâmcı akımın neredeyse günlük söyleminde, en ağır şekilde suçlanmıyorlar mı? Bu suçlama yapılırken Siyonizm, İsrail ve Yahudi kavramları birbirleri ile yoğrularak Siyonist ve İsrail karşıtı bir çizgiden Yahudi karşıtı bir çizgiye çok çabuk ya da hemen geçilmiyor mu?

Bence tüm bu soruların yanıtları maalesef evettir. O zaman Birikim Mart-Nisan 1995 sayısında etnik azınlıkların "işi abartıp kendilerini güçlü bir şekilde duyurdukları gibi Kürtlerin arka plana itilmesi gibi bir durumun ortaya çıkması" cümlesi ortadaki halkların birbirlerini tanımama sorununu bambaşka bir düzleme taşımaktadır. O da Kürt dışı etnik kimliklerin Türkiye gündemi içinde (sol muhalefet dahil olmak üzere) öneminin ne olduğu ve de bir önemi varsa bunun simgesel bir düzeyde olup olmadığıdır.

Bugün Yelda olmazsa, Stella olmazsa, Ilgaz Zorlu olmazsa, İsa ve Yakup olmazsa, diğer etnik gruplardaki tanımadığım eli kalem tutan dotlarım olmazsa kimse sorunlarını anlatamayacak, anlatamadığı gibi de çok uzun yıllar sonunda sol çizgideki bir derginin bir sayısı etnik kimliklere ayrılınca bu da abartılı bulunacak.

Evet, insanlar birbirlerini tanımıyor, tanımadıkları gibi de birbirlerini çok yanlış tanıyorlar. Bunun çok basit bir örneği 23 Aralık 1995 tarihli Söz'ün 18. sahifesinde yer alan "Rum Türküleri sarhoş eder tamircileri" yazısının fotoğrafıdır. Yazı Kıbrıs Rumları ile ilgili olmasına rağmen fotoğraftaki kişi (muhtelemelen Kudüs'teki Ağlama Duvarı'nın önünde) dua eden bir Yahudi hahamdır.

İnsanların birbirlerini tanımadığı veya çok yüzeysel ve simgesel olarak tanıdığı, yıllar boyunca baskıcı ortamın yarattığı sinme ve görünmeme duygusunu üstünden henüz atamamış etnik grupların da müteređdit adımlar ile kendi kabuklarından çıkmaya başladıkları bir ortamda, tartışma tonunu yükseltmek ve azınlıklara ayrılmış bir dergi nüshasını "abartılı" bulmak yerine, şovenizm ve ırkçılığın herkese yönelik olduğunu, kendi aramızda bir kutuplaşmaya gitmeden, etnik grupların her birinin eşit derecede sorunları olduğunu (Yelda'nın muhtelif yazıları bunun güzel örnekleridir) görmek ve anlamak gerekiyor sanıyorum, sanmanın ötesinde gerekli olduğuna da inanıyorum.

Melezlik halkların kardeşliğini pekiştirir mi?

Fatma KAYHAN

▼ *Çok şey değişti, azınlıklardan çok az insan kaldı. Hiç Türkçe konuşmayan İşmuni Hanım'ın tüm komşuları şimdi Avrupa ülkelerinde. Midyat'ın Anıtlı köyündeki Süryaniler de gidince, İşmuni Hanım kiminle konuşacak?*

Çocukluğumun okul öncesi yıllarının geçtiği Mardin'in şirin kasabası olan Kızıltepe'de bir dolu farklı dili konuşan, farklı etnik yapıdaki insanlar yan yana yaşıyordu, komşuydu. Herkesin kendi mahallesi vardı, Arapların, Çeçenlerin, Kürtlerin, Ermenilerin mahallesi gibi. Sadece etnik değil, dini kimlikler açısından da zengin bir yerdi, Hıristiyan, Yezidi, Müslüman gibi. Bir de batıdan gelen Türkler vardı, daha çok devlet memuruydular. Asker, öğretmen, doktor, hemşire gibi. Onlar en ayrıcalıklı kesimdi. Yerlilerin kalburüstü kesimi ile ilişkileri vardı sadece. Yabancıydılar ve oldukları gibi kabul görüyorlardı. Yerli kesimden çok az memur vardı. Falanca müdürün evine gitmek ya da misafir etmek çok önemliydi. Bu anlattıklarım 20-25 yıl önceki olaylardı. Şimdi çok şey değişti, ama batıdan gelenlerle kurulan ilişki yine de çok değişmedi. Azınlıklardan çok az insan kaldı, köylerden gelen göçle etnik haritada çok şey değişti. Apartmanlar dikildi, bahçeli tek katlı evler çok azaldı, eski mahalleler kalmadı vb. Savaş koşullarının getirdiği bir dizi değişiklik de var.

Bir mozayik

Mahallede oynayan çocuklar birkaç dili birden bilirdi. Neredeyse tek dili konuşan çocuğa raslanmazdı. Evde konuştuğu dilin yanı sıra, yakın mahallede konuşulan bir dili ve okula başlayınca da Türkçe'yi öğrenirdi. Annem Kürtçe'nin yanı sıra Arapça ve Çeçence'yi de bilirdi. Ama okula gitmediği için Türkçe bilmezdi, çok sonradan yabancılarla kurulan diyaloglardan öğrendi. Sokakta Türkçenin hakimiyeti yoktu o zaman. Gerçi halen kasabalarda ve kentlerin arka mahallelerinde yine Türkçe geçerli değil. Çocukların birbirinin dilini bilmesi ve birkaç dili birden kullanması güzel bir şeydi. Ama aynı çocuklar kavga edince, birbirinin Kürtlüğüne, Ermeniliğine, Araplığına saldırmaktan geri durmazdı.

Genel olarak ileri sürüldüğü üzere, müslümanların gayrimüslimlere uyguladığı ırkçılık değil sadece var olan. Farklı etnik yapılara sahip müslümanlar da birbirine karşı o kadar masum değiller. Ama söz konusu bir Ermeni, Süryani veya Yezidi olsa müslümanların tavrı her şeye rağmen ortaklaşıyor, daha net bir ayırımcılık göze çarpıyor.

Kızıltepe, küçük bir kasabaydı ve çeşitli etnik yapılara mensup insanlar doğal olarak yakın ilişki içindeydiler. Ama yine de, her kesim bir biçimde kendini korumaya alır, kendi içinde kapalı bir ilişki yaşardı. Yine kendi kapalı mekanlarında ötekine karşı bir dolu önyargıyı içeren sözler, imalar, davranışlar eksik olmazdı. Halklar yan yana duruyordu, iç içe geçmemişlerdi. Örneğin farklı etnik gruplardan insanların evliliği de çok azdı, müslüman olsalar dahi. Hele müslüman ve gayrimüslimlerinki imkansız gibi bir şeydi. Oysa, evlilik yoluyla ciddi bir kaynaşma mümkün olabilirdi. Melezlerin sayısının artması kapalılığı kıracağı gibi birbirlerine karşı olan ayırımcılıkları da azaltabilen bir unsur olurdu.

Hiç unutmuyorum. Çocukluk arkadaşım Çeçen bir kız vardı. Amcamın oğullarından biri ile birbirlerine aşıktılar. İlişkileri çok uzun yıllar sürdü. Ama, iki tarafın ailesi de evlenmelerini istemiyordu. Amcamlar Çeçenlerin, "ahlaken iyi olmadıklarına" inanırlardı. Çünkü, Çeçenler evlenene dek genç kız ve erkekler bir çeşit flört (kaşen) ederlerdi ve son derece meşru idi kendi ilişkileri içinde. Oysa, Kürtlerde flört etmek hiçbir biçimde hoş görülmezdi. Gerçi gizli yapılırdı, ama söz konusu olan toplumsal meşruluğu olmaması idi. Bu nedenle Kürtler arasında Çeçen kızlarıyla gönül eğlendirilir, gezilir vb. ama evlenilmez diye genel bir yargı vardı. Bu anlamda amca oğlumun evlenme fikrini ortaya atmasına dek kimsenin bir şey dediği yoktu, geçici bir dönem diye düşünülürdü.

Kim daha kötü kokar..

Tam da burada cinsiyetçilikle ırkçılık iç içe geçiyor.

Çeçenler de Kürtleri "pis ve tutucu" buluyordu. Hatta Çeçenler arasında, Kürtlerin çok kötü koktuğu söylentisi yaygın ve yerleşikti. Çeçen kızın akrabaları bir türlü onun bir Kürtle evleneceğine akıl sır erdirememişlerdi ve Kürtlerin kötü kokularına nasıl dayanacağına inanamıyorlardı. O da yıllardır tanıdığı Kürt sevgilisinin kötü kokmadığını anlatırdı, ama kimseyi inandıramazdı. Sonuçta, iki taraf da birbirlerini kabullenemiyordu. Ama sevgililer kararlı davranıp çareyi kaçmakta buldular. Kızın ailesi olanları bir türlü kabullenemeyince oradan göç etmeyi yeğlediler. Evliliklerinin üzerinden yaklaşık on beş yıl geçtiği halde baba halen kızıyla konuşmuyor, görüşmüyor.

Müslüman kadınlar, Ermeni, Süryani veya Yezidi bir erkekle evlenemiyor, böyle bir girişimin bedeli çok ağır oluyor. Gayrimüslim kesimdeki bir erkek de böyle bir şeye kolay kolay yeltenemez. Bu durum sadece iki insanı bağlayacakken tüm cemaatleri ilgilendiriyor. Ama aksi durumlar çok ender de olsa gerçekleşebiliyor, yani erkekler, gayrimüslim bir kadınla evlenerek onu müslümanlaştırıyor.

Taraflar bu konuda ciddi bir biçimde şartlanmışlardır. Bu konudaki umutsuz aşk hikayeleri çok anlatılır yörede. En ünlüsü ya da benim aklımda kalanı, Yezidi bir kadınla müslüman bir erkeğin arasında geçen ve sonunda kavuşamayan çiftlerin ölümü ile biten bir halk masalı daha sonra Kürt halk ozanı Şıvan tarafından çok güzel bir türküde dile getirildi (anonim de olabilir, ben Şıvan'dan dinlemiştim). Murathan Mungan da Yezida ile Mahmut adıyla bu hikayeyi bir tiyatro oyununa dönüştürdü.

Bildim bileli, Kürtler ile Araplar arasında da bir gerilim vardı. 1970'lerin başına dek Kızıltepe'de lise olmadığından okumak isteyen Kürt gençleri Mardin merkeze gitmek zorundaydı. Onları Arapların saldırgan tavrı bekliyordu, dayak yer, taciz edilirlerdi. Araplar bir türlü Kürtleri kabullenemediler. Onlar merkezde oturuyor ve kendilerini kentli sayıyorlardı, dolayısıyla uygardılar. Kürtler ise köy ve kasabalarda yaşıyordu, ilkel, köylü ve pis olarak adlandırılıyordu.

Kürtlerin de Araplara yaklaşımı o kadar masum değildi elbette. Gariptir, Araplar nasıl Kürtler için "pis" diyorsa, Kürtler de onlar için "pis" yargısına sahipti. Karşılıklı olarak bu yargı sürer gider. Tüm ırkçı yaklaşımlarda, "öteki"ni "pis" olarak görme anlayışı vardır. Bu resmen evrensel bir olgu halini almıştır. Kürtçede Arapların açgözlülüğü, arkadan vurmalarıyla ilgili bir dolu özdeyiş vardır.

Görünürde bu halklar karşılıklı ilişkilerinde barış içindedir. Ama, tarafların kendi iç dünyalarında birbirlerine yönelik bir dolu ayırımcılık beslenirdi. Buna karşılık, birbirinin farklılıklarını kabul vardı, hiçbiri diğerini yok saymıyordu. Ama devlet tümünü yok sayarak, tümünü Türkleştirmekle meşgul. Oraya görevli gelen herhangi bir Türk, bir vesileyle kendinden söz eden bir yerliye, "Estağfurullah, hepimiz Türküz" derdi. Sanki, Türk olmamak bir kusurdur!

Fille olmak...

Bir zamanlar Ermeniler ile Süryanilerin sayısı kasabalarda kent merkezinde neredeyse müslümanlarla eşitti. Terzilik, mobilyacılık, kuyumculuk, marangozluk vb. meslek dallarında onlar vardı. Kiliselerine de giderlerdi. Bir cenaze veya düğün gibi önemli olaylarda müslümanlarla gayrimüslimler, birbirlerinin kilisesine camisine giderlerdi. Şimdi o kiliseler, ya kendi haline bırakılmış, ahır vb. bir yer için kullanılıyor, ya da devletin depo vb. işleri için. Kimisi de camiye çevrildi. Yani, kalan çok az insanla birlikte kilise sayısı da bir o kadar azaldı.

Diş teknisiyenleri özellikle Ermeni idi. Müslümanlar onlara güvenir, hizmetlerinden yararlanmayı ihmal etmezlerdi, yine de ayırımcılıklarını sürdürürlerdi. Annem, Ermeni diş teknisiyenine gider, onu överdi. Ama, bize kızdığında veya bir insanın ne kadar kötü olduğunu anlatmak istediğinde "Fille" (gayrimüslim) derdi. Çocukken fıllelerden korkardım. Onların karanlıkta çocukları kaçırdığına inanırdım. Zaten Kürt çocukları asker ve fılle ile korkutulurdu. İnsanın bilinç altına "ötekine" karşı düşmanlık tohumları böyle mi yerleştiriliyor? Irkçılığı bertaraf etmek için sadece kurbanların başkaldırısı yetmiyor, ayrıcalıklı kesimde yer alanların da kendilerini ciddi bir sorgulamadan geçirmeleri gerekmiyor mu?

Hepten öcü gibi...

Yalnız fılleler mi... Daha çok dağlık köylerde yaşayan Yezidiler, hepten öcü gibi anlatılırdı. Onların bambaşka insanlar olduklarını düşünürdüm, hiç görmeden, sadece anlatılanlardan çıkardığım sonuçlardan hareket ediyordum. Müslüman erkeklerin Yezidi kızları kaçırdıklarına dair rivayetler dolaşırdı ortalıkta. Yıllar sonra bir gün Viranşehir'in bir köyünde Yezidileri ziyaretimde, artık haklarında bazı bilgilere sahip olduğum halde, yine de şaşırmadım değil doğrusu. Onlar da Kürttü ve doğal olarak geleneksel tüm özellikler aynıydı, sadece dinsel farklılıklar vardı. Birbirimize karşı nasıl da şartlanıyoruz? Devlet kadar olmasa da müslüman Kürtlerden de eziyet görüyorlardı.

Onların nüfus cüzdanlarının din ile ilgili bölümünde çarpı işareti bulunuyor. Bu devlete göre, Yezidilerin dini inançları bile yok!

Irkçılığı sadece devletin pompaladığı bir şey olarak görmek doğru gelmiyor bana. Gerçi, devletin uyguladığı sistematik ırkçılık politikasını masum göstermek ya da sulandırmak niyetinde değilim. Ama farklı bir boyutu da görmekte yarar var. Halkların birbirine karşı yüzyıllardır beslediği bir dolu önyargı, ayırımcılık ırkçı bir boyut kazanıp, herhangi bir fırsatta kendini çok farklı olarak ortaya koyabiliyor. Kapalı yaşam biçimi, kendi soyunu koruma, geliştirme gibi nedenlere dayandırsa da halklar birbirine acımazca davranabiliyor. Yan yana duran halkların kendi aralarında anlaştıkları romantik bir söylemdir. Evet, halkların kardeşliği ama, bunların farkında olan, üstünü örtmeyen bir kardeşlik. Farklılıkları kabul eden, eritmeyen bir eşitlik anlayışı...

Üç kuşak bir arada, dördüncüsü sırada

Seyfi ÖNGİDER

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nde birleşen sol büyük bir tarihsel adım atarken esas olarak üç kuşaktan devrimcinin, sosyalistin buluşma, birlikte mücadele etme olanakları da doğuyor... Gerçek bir özgürleşmeye ve bir tür devrimci aydınlanmaya damga vurmuş ve bugün artık 50'li yaşlardaki '68'liler; '68'lilerden devraldıkları militanlığı daha da geliştiren ve sosyalist hareketi tarihinin en ileri noktalarına taşıyan ve bugün artık 40'lı yaşlardaki '78'liler; ve 12 Eylül sonrasının ağır baskı ve sindirme koşullarında büyüyen ve kendilerinden bir önceki kuşakla bağları koparılarak yetişen ve artık '88'liler diyebileceğimiz 20'li veya 30'lu yaşlarını süren kuşak... Tabii ki yeni partide çok daha yaşlılar ve çok daha gençler de var, ancak her şeye karşın bu partinin belkemiğini oluşturan politik kadrolar bu üç kuşağın içinden süzülüp gelmektedirler.

'68'in Dev-Genç başkanı da bu partide, o dönemin tek sosyalist partisi TİP'in milletvekilleri de... '78'lilerin Dev-Genç başkanı, İGD başkanı da bu partide, TSİP yöneticisi de... '88'lilerin öğrenci derneklerinin kurucuları, öncüleri de bu partide, yeni ve umut vaat eden entelektüelleri de...

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin belkemiğini oluşturan bu üç kuşağın her birinin kendine özgü deneyimleri, birikimleri, politika yapma ve mücadele etme tarzları var.

'68'liler hemen bütün dünyayı saran bir başkaldırıyı ve özgürleşme atılımını bu topraklara taşımışlardı. '68'lileri 12 Mart darbesi biçti. Ancak 12 Mart dönemi daha sonraki 12 Eylül dönemi ile karşılaştırıldığında yine de bir noktada duran bir gericilikti ve sosyalist hareketin gelişim sürecinde büyük bir kesintiye yol açmadı. '68'liler soyalizmi bu ülkede meşru bir siyasal akım haline getirirken, '78'liler bu meşruiyeti kitlesel bir güçle buluşturarak pekiştirdiler ve daha da genişlettiler. Sonra... Sonra 12 Eylül geldi ve '78'lileri korkunç bir şekilde biçti. Bu toprakların yaşadığı en dehşetli gericiliklerden biri hükmünü icra ederken bir sonraki kuşakla bağlar da koptu ve sosyalist hareketin gelişiminde bir kesinti ortaya çıktı. Bunda yerel düzeydeki 12 Eylül gericiliği kadar, hatta belki ondan bile fazla etkili olan uluslararası düzeydeki gelişmelerdi kuşkusuz. Yani Doğu Avrupa ve SSCB'de yıkılanlarla birlikte sosyalizmin de yıkıldığına ilişkin düşünce ve inançların hızla yayılarak insanları kuşattığı, bunalttığı ve giderek teslim almak için her türlü silahın kullanıldığı koşullara direnmek kolay değildi. İşte bu koşullarda yetişen ve sosyalizme yönelen '88 kuşağının işi gerçekten zordu.

'68'liler için Özgürlük ve Dayanışma Partisi birinci TİP'in ve Dev-Genç'in buluşması olarak görülebilir. '60'lı yılların sonları itibariyle düşünüldüğünde bu devasa bir olaydır. '78'liler için ise 12 Eylül öncesinde her biri gerçekten kitlesel siyasal örgütlenmeler olan Devrimci Yol, TKP, TSİP, Kurtuluş, TİP, Emeğin Birliği ve daha başka grupların birleşmesini anlatıyor olabilir. '70'li yıllar hatırlandığında bu örgütlenmelerin bir araya gelmesi gerçekten müthiş, inanılması olanaksız bir olaydır. '88'liler için ise şu ya da bu şekilde haberdar oldukları geçmişin bu örgütlenmelerinin birleşmesinden öte gerçekten yeni bir umut, yeniden bir doğuşu ifade edebilir. Var olan bir tür boşluğun doldurulması, bir kesintinin giderilmesi anlamına gelebilir. Ve gerçekten de Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin en önemli ve geleceğe doğru yürüyüş açısından en anlamlı ifadesi '88'lilerin bu kavrayışı olacaktır.

Aslında tarihsel bir sürekliliği ve devralınan mirası içermesinin ötesinde Özgürlük ve Dayanışma Partisi ne sadece birinci TİP'in ve Dev-Genç'in buluşmasıdır, ne 12 Eylül öncesinin o gerçekten büyük ve etkin örgütlenmelerinin birleşmesidir. Sosyalist hareketin tarihsel gelişimi ve sürekliliği içinde hem bunları birleştiren, hem bunları aşan ve dolayısıyla bunların hepsinden farklı ve yeni bir siyasal hareket yaratabildiği ölçüde Özgürlük ve Dayanışma Partisi '90'lı yılların koşullarına ve ihtiyaçlarına devrimci bir yanıt veren tarzını ve anlayışını ortaya çıkarabilecektir.

Öyleyse...

Öyleyse bu partide yer alan herkes kendi tarihinden ve mirasından, yani bu topraklar üzerinde yaşanmış devrimci hayatlardan bir şeyler getiriyor ve katıyor olmakla birlikte, artık burada gerçekten yeni ve bütün geçmişte olanlardan, yaşananlardan daha farklı bir şey yapmak durumunda olacağını bilmek zorundadır.

Bu partide birleşen, buluşan örgütlerden çok, geçmişte o partileri, örgütleri, hareketleri yaratmış bu üç kuşağın buluşuyor olmaları gerçekten daha önemli, daha anlamlıdır. Bu üç kuşağın devrimci birikimlerinin ve deneyimlerinin harmanlandığı bir parti bu topraklarda çok şeyi değiştirmeye muktedir, yeni bir siyaset tarzı ve devrimci hayat yaratmakta işlevli olacaktır...

SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

- Sahibi: Olgu Ltd. Şti. • Koordinatör: Seyfi ÖNGİDER
- Yazı İşleri: Ayla ÖNDER, Sermet ÖZDOĞAN, Sezai SARIOĞLU, Vehbi ERSAN, Veysi SARISÖZEN,
- İdare: Ali KÜÇÜK, Muzaffer TUTKAN
- Sorumlu Müdür: Hüseyin AYIK
- Ankara Temsilcisi: Mustafa ERDOĞAN

Avrupa Temsilcilikleri

- Almanya Temsilciliği — Tel : 0049.69.7075714 Fax: 0049.69.625645
- Fransa: Y. Mustafa ÖZKAN — Tel : 0033148572114 Fax: 0033148571691
- İsviçre: Süleyman ÖZGÜR — Tel : 004113415213
- İngiltere: Ahmet SAYER — Tel : 00441814826280

Adres: Sıraselviler Cad. Billurcu Sk. No: 3/8 Taksim / İstanbul Tel: (0212) 249 99 29 Fax: (0212) 249 99 29 Basıldığı Yer: Serler Matbaacılık Dağıtım: BBD